

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**МАР'ЯНА ГОРДІЙЧУК
ІВАННА ПУКАС**

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ

Навчально-методичний посібник

Камянець-Подільський – 2024

УДК 373.2.016(075.8)
ББК 74.100.24
М-54

*Рекомендовано до друку вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
Протокол № 2 від 29 лютого 2024 року*

Рецензенти:

Бахмат Н. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Вінцюк О.А., вихователь-методист закладу дошкільної освіти №16 «Вишиванка» Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Куриш Н.К., кандидат педагогічних наук, в. о. директора Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Гордійчук М.С., Пукас І.Л.

М-54 Дошкільна педагогіка з історією: навчально-методичний посібник / авт.-упор. М.С. Гордійчук, І.Л. Пукас, Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2024. 186 с.

ISBN 978-617-8105-22-8

Матеріали навчально-методичного посібника вміщують теми та плани практичних занять, загальні методичні рекомендації до них, завдання для самостійної роботи, список використаних джерел та глосарій термінів. Також є тестові завдання для самоконтролю.

Навчально-методичне видання допоможе майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти глибше освоїти основні теми дисципліни «Дошкільна педагогіка з історією», підготуватись до практичних занять, опрацювати рекомендовану літературу, зорганізувати самостійну роботу.

Навчально-методичний посібник адресовано здобувачам вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, педагогам закладів дошкільної освіти, викладачам закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

ISBN 978-617-8105-22-8

УДК 373.2.016(075.8)
ББК 74.100.24

© Гордійчук М.С.
© Пукас І.Л.

ЗМІСТ

1.	Вступ	4
2.	Навчальна програма курсу	5
3.	Тематика практичних занять	16
4.	Методичні рекомендації до проведення практичних занять	17
6.	Завдання для самостійної роботи	57
7.	Тестові завдання з курсу	62
8.	Питання гарантованого рівня знань	75
9.	Дидактичне забезпечення самостійної роботи здобувачів вищої освіти	86
10.	Критерії оцінювання результатів навчання	94
11.	Тезаурус із дошкільної освіти	102
12.	Список використаних джерел	180

ВСТУП

Питання ціннісного ставлення до формування з перших днів життя людини майбутнього як гармонійно розвиненої особистості дедалі більше хвилює людство нашої планети. Періоди раннього і дошкільного дитинства є одними з найвизначніших у формуванні зростаючої особистості дитини, що нагально потребує талановитого професійного супроводу на шляху її становлення. Концептуальні основи освіти дітей дошкільного віку, висвітлені у законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти, освітніх програмах для закладів дошкільної освіти вимагають якісно нового удосконалення рівня підготовки майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти. Саме тому першочергового значення у навчально-методичному посібнику надано питанню формування у здобувачів вищої освіти педагогічної компетентності як готовності до розв'язання практичних питань професійної діяльності майбутніх педагогів.

Значну увагу у посібнику приділено формуванню ціннісних орієнтацій та ставлень здобувачів вищої освіти до надбань педагогічного досвіду у галузі освіти і розвитку дітей раннього та дошкільного віку; до дитинства як унікального, неповторного і самоцінного періоду життя; до збереження дитячої субкультури; до особистості дитини як суб'єкта власної діяльності; до організації суб'єкт-суб'єктної діяльності з дітьми на засадах партнерства і співробітництва; до формування базових якостей особистісної зрілості дитини дошкільного віку; прилучення дітей до гуманістичних, національних і загальнокультурних цінностей.

Змістове наповнення навчально-методичного посібника стимулює майбутніх фахівців до творчого, критичного співставлення педагогічних ідей, теорій, концепцій, систем; до вміння формувати власні педагогічні переконання шляхом аналізу, узагальнення, систематизації та творчої інтерпретації наявних знань; вміння приходити до істини шляхом активності у дискусійному обговоренні (вміння висувати припущення, обґрунтовувати власну думку; неупереджено вислуховувати точку зору іншого; знаходити положення у виступі опонента, з якими згоден, та обґрунтовувати свою позицію до аспектів, що викликають незгоду; робити висновки за результатами дискусії).

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів вищої освіти педагогічних факультетів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «бакалавр», також матеріали посібника можуть бути корисними викладачам закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ «ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ»

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.

Тема 1. Предмет, завдання і методи дошкільної педагогіки.

Дошкільна педагогіка – наука про виховання, навчання і розвиток дітей від народження до шкільного віку.

Предмет дошкільної педагогіки.

Основні поняття дошкільної педагогіки: виховання, навчання, розвиток, освіта, педагогічний процес.

Виховання у соціальному та педагогічному значенні.

Ідеальна і реальна мета виховання.

Об'єктивний і суб'єктивний характер мети виховання.

Закономірності, як відображення сутнісної характеристики процесу розвитку. Закономірності і принципи виховання.

Завдання виховання дошкільників.

Джерела дошкільної педагогіки як науки: народна педагогіка, педагогічна спадщина минулого, педагогічна практика, інноваційний творчий педагогічний досвід, спеціальні експериментальні дослідження.

Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.

Тема 2. Загальні закономірності виховання і розвитку дітей в період дошкільного дитинства.

Значення дошкільного дитинства у розвитку особистості.

Взаємодія соціальних і біологічних чинників у її формуванні.

Провідна роль виховання та активності дитини у розвитку особистості.

Роль діяльності у формуванні особистості.

Вікова періодизація дитинства.

Теорії ампліфікації (максимального збагачення) дитячого розвитку на основі знань про його особливості на кожному етапі дошкільного дитинства (Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, Л. Венгер).

Особливості організації та проведення виховної роботи з обдарованими дітьми.

Тема 3. Основні особливості розвитку і виховання дітей раннього віку.

Т. Поніманська, Л. Гураш, Т. Гурковська, С. Новосьолова, М. Щелованов та інші про період раннього віку.

Характерні особливості дітей раннього віку.

Основні аспекти виховання дітей: формування у дитини потреби в спілкуванні; адаптація дитини до ЗДО: ступені адаптації; полегшення адаптації; режим дня, як основний організуючий чинник, принципи

побудови режиму для дітей раннього віку, педагогічно - доцільний режим у ранньому віці; охорона життя і зміцнення здоров'я дітей раннього віку: температурний режим; організація загартовуючих процедур; запобігання появі шкідливих звичок; раціональне харчування; перебування на свіжому повітрі; повноцінний сон.

Сенсорне виховання малюків, розвиток мовлення, розвиток рухів, ознайомлення з навколишнім та організація ігрової діяльності.

Заохочення дітей до малювання, слухання музики, розглядання книжок, дій з предметами тощо.

Тема 4. Проблеми дошкільного виховання у педагогічній думці давнього світу.

Виховання як феномен виникло на етапі освоєння людиною знарядь праці. Життя дітей тоді чи не з перших днів було включене у життя дорослих, які намагались передати їм свої навички виживання: використання знарядь праці, добування їжі, захисту від ворогів і хижаків, взаємодії з іншими людьми. Саме потреби реального буття давньої людини зумовили необхідність вироблення відповідних способів, прийомів передавання знань і вмінь нащадкам. Виховання і навчання були невід'ємною частиною буденного життя і не розглядалися як підготовка до майбутнього. Із запровадженням парних шлюбів, що прийшли на зміну статевої полігамії, пов'язане зародження домашньо-сімейного виховання дітей, яким стали перейматися батьки і родичі. На тому історичному етапі домінуючою формою виховання була ініціація - статевовікові обряди посвячення, пов'язані з переходом юнаків і дівчат до дорослого життя. Перед тим вони повинні були оволодіти відповідними знаннями і навичками племінного життя, набути необхідну фізичну і моральну зрілість. Отже, виникнення виховання та освіти як педагогічних феноменів зумовлене появою системи соціального наслідування — передавання досвіду попередніх поколінь наступним.

Тема 5. Сучасна система дошкільної освіти в Україні.

Заклад дошкільної освіти – заклад освіти дітей від двох місяців до шести років, який здійснює догляд, оздоровлення, розвиток, виховання і навчання дітей.

Завдання закладу дошкільної освіти.

Зміст дошкільної освіти.

Система типів дошкільних закладів залежно від їх призначення: заклади дошкільної освіти загально-розвивального типу, заклади дошкільної освіти компенсаторного типу, заклади дошкільної освіти комбінованого типу, заклади дошкільної освіти інноваційного та альтернативного типу.

Національний дитячий садок.
Нові форми здобуття дошкільної освіти.

Тема 6. Міжнародне співробітництво у галузі дошкільної освіти.

Виховання дітей дошкільного віку - проблема, яка здавна турбує широкі кола міжнародної громадськості, породжує спроби (нерідко успішні) врегулювання питань захисту прав та інтересів дітей на міжнародному рівні авторитетними документами.

Міжнародний захист прав дітей - система взаємоузгоджених дій державних і неурядових міжнародних організацій, спрямованих на забезпечення прав дитини з метою формування гармонійно розвиненої особистості, сприяння їх закріпленню у національних законодавствах. До цієї системи належать міжнародні угоди, конвенції, пакти, статuti та інші документи. (Першим міжнародним документом, який законодавчо закріпив права дитини, була Декларація прав дитини 1959), яка проголосила десять принципів, що гарантували права дітей: на ім'я, громадянство, любов, розуміння, матеріальне забезпечення, соціальний захист, освіту, фізичний, розумовий, моральний і духовний розвиток в умовах свободи. У листопаді 1989 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Міжнародну конвенцію про права дитини, яку ратифікували багато країн світу. В Україні вона набула чинності 27 вересня 1991 р. Цю конвенцію називають Великою хартією вільностей для дітей. Вона складається з 54 статей, які охоплюють громадянськополітичні, соціально-економічні й культурні права дітей від народження до повноліття.

Тема 7. Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку.

Концепція дошкільного виховання в Україні про завдання виховання дітей дошкільного віку.

Мета виховання є основоутворюючою категорією педагогіки.

Залежність завдання, змісту, методів виховання від мети виховання.

Напрями виховання дітей дошкільного віку: фізичне виховання, моральне, трудове, естетичне, розумове.

Становлення і розвиток науки про дошкільне виховання.

Концепція виховання дошкільників.

Сучасна система дошкільної освіти. Типи дошкільних закладів дошкільної освіти та їх функції.

Тема 8. Фізичне виховання дітей дошкільного віку.

Основи теорії фізичного виховання дітей.

Поняття «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість». Вчення І.П. Павлова про єдність організму і середовища, про умовно-рефлекторні зв'язки і динамічний стереотип.

Створення системи фізичного виховання в Україні. П.Ф. Лесгафт про

фізичне виховання дітей дошкільного віку. Розвиток його ідей в теорії фізичного виховання (Є.А. Аркін, Є.І. Леві-Гориневська, Г.Н. Сперанський, М.М. Щелованов, М.Ю. Кистяківська, М.Є. Шейко, Т.І. Дмитренко, Е.С. Вільчковський, О.Л. Богініч).

Народна педагогіка про фізичне виховання дітей.

Необхідність та завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку: охорона і зміцнення здоров'я дітей, повноцінний їх фізичний розвиток загартування організму; формування життєво важливих рухових умінь та навичок, виховання фізичних якостей (швидкість, спритність, витривалість); сприяння розумовому, моральному, трудовому і естетичному вихованню.

Основні принципи теорії фізичного виховання: широке використання виховання і навчання з метою впливу на процеси фізичного розвитку; забезпечення зв'язку фізичного виховання з загальним розвитком дитини визначення важливості ігор і позитивних емоцій в системі фізичного виховання; забезпечення усвідомленості при оволодінні рухами, культурно-гігієнічними навичками; визнання рухів і рухової активності як неодмінної життєвої основи фізичного і загального розвитку дитини.

Зміст фізичного виховання – оволодіння основами фізичної культури: опанування основ особистої гігієни, загартування організму, виконання фізичних вправ.

Гігієнічні умови, які сприяють фізичному розвитку дітей.

Вимоги до приміщення, ділянки, їх обладнання.

Режим, харчування.

Формування культурногігієнічних навичок.

Сили природи (сонце, повітря, вода).

Фізичні вправи: (гімнастика, ігри рухливі та зі спортивними елементами, спортивні вправи, елементи туризму).

Режим дня дитини, особливості його побудови і організації в дошкільних закладах і вдома.

Фізіологічні основи режиму.

Педагогічні вимоги до побудови режиму: постійність, доцільність, розумність, рухомість.

Особливості методики проведення режимних процесів (харчування, сон, прогулянка).

Розв'язання виховних і навчальних завдань під час здійснення режимних процесів.

Тема 9. Розумове виховання дітей дошкільного віку.

Поняття про розумовий розвиток і розумове виховання.

Мета розумового виховання.

Напрями розумового виховання дітей.

Розвиток теорії розумового виховання дітей.

Народна педагогіка про розумове виховання.

Розумове виховання дітей в працях західно-європейських, російських та українських педагогів (Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребель, М. Монтессорі, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, Є.І. Тихєєва, Л.С. Виготський, О.В. Запорожець).

Завдання розумового виховання дошкільників: набуття елементарних знань про навколишнє середовище: формування умінь і навичок розумової діяльності і розвиток розумових здібностей, формування пізнавальних інтересів і допитливості.

Зміст і засоби розумового виховання дітей: ознайомлення з предметами і явищами навколишнього світу; спілкування з дорослими; різні види діяльності дітей; навчання.

Тема 10. Моральне виховання дітей дошкільного віку.

Поняття про мораль, моральне виховання, моральний розвиток, моральну культуру.

Механізм морального виховання.

Періоди дошкільного дитинства та рівні морального розвитку, уявлення про моральні норми, моральні почуття і мотиви, звички моральної поведінки, основи соціальної компетентності.

Розвиток теорії морального виховання.

Народна педагогіка про моральне виховання. Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, О.В. Сухомлинський про моральне виховання.

Сучасна психолого-педагогічна наука про проблеми морального виховання дітей дошкільного віку (О. Запорожець, Я.З. Неверович, А.М. Виноградова, В.Г. Нечаєва, С.А. Козлова, Р.С. Буре, Л.В. Артемова, Т.І. Поніманська, О.І. Кошелівська, С. Кулачківська, С.О. Ладивір, Ю.О. Приходько).

Дослідження сучасних проблем морального виховання.

Завдання морального виховання: формування моральної свідомості (уявлення про моральні норми), розвиток навичок моральної поведінки, виховання моральних почуттів.

Закономірності процесу морального виховання: двосторонність процесу морального виховання; тривалість процесу морального виховання; дієвість процесу морального виховання; особистісний характер засвоєння моральних цінностей; моральне виховання в процесі життєдіяльності дитини.

Моральне виховання в процесі спілкування з дорослими.

Моральне виховання у грі.

Моральне виховання у трудовій діяльності.

Моральне виховання в процесі навчання.

Екологічне виховання – важлива складова морального виховання.

Методи морального виховання: методи формування моральної

поведінки; методи формування моральної свідомості; методи стимулювання моральних почуттів і мотивів поведінки.

Класифікація методів за В.Г. Нечаєвою, В.І. Логіною.

Вимоги до методів морального виховання.

Зміст і методика виховання дітей дошкільного віку.

Виховання вольової поведінки.

Прояви негативної поведінки дітей: вередування, впертість.

Виховання дисциплінованості, культури поведінки. Методи їх виховання (Г.П. Лаврентєва).

Виховання основ гуманізму: доброзичливість, турботливість, людяність, справедливість.

Методи виховання гуманної поведінки.

Виховання патріотизму.

Основні напрями патріотичного виховання: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід, краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство. Виховання колективізму.

Поява і розвиток дружби.

Взаємодопомога.

Роль суспільної думки.

Засвоєння моральних правил і норм поведінки.

Культура поведінки і взаємовідносин.

Особистість в колективі (Л.В. Артемова, Т.А. Маркова, В.Г. Нечаєва, В.О. Киричук, Т.І. Поніманська).

Тема 11. Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Розвиток теорії трудового виховання.

Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (З.Н. Борисова, В.О. Павленчик, Г.В. Беленька, М.А. Машовець, Н.Б. Кривошея).

Завдання трудового виховання: виховання інтересу до праці дорослих; формування навичок трудової діяльності; виховання особистості дитини в процесі її трудової діяльності.

Особливості трудової діяльності дошкільників: умовність праці, вироблення здатності мотивувати трудову діяльність; динамічний розвиток компонентів трудової діяльності; виховне значення дитячої праці; тісний зв'язок праці з грою. Народна педагогіка про трудове виховання дошкільників.

Види праці дітей: самообслуговування; господарсько-побутова праця; праця в природі; ручна (художня) праця.

Зміст і виховне значення кожного виду праці.

Відповідність праці силам дітей, їх потребам та інтересам.

Форми організації трудової діяльності дітей.

Трудові доручення. Їх особливості і виховне значення.

Зміст організації доручень.

Види доручень, керівництво ними.

Чергування. Виховне значення чергування. Зміст роботи чергових в різних вікових групах.

Керівництво вихователя працею чергових.

Коллективна праця дітей. Її зміст, види: праця поруч, загальна праця, спільна праця.

Умови виховання дошкільників в праці: емоційно-позитивна атмосфера; організація матеріального середовища і трудового обладнання; врахування навантаження; врахування індивідуальних інтересів.

Економічне виховання.

Засоби трудового виховання дошкільників: власна трудова діяльність дітей, ознайомлення з працею дорослих, художні засоби (художня література). Створення в сучасному національному дитячому садку та в сім'ї умов для праці дітей з урахуванням українських національних традицій.

Тема 12. Естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Мета естетичного виховання.

Поняття «естетика», «естетичний розвиток», «естетичне виховання».

Розвиток теорії естетичного виховання.

Сучасні проблеми естетичного виховання дошкільників (Н.О. Сакуліна, О.О. Дронова, Г.В. Сухорукова). Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку: формування естетичного ставлення до дійсності; освоєння дітьми естетичної діяльності; розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей.

Зміст естетичного виховання (основні напрями): формування знань про прекрасне в житті, природі, у вчинках людей; розвиток естетичних умінь і навичок; формування естетичного ставлення до навколишнього; розвиток творчої діяльності.

Засоби естетичного виховання: естетика побуту; твори мистецтва, природа; спеціальне навчання; самостійна художня діяльність дітей; свята.

Методи естетичного виховання: за головною педагогічною метою (переконання, вправління, проблемні ситуації); за загальною та спеціальною спрямованістю. Методи навчання художній діяльності: наочні (зразок, показ); словесні (бесіди, інструкції, вказівки, поради, оцінка).

Методи розвитку художньо-творчих здібностей дітей. ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань).

Ігрові прийоми.

Форми організації естетичного виховання: самостійна художня діяльність, заняття, екскурсії, театралізовані ігри, ігри-драматизації, свята та розваги, праця. Провідна роль вихователя в естетичному розвитку дітей.

Змістовий модуль 2. ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НА ЗАНЯТТІ.

Тема 1. Історія гри. Творчі ігри дошкільників.

Походження гри. Гра в історії людства.

Соціальне призначення гри. Гра - провідна діяльність дитини. Наукові теорії та сучасні дослідження гри.

Теорії походження гри К. Гросса, Ф. Шіллера, Г. Спенсера, С. Холла, З. Фрейда. Використання гри в педагогічному процесі (Д. Менджеричька, В. Воронова, А. Матусик, І. Власова, Н. Мchedлідзе).

Сучасні психолого-педагогічні дослідження про гру як провідну діяльність дітей дошкільного віку (Л. Виготський та його школа: О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Усова, Л. Артемова, Т. Григоренко, К. Щербакова). Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини.

Творчі ігри — ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу. Головні ознаки творчої гри.

Тема 2. Дидактичні ігри дошкільників. У розвитку дитини і колективу дітей велика роль відводиться основному виду дитячої діяльності в дошкільний період – грі. Філософи, історики, етнографи, психологи, педагоги вивчають походження гри, її місце в житті дитини, можливості ефективного використання ігор для вирішення виховних завдань. Для дітей дошкільного віку ігри мають виняткове значення: гра для них – навчання, гра для них – праця, гра для них – серйозна форма виховання.

Особливості дидактичної гри.

Класифікація дидактичних ігор. Місце дидактичних ігор у навчально-виховному процесі.

Тема 3. Загальні основи дошкільної дидактики.

Особливості навчання дітей дошкільного віку. Людина пізнає світ у різних видах діяльності, однак особливо цілеспрямованими є її пізнавальні старання у процесі навчання, яке справедливо вважається найважливішим і найнадійнішим способом здобуття знань. Навчання — спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності. У навчанні взаємодіють діяльність педагога, спрямована на відбір змісту і форм передавання знань, умінь і навичок (навчання) і діяльність дитини щодо усвідомлення, засвоєння і використання знань (учіння).

ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ , СІМ'Я, ШКОЛА

Тема 4. Педагогічний процес у закладі дошкільної освіти .

Педагогічний процес - це динамічна взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на досягнення поставленої виховної мети.

Педагогічна взаємодія своєрідна: її зміст та способи визначаються завданнями виховання і навчання людей. Завдання заздалегідь передбачають зміну стану, перетворення властивостей і якостей вихованців. Тому можна констатувати, що педагогічний процес є процесом, у якому соціальні ідеї перетворюються в якості особистості. Педагогічний процес характеризують: ціль, завдання, зміст, методи, форми взаємодії педагогів і вихованців, досягнуті при цьому результати. Зазвичай, це і є цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний компоненти, що утворюють систему. Цільовий компонент процесу містить усю різноманітність цілей і завдань педагогічної діяльності: від загальної мети - всебічного і гармонійного розвитку особистості - до конкретних завдань формування певних якостей чи їх елементів. Змістовий компонент відображає смисл, що вкладається як у загальну мету, так і в кожне конкретне завдання; зміст, який необхідно засвоїти. Діяльнісний компонент передбачає взаємодію педагогів і вихованців, їх співробітництво, організацію й управління процесом. Результативний компонент процесу характеризує досягнуті зрушення відносно поставленої мети.

ІСТОРІЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.

Тема 5. Предмет і завдання історії педагогіки.

Виховання у первісному, рабовласницькому суспільстві та епоху середньовіччя. Предмет, завдання, джерела історії дошкільної педагогіки, її зв'язок з іншими науками. Характер, зміст, і організація виховання в умовах первісного суспільства.

Своєрідність організації змісту і методів виховання в стародавніх державах Сходу (Єгипет, Індія, Китай та ін.). Спартанська та Афінська системи виховання.

Сімейне і суспільне виховання в Стародавньому Римі.

Давньогрецькі філософи (Платон, Демокріт, Арістотель) про виховання дітей дошкільного віку. Освіта в період еллінізму. М.Ф. Квінтіліан про природовідповідне виховання, проблеми сімейного та суспільного виховання. Система виховання в країнах Західної Європи в умовах феодального ладу: церковне (духовне) виховання, лицарське виховання тощо.

Виховання дітей дошкільного віку в сім'ї, у притулках для бідних.

Тема 6. Педагогічні погляди англійських і французьких просвітителів на виховання дітей дошкільного віку (XVII–XVIII ст.).

Педагогічна теорія Джона Локка.

Погляди на виховання дітей з раннього віку, на гру, іграшку, працю. Джон Локк про фізичне, моральне, розумове виховання.

Педагогічні погляди французьких просвітителів. К.А. Гельвецій про

фактори розвитку особистості: рівність здібностей, роль суспільного середовища і виховання в розвитку дітей. Ж.-Ж. Руссо про природне і вільне виховання. Періодизація дитинства, зміст виховання за періодами. Погляди Руссо на фізичне, моральне, трудове, сенсорне і розумове виховання. Проблема сімейного й суспільного виховання.

Тема 7. Розвиток педагогічної думки і суспільне дошкільне виховання дітей у Західній Європі в XIX–XX ст.

Педагогічна діяльність і теорія Йоганна-Генріха Песталоцці. Й.Г.Песталоцці про сімейне дошкільне виховання. «Книга матерів» Песталоцці, її значення у розробці програми розвитку дитини.

Р. Оуен – засновник теорії суспільного дошкільного виховання. Р.Оуен про фізичне, моральне, розумове виховання дітей. Заклади для маленьких дітей у Нью-Ленарку. Вимоги до особистості виховательки.

Педагогічна теорія і практика дошкільного виховання Фрідріха Фребеля. Ф. Фребель – організатор перших дитячих садків у Німеччині. Розвиток Ф. Фребелем теорії суспільного дошкільного виховання. «Дарунки» для дітей Фребеля. Підготовка виховательок (садівниць). Книга «Дитячий садок» Ф. Фребеля, оцінка його системи.

Педагогічна система Марії Монтесорі. Теорія самовиховання і самонавчання. Основні принципи «методу М.Монтесорі».

ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.

Тема 8. Перші дитячі садки. Педагогічна діяльність і погляди А.С. Симонович. Книга «Дитячий сад», як перше практичне керівництво для дитячого садка.

Педагогічна теорія Є.М. Водовозової. Книга «Розумове і моральне виховання дітей, як підручник з дошкільної педагогіки.

Перший журнал з дошкільного виховання «Дитячий садок» (ред. А.С. Симонович).

Суспільно-педагогічна діяльність П.Ф. Лесгафта. Теорія навчання дітей (С.О. Фльоріна, О.П. Усова, Г.М. Леушина), моральне і трудове виховання (В.Г. Нечаєва, Т.О. Маркова, В.Й. Логінова), гра вжитті дітей (Д.В. Менджерницька, Р.Й. Жуковська).

Психологічні дослідження (О.В. Запорожець, Л.А. Венгер та ін.).

Тема 9. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання на теренах України в кінці XIX – на початку XX ст.

Суспільно-педагогічний рух в Україні в кінці XIX ст.

Перші заклади суспільного дошкільного виховання (Є. Чернишової, Марії і Софії Ліндфорс, К. Безменової). Піднесення в галузі теорії і практики дошкільного виховання в Україні на початку XX століття. Діяльність педагогічних товариств сприяння дошкільному вихованню (Київське

товариство народних дитячих садків, Фребелівське педагогічне товариство м. Києва та його інститут). Створення системи суспільного дошкільного виховання. Випуск журналу «Дошкільне виховання» (ред. Н. Лубенець). Педагогічні погляди та організаторська діяльність діячів суспільного дошкільного виховання початку ХХ (Т. Лубенця, Н. Лубенець, К. Маєвської, С. Русової, І. Сікорського, К. Толмачевської, Е. Яновської, Н. Петерсень та ін.).

ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ.

Тема 10. Національна система суспільного дошкільного виховання в Українській Народній Республіці (1917-1919рр.). Дошкільне виховання і освіта в 20-30-ті роки. Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти. Суспільне дошкільне виховання у роки УНР. Ідеї українського національного дитячого садка. Підготовка педагогічних кадрів.

Особливості української системи освіти. Суспільне дошкільне виховання у 20- 30-ті роки. Зміст освітньо-виховної роботи в дитячих садках. Підготовка педагогічних кадрів для суспільного дошкільного виховання. Всеросійські зїзди з дошкільного виховання (1921, 1924, 1926, 1928 рр.), їх вплив на розвиток дошкільного виховання в Україні. Робоча книга для вихователів дитячих садків «Дошкільне виховання» (1927р.), проект програми з дошкільного виховання в збірці «Дошкільне виховання. Матеріали до poradnika» (1928р.). Програми з дошкільного виховання: 1932, 1934 рр. Перше «Керівництво для вихователя дитячого садка» (1938 р.). Всесоюзна конференція з дошкільного виховання (1931 р.). Науково-методичний журнал «За комуністичне виховання». Організаційна діяльність та педагогічні погляди А. Гендрихівської, О. Дорошенко, В. Чередниченко, Е. Яновської А.С. Макаренка про виховання дітей дошкільного віку.

Тема 11. Розвиток педагогічної теорії та суспільного дошкільного виховання в 50-80-ті роки. Розбудова суспільного дошкільного виховання в повоєнні роки. Боротьба з дитячою бездоглядністю. Заходи уряду щодо розширення мережі дошкільних закладів.

Типи дошкільних закладів: ясла, ясла-дитячий садок, дитячий садокшкола. Зміст освітньо-виховної роботи в дитячих садках. «Керівництво для вихователя дитячого садка»(1953р.), «Програмно-методичні вказівки для вихователя дитячого садка (1955р.), «Програма виховання в дитячому садку»(1962 р.), «Типова програма виховання і навчання в дитячому садку» (1984 р.), «Програма виховання та навчання в дитячому садку» (1986 р.). Нові дослідження з проблем морального, розумового, фізичного, трудового виховання (Л.В. Артемова, А.М. Богуш, З.Н. Борисова, Т.І. Дмитренко, Н.В. Яришева, Е.С. Вільчковський, С.О. Ладивір, О.Л. Кононко та ін.). Підготовка педагогів дошкільного виховання в 50-80-х рр.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1. Предмет, завдання і методи дошкільної педагогіки.
2. Особливості виховання та розвитку дітей першого року життя.
3. Особливості виховання та розвитку дітей другого року життя.
4. Особливості виховання та розвитку дітей третього року життя.
5. Вплив норм і відхилень від норми розвитку на організацію освітньо-виховного процесу в ЗДО.
6. Розвиток ідей дошкільного виховання в епоху Відродження.
7. Педагогіка дошкільного віку епохи Просвітництва.
8. Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку
9. Фізичне виховання дітей дошкільного віку.
10. Розумове виховання дітей дошкільного віку.
11. Моральне виховання дітей дошкільного віку.
12. Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Змістовий модуль 2. ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НА ЗАНЯТТІ

1. Дидактичні ігри дошкільників.
2. Історія гри . Творчі ігри дошкільників.
3. Методи і форми організації навчання.
4. Взаємозв'язок закладу дошкільної освіти зі школою. Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти у вихованні дітей.
5. Предмет і завдання історії педагогіки. Виховання у первісному, рабовласницькому суспільстві та епоху середньовіччя.
6. Педагогічні погляди англійських і французьких просвітителів на виховання дітей дошкільного віку (XVII– XVIII ст.).
7. Розвиток педагогічної думки і суспільне дошкільне виховання дітей у Західній Європі в XIX–XX ст.
8. Педагогічні теорії та суспільне дошкільне виховання в XIX – XX ст.
9. Національна система суспільного дошкільного виховання в Українській Народній Республіці (1917-1919рр.).
10. Дошкільне виховання і освіта в 20-30-ті роки.
11. Розвиток педагогічної теорії та суспільного дошкільного виховання в 50-80-ті роки.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Загальні засади дошкільної педагогіки (18 год.)

Тема 1. Загальні питання дошкільної педагогіки Практичне заняття № 1 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Об'єкт, предмет та завдання дошкільної педагогіки.
2. Методологія сучасних педагогічних досліджень дошкільного дитинства. Методи дослідження дошкільної педагогіки.
3. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
4. Цінність дошкільного дитинства у формуванні особистості.
5. Розвиток і становлення дитини-дошкільника як суб'єкта дитячої діяльності. Феномен дитячої субкультури.
6. Вплив творчості на виховання особистості дитини дошкільного віку.
7. Формування партнерських взаємовідносин між дорослим і дитиною як запорука виховання цілісної особистості дошкільника.
8. Становлення особистісної зрілості дошкільника. Базові якості особистості як складники особистісної зрілості дошкільника.

Практичні завдання:

1. Розкрийте сутність функцій дошкільної педагогіки (описова, ояснювальна, проєктивно-конструктивна, прогностична, світоглядна)
2. В якій формі бажано з дошкільниками застосовувати методи дослідження? Наведіть приклад методу дослідження, розробленого або адаптованого для дошкільників.
3. Назвіть історичний час, коли дитинство почали розглядати як самостійне поняття.
4. Розкрийте сутність сучасних концепцій самоцінності дитинства, схарактеризуйте їх роль у вирішенні задач розвитку дошкільника.
5. Як може проявляти себе дитина як суб'єкт дитячої діяльності?
6. Яким чином накопичення соціокультурного досвіду дитиною сприяє її розвитку як суб'єкта дитячих видів діяльності?
7. Перерахуйте основні базові якості особистісної зрілості дошкільника.
8. Які фактори формування особистості дитини ви знаєте?
9. Вставте пропущене слово у вираз «Рушійними силами формування особистості є....., що виявляються у біологічних і соціальних закономірностях розвитку людини».
10. Встановіть взаємозв'язок між біологічними і соціальними факторами. Згадайте приклади взаємодії цих факторів з особистого досвіду або з літературних джерел.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Розкрийте сутність явища «педагогізація суспільства» на прикладі таких сфер як дитяча література і мультиплікаційні фільми. Наведіть приклади педагогічної неграмотності в сучасних творах мистецтва для дітей, спрогнозуйте можливі педагогічні наслідки цього негативного явища.

2. Заведіть алфавітний словник для запису ключових термінів з дошкільної педагогіки, основних положень дошкільної педагогіки і цитат видатних вчених і занотуйте основні терміни цієї теми (завдання стосується всіх тем, що вивчатимуться).

3. Поясніть, як Ви розумієте цитату А. Гогоберидзе: «Педагогіка – це мистецтво розуміння і допомоги, взаємодії і довіри, співробітництва і співтворчості».

4. Зобразіть схематично етапи педагогічного дослідження.

5. Намалюйте схему, що відображує зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.

Короткий теоретичний коментар до теми

Дошкільна педагогіка, як і шкільна педагогіка, педагогіка дорослих, є одним із напрямів вікової педагогіки. Небезпідставно її вважають і самостійною галуззю науково-педагогічних знань, яка вивчає процес виховання і навчання дітей дошкільного віку. Загальними засадами дошкільної педагогіки є її предмет, особливості та організація педагогічного дослідження в галузі дошкільної педагогіки, розвиток теорії та практики дошкільної освіти, характеристика сучасної системи дошкільної освіти

Загальними засадами дошкільної педагогіки її предмет, особливості та організація педагогічного дослідження в галузі дошкільної педагогіки, розвиток теорії та практики дошкільної освіти, характеристика сучасної системи дошкільної освіти. Немає жодного аспекту життя дошкільника, його взаємодії із соціальним і природним середовищем, до якого була б байдужою дошкільна педагогіка. Тому таким широким є коло проблем, які вона досліджує. Аналізуючи, інтерпретуючи їх, дошкільна педагогіка виходить передусім із гуманістичних засад педагогічної теорії і практики, зорієнтованих на гармонійний особистісний розвиток дитини. Послуговуючись цим критерієм, вона досліджує закономірності, реальну практику навчання і виховання дітей, взаємодію в цьому процесі суспільного і родинного чинників, особливості особистісного розвитку дошкільників в період від народження до школи.

Дошкільна педагогіка — наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи.

Ядром інтересу дошкільної педагогіки є дитина віком до 6-7 років і чинники, що впливають на її розвиток у сім'ї, дошкільних закладах, суспільстві загалом. Значущість її досліджень, рекомендацій обумовлена

тим, що саме в цьому віці найстрімкіше розвиваються фізичні та психічні якості дитини, формуються контури її як особистості.

Протягом перших шести-семи років життя дитина розвивається надзвичайно стрімко, наслідком чого є грандіозні зміни у її фізичному і психічному розвитку.

Особистість є багаторівневою системою, яка поетапно формується впродовж усього життя.

Кожен вік є якісно особливим етапом і характеризується багатьма змінами. Особливості віку залежать від умов життя, стосунків з людьми, рівня розвитку психологічної структури особистості, знань і мислення, сукупності певних фізіологічних ознак. У житті людини виокремлюють дошкільний, шкільний вікові періоди і період соціальної зрілості — дорослість. Кожен із них складається з відповідних вікових етапів, які характеризуються певними особливостями.

Знання вітчизняної і світової педагогічної спадщини формує уявлення про передумови, умови, фактори, рушійні сили і тенденції розвитку ідей про дошкільну освіту. Опанування джерел і методів вивчення і розуміння педагогічних феноменів минулого допомагає глибше усвідомлювати, раціональніше вирішувати сучасні проблеми дошкільної педагогіки та розбудовувати систему дошкільної освіти.

Рекомендована література:

1. Гоцкало Н. В. Особистісно-орієнтований підхід у навчальному процесі як педагогічна проблема. *Теоретичні питання освіти та виховання* : зб. наук. пр. / за ред. М. Б. Євтуха та ін. Київ : КНЛУ, 2001. Вип. 18. С. 20–23.
2. Гуревич Р. С. Інноваційні педагогічні технології в підготовці магістрів. *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2013. № 2. С. 100–105.
3. Даниленко Л. І. Педагогічні інновації та інноваційні педагогічні технології: сутність і структура. *Нові технології навчання*. Київ, 2005. С. 270–276.
4. Даниленко Л. І. Теоретичні аспекти освітньої інноватики. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. праць / ред. кол. Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. Київ : Логос, 2001. Вип. 5. С. 3–11.
5. Державна національна програма «Освіта» : Україна ХХІ століття. Київ : Радуга, 1994. 61 с.
6. Довга Т. Ми вибираємо особистісно зорієнтоване навчання та виховання. *Школа*. 2011. № 6. С. 11–18.

Тема 2. Загальні закономірності виховання і розвитку дітей в період дошкільного дитинства.

Практичне заняття № 2-3 (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Охарактеризуйте соціально-політичні умови епохи, в яку жив Я.А. Коменський?

2. У філософських системах Стародавньої Греції, працях М.Ф. Квінтіліана, Ф. Рабле, Т. Мора, Т. Кампанелли, М. Монтеня та ін. висловлюються оригінальні педагогічні ідеї. Однак вважається, що саме Я.А. Коменський є основоположником педагогічної науки. Обґрунтуйте це положення.

3. Охарактеризуйте сенсуалізм як філософську основу педагогічної теорії Я.А. Коменського.

4. В чому полягає глибокий гуманізм педагогіки Я.А. Коменського?

5. Розкрийте сутність принципу природовідповідності виховання, розробленого Я.А. Коменським. У чому однабічність його трактування?

6. Детально проаналізуйте зміст освіти в школі рідної мови та латинській школі.

7. Як визначав Я.А. Коменський мету і зміст виховання дітей дошкільного віку. Окресліть особливості виховання дітей в «материнській школі».

8. У чому суть «золотого правила» дидактики?

9. Які паралелі можна провести між системою навчання і виховання дітей дошкільного віку Я.А. Коменського і сучасною освітньою системою?

Практичні завдання:

Уявіть, що Вам необхідно розповісти про систему дошкільної освіти в Україні представникам інших країн. Визначте зміст виступу, підготуйте презентацію. Зазначте, які особливості системи дошкільного виховання викликають у Вас гордість, які викликають роздуми.

Підготуйте презентацію однієї з освітніх програм (виконується кожним студентом).

Підготуйте підбірку цитат видатних педагогів минулого щодо професійних якостей вихователя дитячого садка.

Короткий теоретичний коментар до теми

Питання виховання та шкільної дисципліни у працях Я.А. Коменського.

Я.А. Коменський називає чотири кардинальні моральні якості, які треба сформулювати в людини з дошкільного віку: мудрість, помірність, мужність, справедливість. До основних засобів морального виховання вчений відносить приклади порядного життя батьків, учителів, товаришів (основа моральності); моральні правила і настанови, взяті зі священного писання та висловлювань мудреців; вправи і привчання; дисципліна. Шкільну

дисципліну Я.А. Коменський розглядає і як незмінний порядок шкільного життя, обов'язковий для всіх, і як умову для правильної постановки навчання і виховання, і як систему покарань, засіб впливу на школярів. «Школа без дисципліни є млин без води». Я.А. Коменський про вчителя та вимоги до нього.

Головним засобом дисциплінування Я.А. Коменський називає авторитет учителя. Ніхто до нього не підносив так високо професії вчителя, яку він називає «найпочеснішою під сонцем». У багатьох своїх працях Я.А. Коменський сформулював ряд вимог до вчителя: бути чесним, наполегливим, працьовитим, релігійним, зразком доброчесностей, любити учнів і ставитись до них по-батьківськи, бути для них не тільки керівником, але й другом і охоронцем у всьому доброму.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні — сукупності навчально-виховних закладів, призначених для цілеспрямованого навчання і виховання. Її функціонування регламентоване Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенцією ООН про права дитини.

Складовими системи освіти є дошкільна, початкова, загальна середня та вища освіта. У середині ХІХ ст. у більшості розвинутих країн було законодавчо закріплено обов'язковість початкової освіти. Нині все більше країн законодавчо визнають обов'язковість дошкільної освіти.

Дошкільна освіта сприяє реалізації прав дитини, закріплених законодавчими міжнародними документами, зокрема права на охорону здоров'я, права на освіту, права на участь в іграх, права на збереження своєї індивідуальності, права на захист від усіх форм фізичного, психічного насильства, приниження, зловживання, відсутності турботи чи недбалого і грубого поводження.

Основними принципами освіти в Україні є:

- ✓ доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;
- ✓ рівність умов кожної людини в реалізації її здібностей, таланту, у всебічному розвитку;
- ✓ гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- ✓ органічний зв'язок зі світовою і національною історією, культурою, традиціями;
- ✓ незалежність від політичних партій, громадських і релігійних організацій;
- ✓ науковий, світський характер, інтеграція з наукою і виробництвом, взаємозв'язок з освітою інших країн;
- ✓ гнучкість і прогностичність, єдність і наступність;

- ✓ безперервність і різноманітність;
- ✓ поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Закон «Про освіту» гласить, що «дошкільне виховання здійснюється у сім'ї, дошкільних дитячих закладах у взаємодії з сім'єю і має на меті забезпечення фізичного, психічного здоров'я дітей, їх повноцінний розвиток, набуття життєвого досвіду, вироблення умінь, навичок, необхідних для навчання в школі». Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» орієнтує на взаємодію суспільного і родинного виховання дитини дошкільного віку: «Суспільне виховання покликане продовжувати повноцінний і всебічний розвиток дитини на засадах національної культури і духовності з урахуванням різноманітності національного складу та регіональних умов України. Воно доповнює родинне виховання і здійснюється у дошкільних закладах».

Ефективність роботи освітніх закладів залежить не лише від програм навчання і виховання, а й від особистості педагога, його взаємин з дітьми. Безперечно, кожен талановитий, висококваліфікований, вдумливий педагог поєднує, у своїй практиці загальнотеоретичні досягнення педагогіки, власний досвід, особистісні переваги та особливості дітей, з якими він працює. Тому навіть найдосконаліша теорія не може дати вичерпної відповіді, яким бути педагогу, однак вона є основою, на яку мусить опиратися навіть найобдарованіший з них.

Рекомендована література:

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 244 с.
2. Коцур В. Найвищий педагогічний ідеал – виховання людяності. *Вища освіта України*. 2005. № 2. С. 72–78.
3. Лаба Н. До розвитку у шляхом інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С. 6–8.
4. Лаврінченко О. А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917–1919). *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2010. № 4. С. 101–110.
5. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця : Нова книга, 2002. 512 с.
6. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Київ : Науково-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 40. 279 с.
7. Онокович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія. *Вища освіта України*. 2011. № 4. С. 42–48.
8. Подмазін С. Технологічне забезпечення особистісно орієнтованого навчання. *Завуч*. 2006. № 6. С. 2–8.

9. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. Харків, 2001. 256 с.

10. Старченко В. Реалізуємо принцип інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 7. С. 4–5.

11. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.

Методичні рекомендації до змістового модулю № 1:

Студентам слід ознайомитися та вивчити теоретичний матеріал відповідно до теми, підготуватися до написання «понятійних диктантів». Необхідно також обґрунтувати місце дошкільної педагогіки у системі антропологічних наук та чітко з'ясувати, у чому полягають особливості предмета і завдань дошкільної педагогіки.

Важливо опрацювати матеріал стосовно сучасного дошкільного закладу як родинно-громадської установи, ознайомитись з новими формами забезпечення якості дошкільної освіти в обсязі державних вимог. Обов'язково характеризувати програми виховання і навчання дітей, затверджені Міністерством освіти і науки України.

Тема 3. Види і напрями виховної роботи в закладі дошкільної освіти Практичне заняття № 4 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Принципи та завдання виховання дітей дошкільного віку (самостійна робота за матеріалами лекції).
2. Методи організації досвіду поведінки та діяльності дошкільників (вправи в позитивній поведінці та вчинках, виховуючі ситуації, ігрові методи виховання, привчання до позитивних форм поведінки).
3. Методи усвідомлення дітьми досвіду поведінки та діяльності (розповідь вихователя на моральну тему, етичні бесіди, читання творів художньої літератури, обговорення вчинків літературних героїв, героїв мультфільмів, життєвих подій та ситуацій).
4. Приклад як метод виховання.
5. Методи мотивації та стимулювання досвіду поведінки та діяльності дітей (похвала, заохочення, вказання на наслідки негативних вчинків тощо).

Практичні завдання:

Наведіть письмово 15 схвалюючих і 15 засуджуючих висловів вихователя. Дайте відповідь на запитання:

- ✓ Які висловлювання повинні переважати, коли вихователь схвалює дитину (її особистість або конкретний вчинок)?
- ✓ Які висловлювання повинні переважати, коли вихователь засуджує вчинок дитини?
- ✓ Чи має значення у схваленні та засудженні те, хто і як це робить?

Свою відповідь підтвердіть прикладами з практики.

Підготуйтеся до аналізу педагогічних ситуацій.

Короткий теоретичний коментар до теми

Дошкільне дитинство — досить тривалий час розвитку дитини і неповторний за темпами. Завдання виховання на кожному етапі цього періоду мають свою специфіку. У немовлячому і ранньому дитинстві важливо формувати якості, які зумовлюють розвиток суто людських властивостей і здібностей (потреби у спілкуванні, прямоходінні, діях із предметами та ін.). Завдання виховання значно ускладнюється у дошкільному віці, коли формуються якості, що визначають подальший розвиток дитини.

Концепція дошкільного виховання в Україні передбачає широкі можливості для створення дошкільних закладів, які б якнайповніше використовували досягнення етнопедагогіки, світової педагогічної думки відповідно до реалій суспільного буття, виховних традицій народу, окреслюючи такі його завдання:

1. Пробудити в дитині духовне начало, розвинути його як домінуюче

в структурі особистості.

2. Формувати особистість у контексті рідної культури, мови як емоційного природного середовища дитини, що відповідає її етнопсихології.

3. Відновити престиж української мови — материнської мови дітей, державної мови суверенної України, мови корінної нації як засобу соціалізації особистості.

4. Сформувати творчу індивідуальність, яка живе активно, цікаво, відповідно до вікових і фізіологічних потреб, готова фізично і психічно до подальших вимог сім'ї, школи, життя.

5. Прищеплювати дитині безкорисливість як вищу цінність культури, а також елементи економічної обізнаності, діловитості.

Відображаючи двоєдиний характер педагогічного процесу, методи виховання є одним з тих механізмів, які забезпечують ефективну взаємодію педагога і дітей у вирішенні завдань виховання. До складу методу виховання входять методичні прийоми. По відношенню до методу прийоми носять приватний характер і виконують завдання, яке реалізує даний метод.

У педагогіці спостерігаються різні підходи до методів виховання, немає єдиної, універсальної класифікації. Виходячи з особливостей соціалізації дошкільнят та механізмів освоєння соціокультурного досвіду, виділяються кілька груп методів виховання, що різняться по вирішуваним завданням, змісту та механізмами реалізації:

- методи організації досвіду поведінки і діяльності дошкільників;
- методи усвідомлення дітьми досвіду поведінки і діяльності;
- методи мотивації і стимулювання досвіду поведінки і діяльності дітей.

Методи виховання як головні інструменти здійснення виховного процесу знаходяться в постійному розвитку, відповідаючи на актуальні запити сучасної дошкільної освіти. Творча позиція педагога у виборі методів виховання є запорукою успішного вирішення виховних завдань.

В цілому виховний процес, в якому на основі єдиних теоретичних позицій об'єднані цілі, завдання, зміст, принципи та методи виховання, створює основу для повноцінного розвитку особистості дошкільника, введення його в культурний світ, сферу формування основ культури здоров'я, емоційної культури, самосвідомості й творчого самовираження в різноманітній дитячій діяльності.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-є вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 447 с.
2. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка: практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2004. 351 с.

3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. I : Від народження до трьох років. 204 с.

4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. II : Від трьох до шести (семи) років. 452 с.

5. Рудік О. А., Березюк В. С. Інноваційні технології в ДНЗ. Харків : Основа, 2017. 224 с.

6. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 139 с

Практичне заняття № 5-6 (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття «фізичне виховання» та «фізичний розвиток»
2. Характеристика основних засобів фізичного виховання дошкільників.
3. Педагогічне значення режиму дня.
4. Умови виховання культурно-гігієнічних навичок.

Практичні завдання:

Розробіть педагогічні рекомендації для батьків щодо організації режиму дня в умовах сімейного виховання.

Проаналізуйте зміст культурно-гігієнічних навичок, які формуються у дітей різних вікових груп, базуючись на рекомендаціях однієї з діючих програм виховання і навчання в дитячому садку. Одержані дані оформіть у таблицю.

Короткий теоретичний коментар до теми

У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини. Сім'я, дошкільні заклади мають створити сприятливі умови для оптимального фізичного розвитку дитини, отримання знань про людський організм, опанування санітарно-гігієнічних навичок. Дитина повинна поступово вчитися бути творцем досконалості свого тіла, здоров'я. Міцне здоров'я є запорукою розвитку дитини в інших особистісних аспектах.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку — систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей.

Фізичний розвиток — процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і вихованням.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку здійснюється засобами, спрямованими на охорону здоров'я дітей (створення гігієнічних умов життя

і діяльності, організація раціонального харчування, сну, перебування на свіжому повітрі), а також засобами, покликаними забезпечити активний вплив на організм дитини з метою його фізичного розвитку (загартовуючі процедури, спеціальні фізичні вправи, гігієнічна гімнастика, режим дня).

Головний зміст фізичного виховання полягає в оволодінні дитиною основами фізичної культури:

1. Опанування основ особистої гігієни. Йдеться про охайність, чистоту тіла, одягу, взуття, гігієну приміщення, режим дня (сон, харчування, раціональна організація активної діяльності й відпочинку).

З раннього віку дитину слід привчати до систематичного догляду за своїм тілом, прищепити навички здорового способу життя, бажання займатися фізичною культурою і спортом.

До культурно-гігієнічних навичок, якими повинні оволодіти діти протягом дошкільного дитинства, належать:

- навички їжі (акуратно їсти, користуватися посудом, серветкою та ін.);
- навички догляду за тілом (умивання, чищення зубів, розчісування волосся та ін.);
- навички утримання у чистоті і порядку одягу, дотримання порядку в приміщенні, його прибирання;
- навички здійснення різних видів діяльності (гри, праці, навчання) а дотриманням культурно-гігієнічних вимог.

2. Загартовування організму (здійснюють його з використанням природних факторів — сонця, повітря, води).

3. Виконання фізичних вправ, що є головним засобом фізичного виховання.

Для успішного виховання в дошкільників культурно-гігієнічних навичок необхідно забезпечити:

- цілеспрямовану роботу батьків і педагогів щодо усвідомлення дітьми значущості фактора здоров'я, цінування його; запобігання шкідливих звичок, недбалого ставлення до свого організму, зовнішнього вигляду і поведінки;
- єдність вимог до гігієни дитини в дошкільному закладі та сім'ї, позитивний приклад культури поведінки дорослих;
- належну естетичність приміщення дитячого садка і сім'ї, що передбачає ретельне його прибирання, чистоту, доцільність і зручність у використанні обладнання, меблів, посуду, іграшок тощо;
- постійне вправлення у дотриманні вимог культури поведінки, своєчасність і чіткість режимних процесів;
- контроль з боку вихователів, допоміжного персоналу, батьків за якістю виконання культурно-гігієнічних навичок;
- індивідуальну роботу з кожною дитиною, врахування її стану здоров'я, темпів оволодіння навичками, ставлення до гігієнічних процедур;

при цьому важливо знати, як дитина сприймає позитивну оцінку чи осуд її поведінки авторитетним дорослим, як ставиться до відповідних учинків однолітків.

Фізичне виховання є основою гармонійного розвитку, формування здорового способу життя дітей дошкільного віку. Воно має бути спільною турботою батьків, педагогів і самої дитини, яку з ранніх років слід привчати піклуватися про своє здоров'я.

Рекомендована література:

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 244 с.
2. Коцур В. Найвищий педагогічний ідеал – виховання людяності. *Вища освіта України*. 2005. № 2. С. 72–78.
3. Лаба Н. До розвитку у шляху інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С. 6–8.
4. Лаврінченко О. А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917–1919). *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2010. № 4. С. 101–110.
5. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця : Нова книга, 2002. 512 с.
6. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Київ : Науково-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 40. 279 с.
7. Онокович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія. *Вища освіта України*. 2011. № 4. С. 42–48.
8. Подмазін С. Технологічне забезпечення особистісно орієнтованого навчання. *Завуч*. 2006. № 6. С. 2–8.
9. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. Харків, 2001. 256 с.
10. Старченко В. Реалізуємо принцип інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 7. С. 4–5.
11. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.

Тема 7. Педагогічні думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи XVII-XVIII століття.

Практичне заняття № 7-8 (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика розвитку освіти в країнах Західної Європи у XVII-XVIII .
2. Англійська педагогіка XVII ст. Педагогічна концепція Дж. Локка
3. «Еміль, або Про виховання» Жан Жака Руссо як торжество уманістичної педагогіки.
4. Теорія елементарної освіти Йогана Генріха Песталоцці.
5. Характеристика систем сенсорного виховання (Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Декролі, Л. Венгер)

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте вікову періодизацію Ж.Ж.Руссо і порівняйте її з періодизацією Я.А. Коменського.
2. Окресліть погляди Ж.Ж.Руссо на виховання дітей раннього віку.
3. Як ставився Ж.Ж. Руссо до виховання дівчат?
4. Як трактує Ж.Ж. Руссо принцип свободи у вихованні?
5. Познайомтесь із рекомендаціями Ж.Ж. Руссо з приводу морального виховання дітей раннього віку. Чи з усіма ви погоджуєтесь? Аргументуйте відповідь.
6. Яка мета виховання переслідується Джоном Локком?
7. Чи погоджуєтесь Ви з думкою Джона Локка про те, що інтелектуальне виховання повинно бути на другому плані, тільки як допоміжний засіб для розвитку більш важливих якостей? Аргументуйте свою відповідь.
8. У чому полягає сутність філософсько-психологічної теорії «чистої дошки», розробленої Дж. Локком? Чи відповідає вона сучасним науковим підходам до факторів формування особистості?
9. Ваше ставлення до поглядів Джона Локка щодо фізичного загартування немовлят?
10. Якого значення в розумовому розвитку дитини Джон Локк надає іграшці?
11. Які основні ідеї пропагували неогуманісти? У чому прогресивність цього напрямку в німецькій педагогіці?
12. Хто із зарубіжних педагогів писав про розвиток руки, серця і розуму?
13. Яка фундаментальна праця відомого французького філософа справила великий вплив на погляди Й.Г.Песталоцці й чому?
14. В чому суть теорії елементарного навчання Й.Г.Песталоцці?
15. В чому сутність природної домашньої гімнастики у Й.Г.Песталоцці?
16. Що складає основу «Азбуки умінь» в педагогіці Й. Г. Песталоцці?

Короткий теоретичний коментар до теми

Розвиток філантропізму і неогуманізму у Німеччині. Філантропізм – педагогічна течія, що виникла наприкінці XVIII ст. у Німеччині під значним впливом ідей французького просвітництва і, передусім, ідей Ж. Ж. Руссо. Найбільш яскравими представниками цього напрямку були І.Б.Базедов, Х. Г. Зальцман, І. Г. Кампе, Е. Х. Трапп, Б. Г. Блаше та ін. Своїм завданням педагоги-філантропісти ставили корінну зміну існуючої системи освіти і виховання, яка, на їх думку, не відповідала тогочасним суспільним вимогам, на нову, більш прогресивну. Вони прагнули пов'язати школу з життям, з природою, зробити навчання радісним, готувати з дітей корисних громадян-патріотів, діяльних і люблячих життя людей. Основним принципом вони проголосили «Природа, школа, життя», а реалізувати свої педагогічні ідеї намагались у створюваних ними навчально-виховних закладах нового типу – філантропіах, які, як правило, розміщувались на лоні розкішної природи. Характерною рисою неогуманізму було те, що він сприяв відродженню інтересу до культури античного світу. Завдяки активній діяльності ранніх представників цієї течії І. Геснера, І. Ернесті, К. Хейне та ін. сталися деякі зміни у гімназійному навчанні. На відміну від класицизму вони багато уваги приділяли не тільки вивченню давніх мов, а й античній історії, грецькій філософії, літературі, римському праву тощо. В навчальні плани крім названих вище включались і реальні предмети, велика увага приділялась рідній мові. Найбільш яскравими представниками неогуманізму були А. Вольф, В. Гумбольдт, І. Гердер та ін. Неогуманісти зіграли позитивну роль у розвитку педагогіки і школи XVIII – XIX ст. Їх заслугою є зміна характеру освіти, відродження ідеї всебічного розвитку людини, організація підготовки вчителів в університетах.

Педагогічна система А. Дістервега.

А. Дістервег (1790-1866) – видатний німецький педагог-демократ, один із найбільш відомих послідовників Й. Г. Песталоцці. Він прагнув до об'єднання німецького вчительства, у 1848 році був обраний головою «Всезагальної вчительської спілки», а пізніше – представником до пруської Палати депутатів. А. Дістервег виступав на захист ідеї загальнолюдського виховання. У своєму «Керівництві для освіти німецьких вчителів» він сформулював цілу систему дидактичних принципів та правил, які відображають в цілому його погляди на розумову освіту дітей. А. Дістервег створив дидактику розвиваючого навчання, зробивши наступний крок у розвитку започаткованої Й. Г. Песталоцці ідеї розвиваючого навчання. Методика Дістервега також передбачає здійснення навчання захоплюючим, цікавим. Для цього в учнів потрібно пробуджувати інтерес до нього. Все це можна досягти через: 1) різноманітність, 2) нергійність, 3) особистість вчителя.

У справі навчання і виховання керівну і вирішальну роль відводить учителю.

А. Дістервег популяризував вчительську професію і поставив ряд вимог до особи вчителя.

Педагогічна теорія Йогана Фрідріха Гербарта. Й. Ф. Гербарт (1776-1841) – німецький філософ, психолог і педагог. Він був прихильником асоціативної психології. Вчений вважав, що все психічне життя людини складається з «реалів», основою яких є уява. Встановлював обмежені можливості («поріг») у розумовому розвитку людини і пізнанні нею світу, оскільки весь процес психічної діяльності зводив до механічних комбінованих видозмін уяви.

Й. Ф. Гербарт висунув ідею виховуючого навчання. Система морального виховання дітей у Й. Ф. Гербарта базується на п'яти моральних ідеях: ідея внутрішньої волі (усунення «внутрішнього розладу»), ідея вдосконалювання (поєднання сили і енергії волі та забезпечення «внутрішньої гармонії»), ідея приязні (погодження волі однієї людини з волею інших), ідея права (розв'язування конфліктів між волею людей), ідея справедливості (визначення нагороди чи покарання тому, хто цього заслужив). Щоб моральне виховання дало бажані наслідки, вчений пропонує застосовувати засоби керування дітьми.

Педагогічні погляди і діяльність соціалістів-утопістів Р. Оуена та Ш. Фур'є. У системі поглядів Р. Оуена (1771-1858) педагогічні ідеї займають важливе місце. Почавши з плану ліквідації безробіття і різних бід трудового народу, прийшов до висновку, що правильно поставлене виховання є ключем до розв'язання всіх соціальних проблем. Реалізацію своїх прагнень Р. Оуен розпочав з філантропічних перетворень у Нью-Ленарку, де він створив «Новий інститут для формування характеру» – систему з чотирьох освітньо-виховних закладів, куди входили: «школа для маленьких дітей» віком 1-6 років (тут були дитячі ясла, дитячий садок, майданчик для ігор); денна початкова школа для дітей від 6 до 10 років; вечірня школа для підлітків та молоді 10-17 років, які працювали на фабриці; для робітників і їх сімей проводились вечірні лекції, бесіди та культурні розваги. Пропагуючи ідею гармонійного розвитку, Р. Оуен піклувався у своїх закладах про фізичне, естетичне, моральне, трудове, розумове виховання дітей і молоді.

Ш. Фур'є (1772-1837) – французький соціаліст-утопіст. Критикував сучасну йому систему виховання, яка засновувалась на насиллі і покараннях, не враховувала інтересів і здібностей дітей, не дбала про фізичне і трудове виховання. У своїй «Гармонії» він намітив нову систему виховання. На його думку, виховання повинно бути всезагальним і безплатним, давати дітям навички індустріальної праці, розвивати їх

активність і колективні почуття, готувати дітей до суспільного життя.

Педагогічне вчення Фрідріха Фребеля.

Ф. Фребель (1782-1852) – німецький педагог, теоретик дошкільного виховання. Він виходив із природних особливостей дітей дошкільного віку (рухливість, безпосередність, допитливість, прагнення до наслідування і т.п.). Він вважав, що для задоволення потреб дитини у діяльності і спілкуванні з іншими дітьми необхідно організувати заняття у товаристві її ровесників, якому дав у 1840 р. поетичну назву “Дитячий сад”. Основна мета дитячого саду – сприяти розвитку природних особливостей дитини: дитина – рослина, яка розвивається (звідси і назва закладу). Ф. Фребель пропагував створення дитячих садів, готував для них виховательок, розробив своєрідну методика роботи дитячих садів. Він підкреслював велике виховне і освітнє значення гри у процесі дошкільного виховання дітей, хоча занадто регламентував діяльність дітей, обмежуючи їх вільну творчість.

Виховання і навчання спрямовані на те, щоб нові покоління, засвоюючи основи наук, суспільно-історичний досвід, були підготовленими до самостійної життєдіяльності, цивілізованого ставлення до природи, культури, інших людей, адаптації у світі, який динамічно змінюється. Ці вимоги особистість засвоює свідомо чи несвідомо як необхідні умови життя і діяльності. Разом із знаннями, які формуються у дитини в процесі виховання, розвиваються способи пізнавальної діяльності: вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-є вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 447 с.
2. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка: практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2004. 351 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. I : Від народження до трьох років. 204 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. II : Від трьох до шести (семи) років. 452 с.
5. Рудік О. А., Березюк В. С. Інноваційні технології в ДНЗ. Харків : Основа, 2017. 224 с.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 139 с.

Практичне заняття № 9 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Розкрийте своєрідність трудової діяльності дітей дошкільного віку.
2. Становлення компонентів трудової діяльності дошкільників.
3. Характеристика форм організації праці дітей в ЗДО.
4. Методи ознайомлення дітей із працею дорослих.
5. Форми організації праці дітей в дитячому закладі.

Практичні завдання:

Підготувати анотацію на статтю з періодичного видання «Дошкільне виховання» щодо важливості трудового виховання дошкільників.

Запропонувати зміст доручень для дітей у різних вікових групах (письмово).

Підготуйте перелік трудового обладнання у груповій кімнаті та на ділянці.

Короткий теоретичний коментар до теми

Трудове виховання — цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Його завдання полягає у формуванні в дітей стійких переконань, що праця є життєвою необхідністю. Трудове виховання дітей дошкільного віку передбачає привчання їх до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини (вмитий посуд, прибрана кімната тощо) сприяє самоусвідомленню дитини, вселяє їй впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності.

Трудове виховання дітей покликане забезпечити вирішення таких завдань:

1. Формування мотивації (потреб, інтересу, почуття обов'язку і відповідальності), позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини.
2. Формування системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення.
3. Формування досвіду суспільно корисної виробничої діяльності, вміння використовувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості.

Вирішення цих завдань відбувається у процесі загальноосвітньої підготовки, трудового навчання, різноманітної за змістом і формою трудової діяльності.

Для того щоб праця стала засобом виховання, вона повинна бути змістовною, мати особистісну і суспільно корисну значущість, чітку організацію.

1. Умовність. Праця дітей ще не пов'язана із суспільно значущим

результатом, оскільки, як правило, не створює ні матеріальних, ні культурних цінностей. Водночас вона є результативною, а результатом тут стає не тільки її матеріальне втілення (вирощена рослина, виготовлені іграшки, накритий стіл тощо), а й моральний фактор (дитина відчуває значущість затрачених зусиль).

2. Поступове вироблення здатності мотивувати трудову діяльність. Молодші діти ще не здатні формулювати мотиви, їх приваблює процес участі у спільній з дорослим справі так само, як приваблює спільна гра.

3. Динамічний розвиток компонентів трудової діяльності дітей дошкільного віку. Включаючись у трудову діяльність, дитина поступово починає усвідомлювати, що будь-яка праця повинна переслідувати конкретну мету, завершуватися певним результатом. Однак чим менша дитина, тим частіше вона відволікається, цікавлячись не стільки результатом, скільки процесом праці, що часто спричинює повторення одних і тих самих дій, віддаляє від мети, перетворює працю на гру.

4. Виховна значущість як найвища цінність дитячої праці. Беручи участь у праці постійно, дитина виробляє у собі самостійність, відповідальність, звичку до трудових зусиль, прагнення допомогти товаришеві, ініціативність та інші особистісні якості.

5. Тісний зв'язок праці малюка з грою. За твердженням П. Блонського, між грою і працею немає великої різниці, оскільки найвища форма праці (творча праця) є подібною до гри, містить у собі елемент насолоди від процесу діяльності. До того ж творча праця часто виникає саме з гри.

Рекомендована література:

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.

2. Бобир В. Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 1. С. 10–13.

3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

5. Гордійчук М. С., Мартіна О. В., Третяк Н. В. Вступ до спеціальності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2020. 136 с.

6. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження : навч.-метод. посіб. / упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.

7. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / авт. кол.: Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

8. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 492 с.

9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.

10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: практикум : навч. посіб. Київ : Слово, 2013. 448 с.

Практичне заняття № 10 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Значення естетики поведінки дітей. Засоби і методи естетичного виховання.

2. Види художньої діяльності дітей.

3. Організація умов для самостійної художньої діяльності.

4. Формування мотивів моральної поведінки дітей.

5. Духовність у казках В.О. Сухомлинського. Привести приклади.

6. Завдання виховання у дошкільників патріотичних почуттів.

Практичні завдання:

Проаналізувати художнє оформлення групи дошкільного закладу.

Розробіть зміст консультації для батьків на тему «Зустріч дітей з прекрасним».

Підготуйтеся до дискусії на тему «Чи можна обійтися у вихованні дошкільників без покарань? Як реагувати на негативну поведінку дитини?»

Розробити проблемну ситуацію, яка потребує від дитини самостійного вибору морально-цінного рішення, вияву гуманності.

Підготувати мультимедійну презентацію «Виховання духовності у дітей дошкільного віку».

Короткий теоретичний коментар до теми

Естетичне (грец. *aisthetokos* — почуттєвий) виховання — послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості.

Філософською основою теорії естетичного виховання є естетика, яка своїм предметом має дослідження чуттєвої культури людини.

Естетика — наука про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, суть і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси.

Естетичний розвиток особистості — процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості.

Естетичний розвиток має на меті формування естетичної культури особистості — своєрідного сплаву особистісних якостей, які обумовлюють критерії її оцінювання прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власної творчості. З позицій гуманістичної свідомості основою особистості є її

моральний розвиток, який виявляється у сповідуваній нею системі поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють її поведінку. Моральна особистість узгоджує свої дії з інтересами інших людей, керується у своїх помислах критеріями загальнолюдських цінностей, відповідає за свої вчинки не лише перед законом, людьми, а й перед власною совістю. Саме на таких вимірах моральності людського буття наголошує народна мудрість, надбаннями якої живиться етнопедагогіка. У ній втілені моральні імперативи (веління, настанови), критерії моральності, які проповідують доброту, чесність, щирість, вірність, любов, повагу до людей, відвагу, окреслюють обриси морального розвитку особистості.

Моральний розвиток — рівень засвоєння уявлень про моральні норми, сформованості моральних почуттів і моральної поведінки.

Моральне виховання — цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки.

Зміст морального виховання підпорядкований вічним цінностям і конкретним потребам суспільства, які з плином часу змінюються. Засноване воно на принципах рівно цінності особистостей педагога і дитини, гуманістичності змісту і засобів виховання, довіри і поваги в процесі виховання, створення позитивної емоційної атмосфери, творчої взаємодії педагога і дитини.

Рекомендована література:

1. Дошкільна освіта: словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор.: К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 2010. 322 с.
2. Дронова О. Дошкільник у світі краси: як сприймають, розуміють і пояснюють красу діти 5–6 років. *Дитина-педагог: сучасний погляд* : монографія / за заг. ред. Н. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2010. С. 277–325.
3. Дуткевич Т. В. Психологія дитяча : навч. посіб. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2016. 348 с.
4. Загородня А. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
5. Зайцева Т., Юрчик Н. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку : посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 327 с.
6. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ : Освіта України, 2008. 528 с.

7. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 27.11.2023).

8. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.10.2023).

9. Інновації в дошкільлі: програми, технології, проекти, ідеї, досвід : посібник на допомогу дошкільним працівникам / авт.-упоряд.: Л. Калуська, М. Отрощенко. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 378 с

Методичні рекомендації до 2 теми змістового модулю № 1:

Вивчіть та законспекуйте теоретичний матеріал. Підготуйте накопичувальну папку з різними формами роботи у контексті різних напрямів виховної роботи у ДНЗ (фізичне, розумове, трудове, естетичне, моральне). Папка повинна містити: варіанти організованих форм роботи з дітьми, фрагменти занять, виховних заходів.

Особливу увагу слід приділити педагогічним умовам фізичного виховання дітей у дошкільному закладі, шляхам вирішення завдань сенсорного виховання в різних видах діяльності. Схарактеризуйте зв'язок гри і трудової діяльності дітей. Оформіть таблицю завдання морального та трудового виховання дітей дошкільного віку з ускладненням від групи до групи (на основі чинних програм виховання). Проаналізуйте художнє оформлення груп дошкільного закладу за схемою: динамічність і педагогічна спрямованість, стиль естетичного оформлення інтер'єрів, підбір меблів, рослини, використання декоративних прикрас.

Змістовий модуль 2. Виховання та розвиток дітей у грі (14 год.)

Тема 1. Гра як вид діяльності дитини дошкільного віку (4 год.)

Практичне заняття № 11 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Зміст і завдання виховання, навчання та розвитку дитини дошкільного віку у грі.
2. Історія становлення методики виховання, навчання та розвитку дошкільника у грі.
3. Виховна і освітня цінність іграшки.
4. Роль і місце гри у ЗДО.
5. Розвивальне предметно-ігрове середовище у ЗДО.
6. Сучасна класифікація дитячих ігор:
 - а) творчі ігри; б) ігри з правилами; в) народні ігри
7. Сучасні технології виховання і навчання дошкільників в ігровій діяльності.
8. Народні ігри – джерело духовності.
9. Особливості ігор дітей раннього віку.
10. Роль дорослого в ігровій діяльності дошкільників.
11. Виховне значення творчої гри.

Практичні завдання:

1. Законспекуйте у вигляді тез матеріал про значення гри для дитини дошкільного віку з творів:
 - а) К. Ушинського «Людина як предмет виховання».
 - б) П. Лесгафта «Об играх в семье»
 - с) Д. Ельконіна «Психогические вопросы дошкольной игры»
2. Вставте пропущене в цитати:
 - а) Олександри Усової: «У центрі уваги при розгляді гри як форми організації дитячого життя стоїть не той чи інший тип гри,
 - а дітей через ігри, у процесі ігор,у дусі суспільної поведінки і вчинків.»
 - б) Дебори Менджеринської: «Розвиток ігрової творчості проявляється перш за все у поступовому..... гри.»
3. Проаналізуйте сутність і обґрунтуйте важливість додержання вихователем педагогічних умов з організації ігрової діяльності дітей: добір ігор з урахуванням вікових особливостей та рівня їх розвитку; поступове ускладнення ігор відповідно до зміни обсягу та рівня знань дітей; пояснення дітям правил гри; забезпечення активності і зацікавленості всіх дітей; систематичний контроль і допомога дітям під час гри незалежно від її етапу; використання прийомів взаємонавчання дітей в іграх; роль вихователя в організації ігрової діяльності.
4. Складіть поради батькам «Іграшки і ігри, від яких залежить майбутнє

дитини.»

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть причини неможливості застосування класифікації гри за П. Блонським та О. Леонтьєвим у сучасному дошкільному вихованні?

2. Назвіть основні положення, відповідно до яких гра є провідним видом діяльності дошкільника. Хто з видатних педагогів і психологів обстоює цю думку?

3. Чи є розходження в трактуванні етапів розвитку гри у працях вітчизняних та зарубіжних учених? Наведіть конкретні приклади і прокоментуйте їх?

4. Охарактеризуйте завдання дошкільної освіти, які доцільно розв'язувати у ігровій діяльності?

5. Перерахуйте і розкрийте сутність етапів онтогенезу ігрової діяльності дитини

Короткий теоретичний коментар до теми

Гра є одним з найцікавіших видів людської діяльності, провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання. Її назвали «супутником дитинства», хоч у житті граються не тільки діти, а й дорослі. Дитяча гра – це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання. Мати дитинство – це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, яка є важливою складовою дитячої субкультури. Водночас гра є могутнім виховним засобом, у ній, за словами К. Ушинського, реалізується потреба людської природи.

Наукові спроби з'ясувати психологічні джерела, сутність, особливості, історичний розвиток гри приводили вчених до різних концептуальних висновків, що було зумовлене різними теоретичними засадами, методологічними принципами, фактами, якими послуговувалися вони.

Психологічна природа, сутність, виховні та інші можливості гри як складного, багатофункціонального феномену втілені в її ознаках, одні з яких властиві будь-якій соціальній діяльності, інші – тільки грі. Дитяча гра зумовлена віковими особливостями особистості.

Рекомендована література:

1. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина»: наук. ред. Г. В. Беленька та ін. Київ: АКМЕ ГРУП, 2021. 568 с.

2. Нерянова С. Дошкільна освіта: досягнення та перспективи. *Дошкільне виховання*. 2022. № 1. С. 3–5.

3. Організація освітнього процесу від вересня до травня: 6-й рік життя / упоряд.: А. М. Щербак. Харків: Основа, 2018. Ч. 1. 366 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).

4. Організація освітнього процесу від вересня до травня : 6-й рік життя / упоряд.: А. М. Щербак. Харків : Основа, 2018. Ч. 2. 314 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).

5. Організація освітнього процесу від вересня до травня : 6-й рік життя / упоряд.: А. М. Щербак. Харків : Основа, 2018. Ч. 3. 336 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).

6. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2016. 496 с.

7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-є вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 447 с.

8. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка: практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2004. 351 с.

Практичне заняття № 12 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Виховна і освітня цінність дитячої іграшки.
2. Історія виникнення та розвитку іграшки. Українська народна іграшка.
3. Вимоги до сюжетних іграшок та іграшок-образів.
4. Особливості організації ігрового середовища в різних вікових групах ЗДО.

Практичні завдання:

Проаналізуйте асортимент іграшок у магазинах з точки зору їх відповідності педагогічним вимогам.

Написати міні-твір про улюблену іграшку у вашому дитинстві.

Підготуйтеся до дискусії на тему «Моє ставлення до іграшок мілітаристського спрямування».

Вирішіть педагогічні ситуації: Деякі батьки обурюються: «Що тобі не вистачає іграшок? Різний мотлох додому тягнеш!». Вони безжалісно викидають палички, камінці або фантики, якими дорожать діти. Чи праві у такій ситуації батьки? Чим можна пояснити прагнення дітей гратися з таким покидьковим матеріалом? Яку роль він відіграє в житті дитини?

Дітям у садочку для гри дали старенькі кубики, а з нового будівельного матеріалу вихователь побудував висотний будинок. «Це для оформлення нашої групи. Діти ще маленькі, будувати не вміють, нехай вчаться користуватися старими іграшками». Висловіть свій погляд на дану ситуацію. Чи можуть бути в груповій кімнаті іграшки для прикраси? Які вимоги висуваються до підбору іграшок та їх розташування в групі?

Короткий теоретичний коментар до теми

Іграшка як створений дорослими для розвитку дітей предмет культури має освітнє і виховнє значення лише тоді, коли використовується за

призначенням. Дитина повинна розуміти іграшку, хотіти з нею творчо діяти. Щоб іграшка, як і гра, була супутником дитинства, людство весь час удосконалює її. Тривала історія розвитку, багатоманітність іграшок за змістом, оформленням, призначенням, матеріалами, з яких вони виготовлені, є основою класифікацій їх за різними ознаками і критеріями.

Іграшка є своєрідним морально-етичним еталоном явищ соціальної дійсності, що допомагає дитині прилучитись до надбань культури людства.

На підставі того, якими іграшками грається і в які ігри грає дитина, можна зробити певні висновки про її задатки, нахили, окреслити програму їх розвитку в найближчій і віддаленій перспективі.

Різноманітні іграшки (конусні башточки, кольорові мисочки, кульки, різноманітні мозаїки тощо) покликані допомагати сенсорному розвитку дитини. Розбірні іграшки, конструктори формують у дошкільників здатність до аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, класифікації. Ігри з образними іграшками розширюють й уточнюють уявлення дитини про навколишній світ, розвивають мислення, уяву, мовлення, збагачують словниковий запас. Використання технічної іграшки розвиває її конструкційні здібності, формує інтерес до техніки, створює передумови для технічної винахідливості, творчості. Використовуючи в іграх будівельний матеріал, діти ознайомлюються з об'ємними геометричними тілами, у них розвиваються уявлення про форму, розмір, напрямок, положення, протяжність тощо. Іграшки допомагають засвоювати через ігрові ситуації правила і норми поведінки і взаємодії людей.

У виборі образної іграшки, діях з нею значною мірою виявляється ставлення до того, що вона уособлює. Використання народної іграшки у вихованні сприяє прилученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу. Ігри з дидактичними іграшками вчать дотримуватися правил гри, виховують терплячість і посидючість, прагнення досягти успіху завдяки власним знанням і вмінням. Художньо оформлена іграшка збуджує у дитини естетичні почуття і переживання, формує естетичний смак. Цікаві за змістом і формою іграшки позитивно діють на психічний стан дитини, світосприймання, активізують життєвий тонус, що впливає на її здоров'я і фізичний розвиток. Ігри з м'ячем, брязкальцями, кеглями та іншими предметами розвивають точність рухів, координацію, спритність, влучність, витримку.

Рекомендована література:

1. Дошкільна освіта: словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор.: К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 2010. 322 с.

2. Дронова О. Дошкільник у світі краси: як сприймають, розуміють і пояснюють красу діти 5–6 років. *Дитина-педагог: сучасний погляд* :

монографія / за заг. ред. Н. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2010. С. 277–325.

3.Дуткевич Т. В. Психологія дитяча : навч. посіб. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2016. 348 с.

4.Загородня А. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.

5.Зайцева Т., Юрчик Н. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку : посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 327 с.

6.Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ : Освіта України, 2008. 528 с.

7.Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 27.11.2023).

8.Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.10.2023).

9.Інновації в дошкільлі: програми, технології, проекти, ідеї, досвід : посібник на допомогу дошкільним працівникам / авт.-упоряд.: Л. Калуська, М. Отрощенко. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 378 с

Методичні рекомендації до теми 1 змістового модулю № 2:

Опрацьовуючи матеріали, слід зосередити увагу на тому, що гра як основний вид діяльності дітей дошкільного віку, розвиваючи психічні, фізичні сили малюка (увагу мислення, уяву, пам'ять, організованість, спритність то що), сприяючи освоєнню ним навколишнього світу і людських взаємин, пробуджує, задіює його творчий потенціал.

Підготуйтеся довести положення про те, що «дитяча гра — це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання».

Тема 2. Особливості творчих ігор та ігор за правилами (10 год.) Практичне заняття № 13 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Особливості творчої гри. Взаємодія дітей у творчих іграх.
2. Передумови розвитку сюжетно-рольової гри в ранньому віці.
3. Структура сюжетно-рольової гри.
4. Роль вихователя в організації сюжетно-рольових ігор дітей.

Практичні завдання:

Скласти таблицю методичних прийомів керівництва сюжетно-рольовими іграми дітей дошкільного віку. Проілюструйте виокремлені методи відповідними прикладами.

Визначіть основні лінії ускладнення сюжетно-рольових ігор дошкільників. Назвіть основні задачі та методи розвитку сюжетно-рольової гри для кожної вікової групи.

Короткий теоретичний коментар до теми

Особливо активним є розвиток дітей під час ігор, які вони самі придумують. Такі ігри вважають творчими, оскільки ігрова діяльність у них має яскраво виражений самодіяльний і творчий характер.

Творчі ігри — ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу.

Головною ознакою творчої гри є уявлювана ситуація, яку дитина створює замість реальної, діє в ній, виконуючи роль відповідно до тих значень, які вона надає предметам, що її оточують.

Дійсність, у якій живе дитина, можна умовно поділити на сферу природних і створених руками людини предметів (речей) і на сферу діяльності людей і стосунків, у які вони вступають під час різних видів діяльності. Для дітей дошкільного віку надзвичайно привабливою є навколишня дійсність, особливо світ дорослих. У них з'являється потреба діяти так, як дорослі, робити все самотужки. Однак вони не можуть включитися в «дорослу життєву ситуацію», оскільки їм бракує відповідних умінь, знань, навичок. Суперечності між прагненням усе зробити самотужки і реальними можливостями спонукають дитину реалізовувати свої інтереси в сюжетно-рольовій грі.

Сюжетно-рольова гра — образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей.

Такі ігри пов'язані зі сферою людської діяльності й людських стосунків, оскільки своїм змістом вони відтворюють саме цей аспект дійсності. Вдаючись до них, діти намагаються по-своєму відтворити дії, взаємини дорослих, створюючи спеціальні ігрові ситуації.

Педагогічне керівництво іграми дітей передбачає необхідність ураховувати основні вікові та індивідуальні особливості їхнього розвитку, а

також розвитку їхньої ігрової діяльності в усі вікові періоди. Як стверджують психологи, без знань внутрішніх законів розвитку гри як діяльності намагання управляти нею можуть зруйнувати її.

Для успішного керівництва іграми дітей вихователь повинен володіти різноманітними вміннями, найважливішими серед яких є:

1) аналітичні — вміння аналізувати і діагностувати рівень розвитку ігрової діяльності групи загалом і кожним дитини зокрема. Для цього вихователь має постійно спостерігати за іграми дошкільників у своїй групі;

2) проектувальні (конструкційні) — вміння проектувати рівень розвитку ігрової діяльності дітей у передбачуваній часовій перспективі;

3) організаторські та комунікативні — вміння організовувати дітей, щиро цікавитися їхньою грою, за необхідності включатись у неї у головних або другорядних ролях, впливати на перебіг гри пропозицією, порадою, запитанням тощо.

Рекомендована література:

1.Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-є вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 447 с.

2.Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка: практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2004. 351 с.

3.Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. I : Від народження до трьох років. 204 с.

4.Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. II : Від трьох до шести (семи) років. 452 с.

5.Рудік О. А., Березюк В. С. Інноваційні технології в ДНЗ. Харків : Основа, 2017. 224 с.

6.Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 139 с

Практичне заняття № 14 (2 год.)

Сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку

Питання для обговорення:

1. Зміст і структура сюжетно-рольової гри. Характеристика сюжетно-рольової гри як творчої діяльності.

2. Організація предметного середовища для сюжетно-рольових ігор у різних вікових групах.

3. Виховання у дітей самостійності, активності і організаторських умінь у сюжетно-рольовій грі.

4. Виховання у грі вміння домовлятися, грати в злагоді.
5. Аналіз сюжетно-рольової гри дошкільників.
6. Роль вихователя в організації сюжетно-рольової гри

дошкільників.

Практичні завдання:

1. Запропонуйте розв'язання проблемних ситуацій: - У дітей виникають одночасні бажання виконувати головну роль у грі. Запропонуйте, як доцільно розподілити ролі у грі? - Якщо ви бачите, що в іграх дітей часто повторюються сцени жорстокості та насильства, бійки. Які методи та прийоми роботи Ви запропонуєте в такій ситуації?

2. Складіть схему аналізу сюжетно-рольової гри дітей певної вікової групи.

3. Складіть таблицю методичних прийомів керівництва сюжетно-рольовими іграми дошкільників.

4. Окресліть шляхи перспективного розвитку творчої сюжетно-рольової гри в одній із вікових груп дитячого садка.

Запитання для самоконтролю:

1. У яких випадках треба втручатися вихователю в сюжетно-рольову гру і як саме?

2. Назвіть компоненти структури сюжетно-рольової гри і розкрийте сутність кожного з них?

3. Назвіть етапи ускладнення сюжетно-рольової гри?

4. Розкрийте особливості відбору сюжетно-рольових ігор для дошкільників за критерієм віку дитини.

5. Складіть розгорнутий план підготовки до гри-драматизації за українською народною казкою.

6. Складіть тези доповіді для вихователів на тему: «розвиток творчості дошкільника в процесі театралізованих ігор»

7. Проаналізувати педагогічну ситуацію: «Дівчинка каже: «Раніше я ніким не була, а тепер я чарівна бджілка». На вашу думку, про що це свідчить? Розкрийте вплив ігрової ситуації на розвиток самосвідомості дитини.

Короткий теоретичний коментар до теми

Одним з різновидів творчих ігор є театралізовані ігри, які відкривають простір для участі дітей у різних видах самостійної художньої діяльності, сприяють розкриттю і розвитку їхніх художньо-творчих здібностей, збагаченню мистецьких знань, виробленню естетичного смаку тощо.

Театралізовані ігри — розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виражальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів.

Театралізовані ігри охоплюють:

- дії дітей з ляльковими персонажами або дії за ролями;
- літературну діяльність (вибір теми, складання, інсценування своїх творів тощо);
- образотворчу діяльність (одяг персонажів, малювання декорацій, виготовлення атрибутів);
- музичну діяльність (виконання пісеньок, інсценування музичних творів тощо).

Кожна складова частина дитячої художньої діяльності має свої виражальні засоби і відповідні можливості для самовираження особистості, а в комплексі вони створюють театралізовану гру.

До театралізованих ігор належать ігри-драматизації та ігри на теми літературних творів.

1) підготовка до гри-драматизації, яка охоплює заходи спрямовані на засвоєння літературного тексту: читання або розповідання тексту вихователем; прослуховування тексту в звукозаписі; бесіда з дітьми про особливості характерів голосів персонажів; переказування змісту тексту під час якого діти закріплюють у своїй пам'яті послідовність подій, що відбуваються, прямої мови персонажів і м та ін.; переказування за виконаними дітьми ілюстрації! ми, сюжетними малюнками тощо;

2) збагачення знань дітей про персонажів та події, при які йдеться у грі; вправлення у виразному читанні тексту; підготовка атрибутів і декорацій. Цій меті служать спеціальні ігрові вправи, спрямовані на пошук і розвиток вири жальних засобів (імітаційних рухів, почуттів, ходи, міміки тощо), необхідних для створення образу;

3) власне гра-драматизація, в якій розвиваються творчі здібності дітей.

Самостійною групою в системі творчих ігор є режисерські ігри. Маючи спільні з сюжетно-рольовими іграми ознаки, вони постають своєрідним видом ігрової діяльності.

Режисерські ігри — ігри дитини з іграшками та їх заміниками за створеним *нею* сюжетом.

У цих іграх дитина переходить від ігрових дій з іграшкою до гри за власним задумом, самостійно визначаючи сюжет, ігрові засоби. У них також наявна уявлювана ситуація, ролі, іграшки або предмети-замінники. Однак для переходу до сюжетно-рольової гри у дошкільника ще недостатньо досвіду спілкування. Сюжетні події в індивідуальних режисерських іграх є результатом асоціативного сприймання дитиною навколишнього світу. Часто приводом для гри є іграшка або інший предмет, який спонукає до ігрових дій.

Режисерські ігри розвиваються з предметно-відображувальних ігрових дій дитини в процесі спілкування з дорослими, засвоєння запропонованих ними простих сюжетних зразків. У них дошкільник виявляє свою здатність

відображати в грі не лише дії з предметами, а й відношення між двома або більшою кількістю персонажів. У нього з'являється уявлення про роль і обумовлені нею, підпорядковані єдиному ігровому сюжету дії. Водночас збагачується і неігровий досвід дитини, розвиваються мислення й уява. Головною умовою подальшого розвитку режисерської гри є формування навичок спільних дій: уміння узгоджувати задум, підбирати іграшки й атрибути, розподіляти ролі, погоджувати дії.

Рекомендована література:

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 244 с.

2. Коцур В. Найвищий педагогічний ідеал – виховання людяності. *Вища освіта України*. 2005. № 2. С. 72–78.

3. Лаба Н. До розвитку у шляхом інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С. 6–8.

4. Лавріненко О. А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917–1919). *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2010. № 4. С. 101–110.

5. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця : Нова книга, 2002. 512 с.

6. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Київ : Науково-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 40. 279 с.

7. Онокович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія. *Вища освіта України*. 2011. № 4. С. 42–48.

8. Подмазін С. Технологічне забезпечення особистісно орієнтованого навчання. *Завуч*. 2006. № 6. С. 2–8.

9. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. Харків, 2001. 256 с.

10. Старченко В. Реалізуємо принцип інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 7. С. 4–5.

11. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.

Практичне заняття № 15 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Розвиваюче і виховне значення конструкторсько-будівельних ігор.
2. Характеристика ігор з будівельним матеріалом, їх зв'язок з сюжетно-рольовими іграми.
3. Особливості організації та проведення конструкторсько-будівельних ігор.
4. Види конструювання.
5. Специфіка організації конструкторсько-будівельних ігор в різних вікових групах ЗДО.
6. Особливості рухливих ігор у ЗДО.
7. Роль і місце народної гри в патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Запропонуйте способи вирішення завдань сенсорного виховання у конструкторсько-будівельних іграх.
2. Визначте прийоми групування дітей в іграх з будівельним матеріалом (у молодшій, старшій та різновіковій групах).
3. Проаналізуйте місце і роль конструкторсько-будівельних ігор у чинних освітніх програмах для використання у дошкільних навчальних закладах.
4. Підготуйте бесіду для дітей старшого дошкільного віку, мета якої полягає у патріотичному вихованні дитини засобами народної іграшки та гри.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає значення конструкторсько-будівельних ігор для навчання і розвитку дітей дошкільного віку?
2. Розкрийте виховну і розвивальну цінність рухливих ігор?
3. Розкрийте сутність патріотичного виховання дошкільників засобами народної гри?
4. На основі аналізу діючих програм виховання і розвитку дітей дошкільного віку визначіть і відобразіть у таблиці завдання, вирішення яких забезпечить розвиток самостійної будівельно-ігрової діяльності.

За допомогою настільного будівельного матеріалу продемонструйте методичні прийоми обстеження готової будівлі та часткового зразка.

Короткий теоретичний коментар до теми

Багато спільного із сюжетно-рольовими, театралізованими іграми дітей дошкільного віку мають будівельно-конструкційні ігри. Їх справедливо вважають різновидом творчої гри, оскільки, крім певних знань, моторних, сенсорних навичок, моральних і вольових якостей, вони потребують активної роботи дитячої уяви, нешаблонного мислення, уміння знаходити оригінальні рішення, ініціативно діяти у незвичних ситуаціях. Під час

будівельно-конструкційних ігор усі ці якості динамічно розвиваються і випробовуються дітьми в єдності та взаємодії.

Будівельно-конструкційні ігри — різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самотійно зводячи споруди і обігруючи їх.

Конструювання розвиває у дітей інтерес до будівництва, формує уявлення про процес зведення та готові споруди. Конструювати дошкільнята вчать на спеціальних заняттях, під час самотійної ігрової діяльності. Як рекомендує З. Ліштван, набуття цих навичок має передбачати поступове, логічно вмотивоване ускладнення вимог до дитини. Найпродуктивнішою є така послідовність:

- зведення споруди вихователем з показом дітям прийомів конструювання і поясненням дій;
- показ зразка споруди, зведеної вихователем, з наступним аналізом її складових частин;
- демонстрування окремих прийомів конструювання, якими діти мають оволодіти;
- показ зразка незакінченої споруди, яку діти повинні самотійно добудувати;
- повідомлення теми конструкції із зазначенням умов, яких діти повинні дотримуватися (конструювання за темою або заданими умовами);
- зведення дітьми споруд за їхніми задумами.

Ігри з будівельним матеріалом приносять дітям емоційну насолоду, почуття радості від вирішення різноманітних конструкційних завдань, зміцнюють віру в свої сили, виховують почуття власної гідності. Завдяки постійному вправлянню їхні рухи стають точними, швидкими, спритними, легко піддаються зоровому контролю, поліпшується узгоджена робота м'язів. Ознайомлення з будівлями і спорудами, архітектурними пам'ятками розвиває у дошкільників смак, інтерес до архітектури.

Будівельно-конструкційні ігри більше, ніж інші види ігор, наближені до творчої продуктивної діяльності дорослих. За твердженням психолога Олексія Леонтєва, вони є рубіжними у переході від ігрової до продуктивної конструкційної діяльності. Їх розвиток не повинен обмежуватися створенням матеріальних умов для гри, наявністю матеріалів тощо. Педагог має подбати про динаміку творчого начала у грі, сприяти розвитку спеціальних ігрових умінь, збагаченню уявлень і вражень, які діти зможуть відтворити у ній.

Рекомендована література:

1. Бурова А. Роль дорослого в розвитку творчих ігор. // Дошкільне виховання. 2007. С. 10–14.

Практичне заняття № 16 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Особливості проведення ігор за правилами.
2. Структурні компоненти дидактичної гри, їх характеристика.
3. Класифікація дидактичних ігор.
4. Основні прийоми керівництва дидактичними іграми в різних вікових групах.
5. Організація та методика проведення рухливих ігор з дітьми дошкільного віку.

Практичні завдання:

Підготувати приклади дидактичних ігор на:

- розвиток цілеспрямованого сприйняття кольорів;
- розвиток сприйняття якостей величини;
- формування цілеспрямованої уваги;
- розвиток пам'яті;
- розвиток логічного мислення.

Підібрати приклади рухливих ігор, передбачених вимогами діючих програм (письмово).

Короткий теоретичний коментар до теми

Дидактична гра — гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Використовують дидактичні ігри у навчанні та вихованні дітей усіх вікових груп за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вихователь готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу. Дидактична гра має сталу структуру, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їй форми навчання і гри, є дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат.

Організація і керівництво дидактичними іграми передбачають роботу вихователя щодо підготовки до гри, проведення її, аналізу гри та її результатів.

Готуючись до проведення дидактичної гри, вихователь повинен підібрати її відповідно до програмних вимог виховання і навчання дітей певної вікової групи; визначити оптимальний час її проведення; підготувати

необхідний дидактичний матеріал; вивчити й осмислити гру; продумати методи і прийоми керівництва нею; збагатити дітей знаннями й уявленнями, необхідними для розв'язання ігрового завдання.

З дітьми дошкільного віку проводять три види рухливих ігор: сюжетні ігри, ігрові вправи (несюжетні ігри) та ігри з елементами спорту (городки, настільний теніс, бадмінтон, баскетбол, футбол, хокей).

Проведення рухливих ігор з дітьми різних вікових груп має свою специфіку, яка залежить від анатомо-фізіологічних і психологічних особливостей дошкільнят.

Рекомендована література:

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
2. Бобир В. Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 1. С. 10–13.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
5. Гордійчук М. С., Мартіна О. В., Третяк Н. В. Вступ до спеціальності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2020. 136 с.
6. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження : навч.-метод. посіб. / упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.
7. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / авт. кол.: Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
8. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 492 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: практикум : навч. посіб. Київ : Слово, 2013. 448 с.

Практичне заняття № 17 (2 год.)

Дидактичні ігри дітей дошкільного віку. Комп'ютерні ігри в освітньому процесі ЗДО (2 год)

Питання для обговорення:

1. Функції і види дидактичної гри.
2. Структурні компоненти дидактичної гри, їх характеристика.
3. Методика організації дидактичних ігор у різновікових групах ЗДО.
4. Методика організації комп'ютерних ігор у ЗДО.

Практичні завдання та завдання для самостійної роботи:

1. Підберіть дидактичні ігри для дітей різних вікових груп, виготовте ці ігри та проведіть на практичному занятті. Спробуйте розробити нові удосконалені варіанти цих ігор.

2. Складіть картотеку публікацій з досвіду використання комп'ютерних ігор у роботі з дошкільниками.

3. Підберіть декілька дидактичних ігор для дошкільників однієї з вікових груп, визначте їх мету, виготовте обладнання і проведіть зі студентами своєї групи.

Запитання для самоконтролю:

1. Визначте об'єктивні чинники, якими зумовлена необхідність виділення дидактичної гри в окремий різновид.

2. Наведіть приклади моделювання освітніх завдань за принципом концентричності й урахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників за допомогою дидактичної гри.

3. У чому полягає значення комп'ютерних ігор для навчання і розвитку дітей дошкільного віку?

4. Розкрийте виховну цінність дидактичних ігор?

Короткий теоретичний коментар до теми

Одним із актуальних завдань сучасної педагогіки є виховання особистості, яка вміла б легко розв'язувати різні суперечності отримувала задоволення від своєї життєдіяльності, мала високі моральні принципи. Отже, потрібно піднятися на новий рівень творчості в педагогіці, який допомагав би вихователеві й дитині знаходити вихід із будь-якої життєвої ситуації, спонукаючи кожного вихованця до вияву творчого потенціалу в певній діяльності.

Нині виник новий вид навчання - інноваційний, в якому нові інформаційні технології (НІТ) з використанням комп'ютера є певним пріоритетом і виконують системоутворюючу та інтегративну функції.

Комп'ютеризація шкільної освіти в Україні вже має свою, хоч і коротку історію.

Практика засвідчує можливість проведення в дитячих садках комп'ютерних ігор у спеціально обладнаному комп'ютерно-ігровому комплексі, завдяки чому їх можна поєднувати з іншими видами занять.

Комп'ютерні ігри та вправи маємо розглядати як особливий засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві й доступні, а закладені в них ігрові завдання містять мотив і мету, а також способи та засоби їх вирішення. Працюючи за комп'ютером, дитина має реальну можливість:

- бачити на екрані результат своєї роботи, а в разі потреби вносити у композицію малюнка (якщо це зображальна діяльність) чи відновлювати процес і динаміку творчості;
- самостійно керувати запропонованою грою й створювати власну, що додає віри у свої можливості;
- здійснювати контроль за послідовністю зображення, змінювати його і впродовж роботи почувати себе вільно й розкуто.

Комп'ютерні ігри не замінюють звичайних, а доповнюють їх, збагачуючи педагогічний процес новими можливостями, спонукаючи малят до творчості.

Активізацію дитячої творчості комп'ютерними засобами забезпечують попереднє ознайомлення дошкільнят з певною темою, формування технічних умінь та навичок зображення; побудову занять як тематичних циклів з різних видів діяльності дітей тощо.

Використання комп'ютера не мета, а засіб виховання й розвитку творчих здібностей дитини, формування особистості, збагачення інтелектуальної сфери. Комп'ютери в дитячому закладі використовуються насамперед як засіб гри, як нова складна й керована самою дитиною іграшка, за допомогою якої вона розв'язує різноманітні ігрові завдання.

Проведені експерименти засвідчили високу ефективність запропонованих ігор-методик, виховні можливості комп'ютерних ігор. Вони:

- ✓ дають змогу дітям краще засвоювати знання, стимулюють опанування новими знаннями, виявляють прогалини в певних видах колективної роботи, забезпечують досягнення ними певного рівня інтелектуального розвитку, що необхідний для подальшої навчальної діяльності;
- ✓ у процесі комп'ютерної «діяльності» в дитини розвиваються позитивні емоційні реакції. Водночас це сприяє корекції й розвитку психічних процесів;
- ✓ заняття з використанням комп'ютерних програм, розвивальних ігор стимулюють у дітей зацікавленість і прагнення досягти поставленої мети.

Ситуації, в які потрапляє дитина під час комп'ютерної гри, уявні, однак почуття, які вона переживає, - реальні. Отже, спрямовуючи зміст гри, долучаючи до її сюжету відповідні ролі, дорослий може програмувати певні пізнавальні й емоційно-ціннісні властивості дітей.

У комп'ютерних іграх діти виробляють вміння й навички:

- отримувати інформацію;
- правильно аналізувати та інтерпретувати її;
- формулювати припущення, висновки;
- будувати експеримент;
- корегувати свої подальші дії.

Цього можна досягти, якщо дорослі обізнані з проблемами, що постали перед дитиною, яка грає.

Для ефективного і правильного застосування ігрових програм з метою виховання й розвитку дошкільника педагогам і батькам потрібно використовувати на практиці такі рекомендації:

- ✓ вибирати жанр гри відповідно до темпераменту та нахилів дитини;
- ✓ дозволяти грати в ігри з дослідницьким змістом, а не лише розважальним;
- ✓ тривалість гри вибирати залежно від віку дитини та характеру гри;
- ✓ не переривати гру дитини до завершення епізоду - вона має залишати комп'ютер з усвідомленням успішно виконаної роботи;
- ✓ проводити ігри, спільні для дорослого і дитини (адвентурні та рольові);
- ✓ зважати на систему керування грою і вимоги щодо процесора, оперативної пам'яті, відеокарти (наприклад, для авіастимуляторів бажано мати джойстик чи геймпад);
- ✓ у дітей 5-8 років з наочно-образним мисленням основним способом взаємодії з технікою є засоби ігрової діяльності.

Для того щоб діти могли грати в комп'ютерні ігри без негативних наслідків, слід проконтролювати вибір жанрів гри, зміст, систему керівництва, настройку інтерфейсу й рівня складності. Не слід замінювати комп'ютерними іграми інші заняття.

Рекомендована література:

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.

2. Бобир В. Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 1. С. 10–13.

3. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богущ. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

5. Гордійчук М. С., Мартіна О. В., Третяк Н. В. Вступ до спеціальності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2020. 136 с.

6. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження : навч.-метод. посіб. / упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.

7. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / авт. кол.: Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
8. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 492 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: практикум : навч. посіб. Київ : Слово, 2013. 448 с.

Методичні рекомендації до теми 2 змістового модулю № 2:

Підготуйте накопичувальну папку з різними формами роботи у контексті розвитку ігрової діяльності дошкільників. При цьому обов'язково слід врахувати можливість дитини визначитися із сюжетом гри, засобами виразності, змістом ігрових дій, вибором іграшкового матеріалу. Підбираючи приклади сюжетно-рольових ігор слід врахувати відповідність програмі та індивідуальним особливостям дітей, оцінити виховні та розвиваючі завдання даної гри.

Слід підготуватися до аналізу сюжетно-рольової гри за схемою, запропонованою на лекційному занятті.

Підготуйтеся до проведення сюжетно-рольових ігор з дітьми. Підготуйте матеріали для накопичувальної папки з різними формами роботи у контексті розвитку ігрової діяльності дошкільників.

Готуючись до проведення дидактичних ігор, пам'ятайте, що дидактична гра має сталу структуру, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їй форми навчання і гри, є дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат. Добираючи приклади таких ігор з дітьми різного віку, дотримуйтеся схеми: вимір місця і часу проведення, стимуляція інтересу до завдань і правил гри, чітке їх пояснення. Використання різних прийомів для засвоєння, характер об'єднання дітей у грі, контроль за виконанням правил, індивідуальний підхід до дітей.

Рекомендована література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України : Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – Київ : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш ; за ред. А. М. Богуш. – Київ : Вища шк., 2007. – 542 с.

3. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець ; наук. кер. програмою: О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.
4. Дошкільна освіта: словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упоряд.: К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 2010. – 324 с. – Бібліогр.: С. 5–7. – (“Словники”).
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. / Т. Поніманська. – Київ : Академвидав, 2015. – 448 с.
6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч.2. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Розкрийте суть і особливості педагогічної діяльності.
2. У чому специфіка педагогічного мислення?
3. Які показники засвідчують творчий підхід учителя до своєї професійної діяльності?
4. Охарактеризуйте основні вимоги до вихователя національної школи і обґрунтуйте їх об'єктивність.
5. Чи був у Вас улюблений вихователь? Які риси його особистості імпонували Вам найбільше?
6. Проаналізуйте особливості своєї особистості у плані вимог до сучасного вихователя. Над якими якостями Вам потрібно буде попрацювати, щоб досягнути бажаних результатів?
7. Чи є у Вас як у майбутнього педагога, ідеал, до якого Ви будете прагнути у своєму самовдосконаленні?
8. Прочитайте книжки В.Сухомлинського «Серце віддаю дітям» і А.Макаренка «Педагогічна поема». Яке враження вони на Вас справили? Які нюанси педагогічної професії Вам «відкрились»? Що Ви взяли для себе на майбутнє з цих педагогічних творів?
9. На основі рекомендацій відомого українського психолога і педагога І.Синиці можна сформулювати окремі поради щодо педагогічного такту та педагогічної тактики вихователя:
10. Дайте психолого-педагогічну характеристику сучасного студента вищого педагогічного закладу освіти.
11. Назвіть права та обов'язки студента вищого закладу освіти.
12. Охарактеризуйте зміст і методикау самостійної роботи студента закладу вищої освіти.
13. Розкрийте місце наукової роботи студента в його самостійній роботі.
14. Покажіть роль самовиховання у підготовці майбутнього педагога.
15. Охарактеризуйте етапи процесу самовиховання.
16. Розкрийте зміст основних прийомів самовиховання.
17. Складіть план самовиховання на семестр і обговоріть його з однокурсниками, викладачем кафедри педагогіки чи психології.
18. Уважно прочитайте «Кодекс професійної етики вихователя» і, проаналізувавши позитивні та негативні сторони своєї особистості, продумайте програму роботи над удосконаленням своєї особистості на перспективу.
19. Складіть коротку програму самостійної позааудиторної роботи з підвищення своєї педагогічної культури. До неї можна включити такі пункти:
 - а) вивчення науково-методичної літератури з питань навчання й виховання;

- б) ознайомлення з передовим педагогічним досвідом;
 - в) оволодіння технологією педагогічної майстерності (за допомогою спеціальних вправ у процесі безвідривної практики);
 - г) формування якостей особистості вихователя.
20. Розкрийте зміст професіограмивихователя.
 21. Які якості особистості небажані для педагогічної професії?
 22. Охарактеризуйте основні форми організації навчання у вищому педагогічному закладі освіти.
 23. Розкрийте суть навчально-пізнавальної діяльності студента під час лекції чи іншого навчального заняття.
 24. Щоб мати уявлення про зміст і основні напрямки своєї навчально-пізнавальної діяльності за весь період навчання в педагогічному університеті, поцікавтесь навчальним планом вашого факультету.
 25. Які види і форми контролю знань, умінь і навичок мають місце у педагогічному університеті?
 26. Як ви готуватиметеся до складання заліків та іспитів?
 27. Уважно прочитайте матеріал посібника про критерії і норми оцінювання і під час занять намагайтесь «приміряти» їх до отриманої Вами оцінки.
 28. Що є спільного між метою виховання А.Дістервега і метою виховання?
 29. Чому А.Дістервега називають “учителем німецьких вчителів”?
 30. Чому Р.Оуен вважав за необхідне відкривати дитячі ясла та дитячі садки?
 31. В чому сутність авторитаризму виховання у Й.Гербарта?
 32. Яка позиція Й. Ф. Гербарта щодо взаємозв’язку педагогічної теорії і практики?
 33. Яким чином Й.Ф.Гербарт розмежовує педагогіку як науку й мистецтво виховання? У працях якого вітчизняного вченого-педагога ХІХ ст. знайшла продовження ця ідея?
 34. Які завдання перед вихованням дітей раннього віку ставили соціалісти-утопісти?
 35. Чому Р.Оуена називають піонером суспільного дошкільного виховання?
 36. Р.Оуен писав, що “дітям не слід надокучати книжним учінням”.
 37. Як ви ставитесь до ідеї навчання за фактами, а не за книгами?

Методичні рекомендації

Характеризуючи дитинство як період розвитку людини від народження до повноліття, що характеризується специфічними ознаками, має власну субкультуру та будується на особливих соціальних зв’язках і відносинах, слід відзначити необхідність створення умов для його розвитку. Дитинство

розглядається як цілісна, керована система, що забезпечує взаємодію соціально-психологічних і педагогічних чинників розвитку.

Готуючи друге питання, студенти мають використати свої нотатки, зроблені в процесі перебування в ЗДО і спостереження за діяльністю дітей. ЗДО забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток. Особливе значення перебування у ЗДО має вплив на соціальну адаптацію дитини, забезпечує готовність продовжувати освіту.

Всебічне виховання –

1. Передбачає конкретну диференціацію процесу виховання на його складові, які прийнято називати завданнями виховання.

2. Виховання, яке передбачає формування в особистості певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Дитинство –

1. Період розвитку людини до досягнення повноліття.

2. Віковий етап розвитку людини, початкові періоди онтогенезу, що характеризуються інтенсивним ростом організму й формування вищих психічних функцій.

3. Динамічне соціальне утворення в межах вікового періоду від народження до повноліття, що характеризується специфічними ознаками, має властиву субкультуру та будується на особливих соціальних зв'язках і відносинах.

4. Цілісна, керована система, що забезпечує взаємодію соціально-психологічних і педагогічних чинників розвитку, виховання дитини на основі визнання її самостійною і головною цінністю. Дитинство є соціокультурним феноменом й носить конкретно-історичний характер. Дитинство охоплює період життя від народження до молодшого юнацького віку (18 років) протягом якого відбувається підготовка до життя дорослих. За міжнародними нормами, визначеними в Конвенції ООН про права дитини: «...дитиною є людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, що застосовується до даної дитини, вона не досягає повноліття раніше». За віковою періодизацією, що прийнята в педагогіці, дитинством вважається період до 11 років, який включає: немовлячий період - до 1 року; раннє дитинство - до 3 років; дошкільний вік - до 6 років; молодший шкільний вік - до 10-11 років.

Заклад дошкільної освіти - (за Законом України «Про дошкільну освіту») - навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

Освітня політика держави - діяльність держави в галузі освіти щодо визначення пріоритетних напрямів її розвитку. Органи управління освітою:

МОН України, обласне управління освітою і наукою, міські відділи освіти і науки при міськвиконкомі. Державне управління освітою може бути раціональним, патріархальним, харизматичним. Основними пріоритетними напрямками розвитку освіти можна вважати вибір відкритої сучасної транснаціональної моделі освіти, створення рівних можливостей громадян у здобутті вищої освіти (незалежне зовнішнє тестування якості знань випускників ЗНЗ), запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; визначається низкою нормативно-правових документів у галузі освіти, навчання, виховання підростаючого покоління.

Педагог - особа, фахом якої є навчання і виховання, - шкільний вчитель, вихователь дошкільного закладу, дитячого будинку, школи-інтернату, виховної колонії; працівник дитячого позашкільного закладу; викладач і вихователь середнього спеціального навчального закладу, ВНЗ тощо. Педагог - науковий працівник, який досліджує проблеми педагогіки як науки.

Педагогіка - наука про загальні закономірності освіти, виховання, навчання підростаючого покоління, у межах якої може створюватися система знань про тенденції, закономірності розвитку людини в процесі засвоєння нею суспільного досвіду (культури людства). Основним джерелом пізнання закономірностей навчання й виховання є вивчення та узагальнення педагогічного досвіду. Педагогічний досвід вивчається також у ході спеціально організованого науково-педагогічного дослідження. При цьому застосовуються методи спостереження, педагогічного експерименту, вивчення документації, бесід з учнями та вчителями тощо.

Педагогічна підготовка - широка загальна освіта, знання й розуміння людей, уміння розбиратись у питаннях, виявляти громадський інтерес.

Педагогічне товариство України - добровільна науково-громадська організація, що сприяє всебічному і глибокому дослідженню теоретичних проблем педагогіки Створене у 1960 році. Його завданням є наукове опрацювання актуальних проблем навчання і виховання дітей у школі, родині, дошкільних і позашкільних установах, вивчення досягнень світової педагогічної науки і практики й узагальнення педагогічного досвіду. Члени товариства поряд з науковою діяльністю ведуть пропаганду педагогічних знань серед населення. Товариство видає збірники, брошури тощо.

Професія - рід трудової діяльності. Поділ людей за професією склався внаслідок ускладнення й диференціації праці. Для успішного виконання професійної діяльності необхідна певна підготовка: оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками, що здійснюються через відповідні ВНЗ і середні спеціальні навчальні заклади. За змістом і складністю операцій професії поділяються на різні групи: «людина-людина», «людина-техніка», «людина-природа», «людина-художній образ», «людина-знакова система».

Соціалізація дитини - процес її залучення до соціального життя, який полягає в засвоєнні системи знань, цінностей, норм, установок, зразків поведінки, притаманних цьому суспільству.

Структура - сукупність стійких зв'язків між частинами (компонентами) об'єкта, що забезпечують його цілісність.

Структура педагогічної діяльності - педагогічна діяльність має комплексний характер, що впливає з багатогранності навчально-виховного процесу. У педагогічній діяльності можна виділити такі основні напрями: навчання, виховання, організаційна робота з дитячим колективом, робота з батьками і громадкістю.

Як і в будь-якій іншій, в педагогічній діяльності можна виділити 3 етапи: утворення цілі, планування дій (операцій) і проведення (здійснення) їх. Виконання останньої умови багато в чому залежать від професіоналізму педагога й об'єктивної самооцінки його здібностей.

Творчість - продуктивна діяльність людини, здатній породжувати якісно нові матеріали й духовні цінності суспільного значення.

Творчість педагогічна - оригінальний і високоефективний підхід педагога до навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання й навчання.

Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності педагога: проведення навчальних занять, роботи з організації колективу вихованців, проектуванню особистості суб'єкта, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості.

Творчий потенціал - сукупність можливостей та здібностей особистості, необхідних для творчої діяльності.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ «ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ»

1. Дати визначення поняття «дошкільна педагогіка»:

- 1) розділ педагогіки, який займається питаннями розвитку, виховання та елементарних форм навчання дошкільників;
- 2) розділ педагогіки, який займається питаннями виховання дитини у ЗДО;
- 3) розділ педагогіки, який займається питаннями навчання дітей.

2. Сформулювати основну мету дошкільної педагогіки:

- 1) науково обґрунтувати технологію і методику освітньо-виховної роботи з дошкільниками різних вікових груп;
- 2) впливати на дошкільників методом викликання;
- 3) дослідження конфліктів.

3. Які категорії дошкільної педагогіки можна виділити як основні?

- 1) предметна діяльність;
- 2) виховання, навчання, розвиток, соціалізація;
- 3) початкова освіта.

4. Дати визначення поняття «освіта»:

- 1) мета виховання;
- 2) результат навчання;
- 3) процес і результат навчання.

5. Науку, що вивчає побутові та культурні особливості народів світу, джерела якої дозволяють відтворити картину виховання в первісному суспільстві, називають:

- 1) етнографія;
- 2) антропологія;
- 3) педагогіка.

6. Виховання як особливий вид діяльності зародилося:

- 1) 20-30 тис. років тому;
- 2) 100-200 тис. років тому;
- 3) 35-40 тис. років тому.

7. У період патріархату діти виховувалися в:

- 1) сім'ї;
- 2) будинках молоді;
- 3) родовій громаді;

8. Орієнтирами диференціації виховання в первісну епоху були:

- 1) трудові вміння та навички;
- 2) соціальне становище та вік;
- 3) стать і вік.

9. Головний напрямок спартанської системи виховання – це:

- 1) виховання воїна;

- 2) виховання джентльмена;
- 3) гармонійний розвиток особистості.

10. На що спрямована сучасна особистісно-орієнтована модель виховання й навчання дошкільників в умовах ЗДО?

- 1) формування авторитарного стилю спілкування з дитиною;
- 2) на забезпечення відчуття психологічної захищеності, розвиток індивідуальності дитини;
- 3) формування взаємозв'язку з батьками.

11. Виховання - це:

- 1) сукупність навчально-виховного і самоосвітнього процесів, спрямована на вирішення завдань освіти, виховання та розвитку особистості;
- 2) процес і результат оволодіння системою знань, умінь і навичок;

12. Змістом розумового виховання дошкільників є:

- 1) формування у дітей способів мислительної діяльності;
- 2) оволодіння дітьми цілісною культурою;
- 3) формування у дітей учбових навичок;
- 4) формування у дітей певного обсягу знань про навколишнє.

13. Ознаки колективу групи дітей старшого дошкільного віку:

- 1) наявність обов'язків членів групи;
- 2) об'єднання дітей у спільній діяльності;
- 3) наявність конфліктів;
- 4) елементи початкової самоорганізації;
- 5) елементи громадської думки.

14. Головні напрями трудового виховання дітей в дошкільному закладі:

- 1) ознайомлення дітей з працею дорослих;
- 2) формування навичок трудової діяльності у дітей;
- 3) використання результатів дитячої праці;
- 4) виховання дітей в процесі праці.

15. Засоби трудового виховання дошкільників:

- 1) ознайомлення дітей з працею дорослих;
- 2) заняття;
- 3) трудове навчання;
- 4) самостійна праця дітей;
- 5) самообслуговування.

16. Сучасні типи дошкільних закладів охарактеризовано у:

- 1) Базовому компоненті дошкільної освіти;
- 2) Законі України «Про дошкільну освіту»;
- 3) Законі України «Про освіту».

17. Який спосіб організації трудової діяльності дітей є перехідним до колективної праці?

- 1) індивідуальна праця;

- 2) спільна праця;
- 3) праця поруч.

18. До структури естетичної свідомості входять:

- 1) естетичні мотиви;
- 2) естетичні сприймання;
- 3) естетичні знання;
- 4) естетичні інтереси;
- 5) естетичні смаки;
- 6) естетичні судження;
- 7) естетичні оцінки;
- 8) естетичний ідеал.

19. Основа естетичної свідомості:

- 1) естетичне ставлення;
- 2) естетичне сприймання;
- 3) естетичне почуття.

20. Основний шлях естетичного розвитку дитини:

- 1) художня освіта;
- 2) розвиток чутливості сенсорного апарату дитини;
- 3) самостійна художня творчість.

21. Державний стандарт дошкільної освіти визначено у:

- 1) Базовому компоненті дошкільної освіти;
- 2) Законі України «Про дошкільну освіту»;
- 3) Законі України «Про освіту».

22. Види зображувальної діяльності:

- 1) ліплення;
- 2) художня праця;
- 3) малювання;
- 4) конструювання;
- 5) аплікація.

23. Які риси не притаманні дитячій грі?

- 1) наявність творчої основи;
- 2) пасивна форма пізнання навколишньої дійсності;
- 3) несвідомий характер;
- 4) вільна, самостійна діяльність дитини;
- 5) емоційна насиченість.

24. Провідний метод навчання у школі В.О. Сухомлинського:

- 1) бесіда;
- 2) мапєвтика;
- 3) аналогія.

25. Педологія – це наука про:

- 1) виховання;
- 2) дитину;

- 3) навчання;
- 4) освіти.

26. Особливості ігор з будівельним матеріалом:

- 1) наявність будівельного матеріалу;
- 2) необхідність формування спеціальних конструктивних умінь;
- 3) наявність партнерів по грі;
- 4) наявність умов для обігрування зведених споруд.

27. Структура дидактичної гри:

- 1) правила;
- 2) сюжет;
- 3) ігрові ролі;
- 4) ігрові дії;
- 5) дидактичні завдання;
- 6) ігрові завдання;
- 7) результат.

28. Наступність між дитячим садком і школою полягає у:

- 1) змісті виховання і навчання;
- 2) методах навчання і виховання;
- 3) умовах організації освітньо-виховного процесу;
- 4) вимогах до дітей;
- 5) територіальній близькості закладів;
- 6) зустрічах вчителів і вихователів.

29. Елементи яких видів діяльності починають формуватися в сюжетно-рольовій грі дошкільника?

- 1) предметної;
- 2) трудової;
- 3) навчальної;
- 4) маніпулятивної.

30. Які з перерахованих методів фізичного виховання дошкільників не належать до практичних:

- 1) змагальний метод;
- 2) ігровий метод;
- 3) пояснення;
- 4) оцінка;
- 5) практична допомога;
- 6) показ.

31. Розумова готовність дитини до школи виявляється у:

- 1) загальному рівні розумового розвитку дитини;
- 2) позитивній спрямованості на школу як на власне навчальний заклад;
- 3) сформованості в дитини вміння будувати свої взаємини з учителем та однолітками;

4) рівні володіння вміннями і навичками, які допоможуть їй вивчати ті чи інші предмети.

32. Назвіть ефективний тип сімейних взаємин:

- 1) диктат;
- 2) опіка;
- 3) мирне співіснування на основі невтручання;
- 4) співробітництво на основі взаєморозуміння.

33. Які форми роботи з батьками не належать до колективних?

- 1) залучення батьків до життя дитячого садка;
- 2) зустрічі з батьками;
- 3) вечори запитань і відповідей;
- 4) семінари-практикуми;
- 5) виставки дитячих робіт;
- 6) „сімейні ” педради;
- 7) заняття тренінгового характеру.

34. Показник прогресивності нововведення:

- 1) новизна;
- 2) результативність;
- 3) можливість швидкого впровадження;
- 4) інтерес для органів управління.

35. Методи виховання гуманних почуттів у дітей:

- 1) приклад дорослих;
- 2) читання творів художньої літератури морального змісту;
- 3) догляд за живими об'єктами;
- 4) дидактичні ігри.

36. Компонентами української етнопедагогіки є:

- 1) народна фамілістика;
- 2) фольклористика;
- 3) етнографія;
- 4) народне дитинознавство;
- 5) народна дидактика;
- 6) виховна практика.

37. Змістом розумового виховання дошкільників є:

- 1) формування у дітей способів мислительної діяльності;
- 2) оволодіння дітьми цілісною культурою;
- 3) формування у дітей учбових навичок;
- 4) формування у дітей певного обсягу знань про навколишнє.

38. Фундамент загального розумового розвитку становить:

- 1) пізнавальний розвиток;
- 2) естетичний розвиток;
- 3) сенсорний розвиток.

39. Особистість це:

- 1) сутність людини;
- 2) людина як носій свідомості;
- 3) індивід, який свідомо управляє своєю власною поведінкою.

40. Який принцип визначається як «золоте правило» дидактики?

- 1) принцип систематичності;
- 2) принцип наочності;

41. Хто з видатних просвітителів минулого був автором теорії «вільного виховання»?

- 1) Г. Сковорода;
- 2) Ж.-Ж. Руссо;
- 3) Й.-Г. Песталоцці.

42. Функції дидактичної гри в процесі навчання:

- 1) удосконалення і закріплення знань;
- 2) формування уявлень і розвиток пізнавальних процесів;
- 3) засвоєння нових знань і умінь різного змісту;
- 4) розвиток мислительної діяльності.

43. Мета морального виховання дітей дошкільного віку:

- 1) формування уявлень про моральні норми;
- 2) виховання культурно-гігієнічних навичок;
- 3) виховання слухняності;
- 4) формування моральної свідомості і поведінки.

44. Завдання морального виховання:

- 1) виховання моральних почуттів і мотивів поведінки;
- 2) формування уявлень про моральні норми;
- 3) розвиток пізнавальних здібностей;
- 4) наслідування поведінки дорослих;
- 5) виховання моральних якостей особистості.

45. Гуманні почуття дітей - це:

- 1) співпереживання, співчуття;
- 2) бажання не втручатися у справи інших і не цікавитися ними;
- 3) бажання допомагати;
- 4) уважність до людей;
- 5) почуття індивідуалізму.

46. Акселерація це:

- 1) прискорений фізичний розвиток;
- 2) збільшення антропометричних показників;
- 3) прискорений розвиток і збільшення антропометричних показників;
- 4) здатність змінювати фізіологічні функції під впливом зовнішнього середовища.

47. Причини вередувань дітей:

- 1) колективна організація життя групи;

- 2) втома, нездоровий стан дитини;
- 3) сильна воля дитини;
- 4) неуважне ставлення дорослого;
- 5) порушення режиму життя дитини.

48. Дисциплінованість виявляється у:

- 1) виконанні правил поведінки;
- 2) слухняності;
- 3) виконанні дитиною вимог дорослого;
- 4) усвідомленому відповідальному ставленні дитини до своїх прав

та обов'язків.

49. Умови виховання організованої поведінки:

- 1) чіткий режим дня;
- 2) контроль дорослого;
- 3) використання покарань;
- 4) розвиток волі дитини;
- 5) організація різних видів діяльності дітей.

50. Впертість це:

- 1) прояв сильної волі дитини;
- 2) наполягання дитини на певному способі поведінки;
- 3) наслідок прояву сильної волі дорослого;
- 4) примхи.

51. Обрати методи педагогічного дослідження, найбільш значущі для дошкільної педагогіки:

- 1) вивчення творчих робіт дітей;
- 2) складання анотації;
- 3) написання творів.

52. Виділити основні напрямки розвитку сучасної дошкільної педагогіки

- 1) розробка методики ефективної підготовки дітей до школи;
- 2) проблема рейтингової оцінки дитячих садків;
- 3) розробка проблем утримання виховання дошкільників в умовах ЗДО.

53. Визначити взаємозв'язок між навчанням та розвитком. Обрати правильну відповідь:

- 1) навчання і розвиток – процеси, які незалежні один від одного;
- 2) навчання повною мірою визначається розвитком. Рівень розвитку обумовлює характер і зміст навчання. Але навчання не впливає на розвиток;
- 3) навчання і розвиток – процеси взаємообумовлені. Навчання залежить від розвитку, але в свою чергу сам розвиток стимулюється навчанням. Навчання веде за собою розвиток.

54. Ідея дошкільного виховання була вперше висунута:

- 1) Платоном;
- 2) Аристотелем;
- 3) Сократом.

55. Ідея всебічного розвитку особистості була вперше висунута в:

- 1) епоху Середніх віків;
- 2) епоху Просвітництва;
- 3) Античну епоху.

56. Назвати нові форми дошкільної освіти:

- 1) дитячі фільмотеки;
- 2) групи підготовки дітей до школи;
- 3) групи короткочасного перебування дітей у ЗДО.

57. Уточнити компоненти виховного процесу в ЗДО:

- 1) мета виховання і розвитку дітей;
- 2) двосторонній процес;
- 3) робота з кадрами.

58. Чим визначається комплектування груп у ЗДО?

- 1) розвитком здібностей дитини;
- 2) набором програм для ЗДО;
- 3) типом освітнього закладу і видом закладів дошкільної освіти.

59. Виділити поняття, яке характеризує один з етапів педагогічної діяльності:

- 1) вивчення вихованців і визначення задач виховання;
- 2) опитування дітей під час прогулянки;
- 3) підготовка конспекту занять.

60. Виділити із запропонованих фактори, спрямовані на охорону й зміцнення здоров'я дітей у ЗДО:

- 1) дозовані рухи;
- 2) наявність проблемних ситуацій;
- 3) рухова активність.

61. Основою та метою виховання за часів Київської Русі було

- 1) трудове виховання;
- 2) релігійно-моральне виховання;
- 3) фізичне виховання.

62. Найбільш важливим для формування особистості є:

- 1) природне середовище;
- 2) соціальне середовище;
- 3) предметне середовище.

63. Дитина отримує основні знання від:

- 1) батька;
- 2) вихователя;
- 3) матері.

64. Безпосереднім попередником Я.А. Коменського у розробці

дидактичних правил був:

- 1) Х. Вівес;
- 2) Е. Роттердамський;
- 3) Т. Мор.

65. Які 4 типи шкіл були запропоновані Я.А. Коменським?

- 1) материнські, рідної мови, латинські, академічні;
- 2) тривіальні, елементарні, колегіуми, університети;
- 3) материнські, повітові, училища, академії.

66. Які принципи і вимоги повинен відбивати режим перебування дітей у ЗДО?

- 1) урахування вікових особливостей дітей;
- 2) соціальний розвиток;
- 3) передбачати інтереси дітей.

67. Найбільш ефективний вид діяльності, який сприяє розвитку творчої активності дітей, – це діяльність...:

- 1) ігрова;
- 2) правова;
- 3) трудова.

68. Що є формою навчання дітей у ЗДО?

- 1) режим;
- 2) заняття;
- 3) подорожі серед предметного середовища.

69. Що входить до структури дидактичної гри з дітьми?

- 1) співробітництво дітей;
- 2) зв'язок із соціумом;
- 3) дидактична задача.

70. Що входить до змісту екскурсії з дітьми у ЗДО?

- 1) читання художньої літератури
- 2) знайомство з природними явищами
- 3) робота з конструктором

71. На що слід звернути увагу вихователям при організації процесу морального виховання дошкільників у ЗДО?

- 1) турботу батьків про дитину;
- 2) ставлення дітей до покарання;
- 3) на взаємини дітей у колективі однолітків.

72. Вихованню дітей від народження до 6 років Я.А. Коменський присвятив працю:

- 1) «Материнська школа»;
- 2) «Велика дидактика»;
- 3) «Листи до неба».

73. Виховний ідеал за Г. Сковородою:

- 1) винахідлива людина;

- 2) людина сповнена благородних поривань;
- 3) істинна людина, для якої потрібне є неважким, а важке непотрібним.

74. Метою морального виховання за Й. Песталоцці є розвиток у дітей:

- 1) любові до людей;
- 2) прагнення робити добро;
- 3) поваги до старших.

75. Який метод І. Песталоцці вважав основним для сприйняття навколишнього середовища?

- 1) міркування;
- 2) експеримент;
- 3) спостереження.

76. До наочних методів навчання належать:

- 1) графічні роботи, демонстрування, самостійне спостереження;
- 2) демонстрування, самостійне спостереження, ілюстрування;
- 3) графічні роботи, вправи, лабораторні роботи.

77. На що спрямована продуктивна діяльність дошкільників?

- 1) демонстрування, самостійні спостереження;
- 2) моделювання предметів навколишнього світу;
- 3) робота з книгою, бесіда, графічні роботи.

78. Обрати з пропонованих нетрадиційні форми співпраці ЗДО з сім'єю:

- 1) індивідуальні консультації
- 2) вечори запитань і відповідей;
- 3) анкетування.

79. Дитина, за Ф. Фребелем, – це:

- 1) божа людина;
- 2) ідеальна людина;
- 3) чиста дошка.

80. Навички – це:

- 1) здатність людини виконувати будь-які дії на основі раніше набутого досвіду;
- 2) способи виконання різноманітних дій, доведені до автоматизму;
- 3) способи виконання практичних дій.

81. Які показники є найбільш важливими в оцінюванні ефективності роботи з батьками дошкільників?

- 1) поява у батьків цікавості до змісту індивідуальних занять з дітьми;
- 2) цікавість до планування роботи ЗДО;
- 3) погодження мети, задач і методів виховання і навчання дітей у сім'ї і ЗДО.

82. Про що повинен знати вихователь для визначення готовності дошкільників до школи?

- 1) про умови проживання в родині;

- 2) про ту школу, у якій збирається навчатися дитина;
- 3) про фізичний, психічний і соціальний розвиток дитини.

83. Гра, за О. Декролі, – це:

- 1) навчання;
- 2) щастя;
- 3) радість.

84. Ф. Фребель побудував систему виховання в дитячому садку на основі закону:

- 1) єдності у багатогранності;
- 2) розвитку живих тіл;
- 3) розвитку психіки.

85. Термін «народна педагогіка» вперше ввів у науковий обіг:

- 1) О. Духнович;
- 2) Я. Коменський;
- 3) К. Ушинський.

86. Дошкільна педагогіка використовує дані...:

- 1) невропатології і психології;
- 2) фізіології і психології;
- 3) психіатрії і педіатрії.

87. Що є предметом дошкільної педагогіки?

- 1) розвиток дітей дошкільного віку;
- 2) діяльність дітей дошкільного віку;
- 3) процес освіти і виховання дітей дошкільного віку.

88. Хто або що є суб'єктами виховання у дошкільній педагогіці?

- 1) дитина і середовище;
- 2) іграшки;
- 3) дитина, батьки і педагоги.

89. Назвати провідну функцію дошкільної педагогіки:

- 1) засоби дошкільної педагогіки;
- 2) методи дошкільної педагогіки;
- 3) процес виховання.

90. Що не відноситься до методів дошкільної педагогіки як науки?

- 1) спостереження;
- 2) бесіда;
- 3) розмова з батьками.

91. Назвати умову ефективності застосування методів виховання:

- 1) готовність батьків до виховання;
- 2) використання будь-яких з відомих методів виховання;
- 3) будь-який метод повинен бути гуманним, таким, що не принижує дитину.

92. Обрати вимоги до плану роботи вихователя із групою дітей:

- 1) створення умов для денного сну;

- 2) перехід на предметне навчання;
- 3) план повинен узгоджуватися з планами спеціалістів ЗДО.

93. Чим характеризується професійна компетентність вихователя?

- 1) умінням педагогічно мислити;
- 2) умінням дізнаватися думку батьків про їхню дитину;
- 3) умінням налагоджувати зв'язки з бізнесменами.

94. Виділити один з основних напрямків річного плану роботи ЗДО:

- 1) визначення рівня розвитку дітей;
- 2) робота на ділянці ЗДО;
- 3) аналіз діяльності закладу за минулий навчальний рік.

95. Збагачення духовного світу дитини ґрунтується на таких положеннях

- 1) наявності перспективи;
- 2) розширенні ступенів свободи;
- 3) всі відповіді правильні.

96. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання є:

1) основою створення в навчальному закладі освітньо-виховного середовища, організації педагогічно доцільного вербального та невербального спілкування та високої педагогічної майстерності викладацького колективу;

2) створення в навчальному закладі відповідного освітньо-виховного середовища;

3) висока педагогічна майстерність педагогічного колективу.

97. Освітнє середовище є:

1) природничий простір, в якому здійснюється виховна діяльність людини;

2) соціальний простір, в якому здійснюється навчальна діяльність людини, спілкування з оточуючими, взаємодія та рефлексія;

3) природничий простір, в якому здійснюється навчальна діяльність людини.

98. Природовідповідне навчальне середовище – це:

1) докільля людини, навчальне приміщення, його науково-методично обґрунтоване обладнання, яке створює психологічні умови для сприйняття навчального матеріалу;

2) докільля, в якому перебуває дитина;

3) природничий простір, в якому здійснюється навчальна діяльність людини.

99. Педагогічна система якого педагога включає наступні ідеї:

- прагматизм у визначенні цілей виховання;
- педоцентризм; - природовідповідність;
- набуття особистого досвіду; - навчання через діяльність;
- індивідуалізація навчально-виховного процесу?

- 1) М.Монтессорі;
- 2) Р.Штейнера;
- 3) А.Нейла;
- 4) Дж. Дьюї.

100. Основу знань, за М. Монтенем, складає:

- 1) досвід;
- 2) почуття;
- 3) мислення;
- 4) пам'ять.

ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО РІВНЯ ЗНАНЬ

Питання до заліку з курсу «Дошкільна педагогіка з історією»

1. Дошкільна педагогіка як галузь педагогічних знань.
2. Значення дошкільного дитинства.
3. Дитинство як соціально-педагогічне явище.
4. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
5. Виховання і розвиток.
6. Роль дорослого в розвитку дитини.
7. Вікова періодизація дитинства.
8. Вікові й індивідуальні особливості дітей.
9. Обдаровані діти.
10. Діти з проблемами розвитку.
11. Методологія педагогічного дослідження.
12. Методи наукового дослідження в галузі дошкільної педагогіки.
13. Упровадження результатів наукових досліджень у практику дошкільної освіти.
14. Значення передового педагогічного досвіду.
15. Проблеми дошкільного виховання у педагогічній думці давнього світу.
16. Погляд на проблеми виховання дітей дошкільного віку в епоху середньовіччя.
17. Розвиток ідей дошкільного виховання в епоху Відродження.
18. Педагогіка дошкільного віку епохи Просвітництва.
19. Педагогічні теорії та практика дошкільного виховання ХІХ ст.
20. Розвиток теорії і практики вітчизняної дошкільної освіти наприкінці ХІХ - у першій половині ХХ ст.
21. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки у другій половині ХХ ст.
22. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти ХХ ст.
23. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки.
24. Заклади дошкільної освіти в системі національної освіти.
25. Типи закладів дошкільної освіти і їх функції.
26. Програми виховання і навчання дітей.
27. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти.
28. Дошкільна освіта за кордоном.
29. Міжнародне співробітництво у галузі дошкільної освіти.
30. Ідеал і мета виховання.
31. Завдання виховання дітей дошкільного віку.
32. Фізичний розвиток і фізичне виховання.
33. Розвиток теорії фізичного виховання.
34. Завдання фізичного виховання дітей.

35. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
36. Виховання культурно-гігієнічних навичок.
37. Розумовий розвиток і розумове виховання.
38. Розвиток теорії розумового виховання дітей.
39. Завдання розумового виховання дошкільників.
40. Зміст і засоби розумового виховання дітей.
41. Система сенсорного виховання.
42. Моральний розвиток і моральне виховання.
43. Розвиток теорії морального виховання дітей.
44. Завдання морального виховання.
45. Закономірності процесу морального виховання.
46. Моральне виховання в процесі спілкування з дорослими.
47. Моральне виховання у грі.
48. Моральне виховання у трудовій діяльності.
49. Моральне виховання в процесі навчання.
50. Методи морального виховання.
51. Виховання вольової поведінки.
52. Виховання основ гуманізму.
53. Виховання патріотизму.
54. Розвиток теорії трудового виховання.
55. Завдання трудового виховання.
56. Особливості трудової діяльності дошкільників.
57. Ознайомлення дітей з працею дорослих.
58. Види праці дітей.
59. Форми організації трудової діяльності дітей.
60. Естетичний розвиток і естетичне виховання.
61. Розвиток теорії естетичного виховання.
62. Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку.
63. Зміст естетичного виховання дітей дошкільного віку.
64. Засоби та методи естетичного виховання.
65. Єдність і взаємозв'язок завдань виховання дошкільників. Інтегрований підхід.

**Питання до семестрового екзамену з курсу
«Дошкільна педагогіка з історією»**

1. Предмет дошкільної педагогіки .
2. Основні поняття (категорії) дошкільної педагогіки : виховання, навчання, розвиток особистості в дошкільному віці.
3. Зміст дошкільної педагогіки як науки, її місце в системі педагогічних дисциплін.
4. Джерела дошкільної педагогіки як науки.
5. Методологія і методика наукового дослідження. Методи наукового дослідження.
6. Рушійні сили і закономірності психічного розвитку.
7. Фактори становлення особистості.
8. Педагогічна вікова періодизація дошкільного дитинства.
9. Індивідуальні особливості дітей і врахування їх у вихованні.
10. Розвиток ідей дошкільного виховання.
11. Сучасні проблеми педагогіки дошкільної у вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці.
12. Система дошкільного виховання.
13. Становлення системи дошкільного виховання в нашій країні.
14. Сучасний дошкільний виховний заклад. Типи і види дошкільних закладів загального і спеціального призначення.
15. Характеристика комплексу варіативних програм виховання і навчання дітей.
16. Теорія і практика суспільного і родинного дошкільного виховання у різних країнах світу.
17. Суть і функції професійної діяльності спеціалістів з дошкільного виховання.
18. Особливості періоду раннього дитинства.
19. Розвиток дітей першого року життя. Організація життя і виховання дітей першого року життя в сім'ї та дошкільному закладі.
20. Розвиток дітей другого року життя і завдання виховання.
21. Розвиток дітей третього року життя і завдання виховання.
22. Планування роботи вихователя в групах раннього віку. Спільна робота з батьками.
23. Поняття про мету виховання. Складові частини виховання. Значення фізичного, розумового, морального, естетичного, трудового виховання.
24. Особливості розвитку дітей і завдання виховання.
25. Фізичне виховання і фізичний розвиток. Завдання фізичного виховання дітей.
26. Зміст фізичного виховання. Основні засоби фізичного виховання.
27. Гігієнічні фактори фізичного розвитку дітей.

28. Режим дня дитини, його значення для розвитку.
29. Розумове виховання і розумовий розвиток.
30. Завдання розумового виховання дітей.
31. Сенсорне виховання як основа розумового виховання.
32. Засоби розумового виховання, роль різних видів діяльності у розумовому вихованні.
33. Моральне виховання і моральний розвиток.
34. Особливості формування моральних уявлень, виховання моральних почуттів і навичок моральної поведінки у дітей дошкільного віку. Зміст морального виховання.
35. Завдання морального виховання.
36. Засоби морального виховання і методи, їх взаємозв'язок.
37. Культура поведінки як ознака моральної спрямованості особистості.
38. Трудове виховання дітей
39. Завдання трудового виховання.
40. Методика організації трудової діяльності дітей у різних вікових групах.
41. Естетичне виховання і естетичний розвиток.
42. Принципи і методи естетичного виховання дітей дошкільного віку.
43. Історичне походження гри як діяльності.
44. Класифікація ігор.
45. Характерні риси творчої гри.
46. Характерні особливості, етапи розвитку будівельно-конструктивних ігор.
47. Ігри-драматизації, їх характеристика, види, етапи розвитку, педагогічне керівництво.
48. Дидактична гра як вид ігрової діяльності і форма навчання дошкільників.
49. Іграшки та їх педагогічне значення.
50. Основні види іграшок.
51. Особливості пізнавального розвитку дошкільника.
52. Форми організації навчальної діяльності.
53. Групи методів навчання дітей на заняттях.
54. Поняття про педагогічний процес і його компоненти.
55. Вимоги до планування. Різні види і форми планування.
56. Поняття наступності, головні завдання наступності.
57. Поняття про готовність дитини до шкільного навчання.
58. Методика виявлення готовності дитини до школи. Зміст і форми зв'язку дошкільного закладу і школи.
59. Взаємодія сім'ї і дошкільного навчального закладу у вихованні дітей.
60. Спільні форми виховної роботи дошкільного закладу і родин вихованців у дошкільному закладі.

1. Оберіть правильну відповідь:

Періоди онтогенезу, під час яких виховні дії найбільше впливають на психічний розвиток, називають

- 1) сприйнятливим періодом
- 2) сензитивним періодом
- 3) пубертатним періодом

Оберіть правильну відповідь:

2. Процеси, які дитина здатна здійснювати лише в умовах співробітництва з дорослими

- 1) зона актуального розвитку
- 2) зона найближчого розвитку
- 3) зона взаємного розвитку

Оберіть правильну відповідь:

3. Автором „Книги для матерів”, у якій вміщено спеціальні вправи, спрямовані на систематизацію елементарних уявлень дитини про світ, її відносини з навколишнім середовищем, є

- 1) Й. Г. Песталоцці
- 2) Я. А. Коменський
- 3) М. Монтесорі

4. Оберіть правильну відповідь:

Кому з педагогів належить думка, що основою педагогіки дитячого садка має бути гра, завдяки якій дитина вправляється у правилах і нормах моралі, тренує волю, розвиває фантазію і творчість

- 1) Ф. В. Фребелю
- 2) П. Кергомару
- 3) С. Русовій

5. Оберіть правильну відповідь:

Свобода у вихованні, розвиток індивідуальності, визначення зовнішніх відчуттів основою вищих рівнів людського життя, що вимагає їх виховання в ранньому дитинстві – головні ідеї практичного методу

- 1) С. Русової
- 2) М. Монтесорі
- 3) Ж. О. Декролі
- 4) С. Френе

6. Оберіть правильну відповідь:

Групи загального розвитку, компенсуючого типу, сімейні, прогулянкові функціонують у

- 1) дитячих яслах-садках дошкільних
- 2) навчальних закладах сімейного типу
- 3) дошкільних навчальних закладах комбінованого типу
- 4) дитячих будинках сімейного типу

7. Оберіть правильну відповідь:

Прагнення дитини пізнавати нове, вияснити незрозуміле про якості, властивості предметів, явищ дійсності, бажання вникнути в їх сутність, знайти існуючі між ними зв'язки та відношення, це

- 1) допитливість
 - 2) пізнавальна діяльність
 - 3) пізнавальний інтерес
- зультатом (які наслідки вчинків)

8. Оберіть правильну відповідь:

Діяльна емоційно-вольова якість особистості, яка включає готовність до співучасті, здатність виявляти турботу: допомогти, поділитись, навчити, поступитись своїми інтересами заради інших, це

- 1) доброзичливість
- 2) турботливість
- 3) толерантність
- 4) доброта

9. Оберіть правильну відповідь:

Суть педагогічної технології М. Єфименка відображає

- 1) фізичний розвиток і оздоровлення дітей через гру
- 2) розвиток пізнавальних і творчих здібностей дітей на основі системного підходу
- 3) раннє та інтенсивне навчання дітей читання та математики

10. До перцептивних належать

- 1) дії, спрямовані на порівняння предметів між собою
- 2) дії, спрямовані на обстеження предмета, визначення його властивостей і якостей
- 3) дії, спрямовані на класифікацію предметів

11. Оберіть правильну відповідь:

Суб'єктивне естетичне переживання, породжене оцінним ставленням до предмета, називається

- 1) естетичною проблемою
- 2) естетичною насолодою
- 3) естетичною свідомістю
- 4) естетичним ставленням
- 5) естетичним почуттям
- 8) естетичний ідеал

12. Оберіть правильну відповідь:

Формування у дитини потреби у знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, а також формування більш досконалих пізнавальних навичок і вмінь – сенсорних, інтелектуальних, мнемонічних – відбувається у процесі

- 1) сюжетно-рольової гри
- 2) дидактичної гри

- 3) гри-драматизації
- 4) народної гри
- 5) сенсорної гри
- 6) передача свого досвіду і знань іншому, самостійне виконання правил, контроль за грою товаришів, поради гравцям

13. Прагнення дитини до самостійності, вираження в реакції „Я сам” – це

- 1) непокірність
 - 2) самовілля
 - 3) упертість
14. Визначте функції праці

- 1) практична
- 2) навчальна
- 3) розвиваюча
- 4) виховна
- 5) формування колективних взаємин

15. Оберіть правильні відповіді:

Думка: „Праця мусить збудити в дитячій душі найбільше самостійної природної творчості, дати вільно розвинутися цільній гармонійній індивідуальності” належить

- 1) В. Н. Борисовій
- 2) Х. Д. Алчевській
- 3) С. Ф. Русовій
- 4) К. Д. Ушинському

16. До методів визначення положення дитини в сім’ї належать

- 1) рисуночна методика
- 2) проєктивні методики
- 3) ігрові завдання
- 4) опитування
- 5) методика коментування картинок
- 6) методика завершення розповіді
- 7) методика незакінчених речень

17. Оберіть правильну відповідь:

Рівень морфологічного і функціонального розвитку, який забезпечує виконання дитиною вимог систематичного шкільного навчання – це

- 1) шкільна зрілість
- 2) спеціальна готовність
- 3) емоційно-вольова готовність

18. Оберіть правильні відповіді:

До об’єктивних умов реалізації виховного потенціалу сім’ї належать

- 1) рівень матеріального достатку
- 2) громадянська спрямованість і культура батьків
- 3) структура сім’ї

4) загальний культурний потенціал сім'ї

5) духовні цінності сім'ї

19. Оберіть правильні відповіді:

Готовність дитини до спілкування та спільної діяльності характеризується

1) розумінням позиції вихователя

2) вмінням слухати товариша і узгоджувати спільні з групою дії

3) володіння знаннями і уміннями, які забезпечать дитині успішність засвоєння основних шкільних предметів

4) адекватною самооцінкою

20. Оберіть правильну відповідь:

Час перебування за комп'ютером дитини дошкільного віку не повинен перевищувати

1) 40-45 хв.

2) 20-25 хв.

3) 30 хв.

4) 15 хв.

Оберіть правильні відповіді:

21. Дошкільна педагогіка – це наука, яка

1) досліджує закономірності освітньо-виховної роботи з дітьми дошкільного віку і розробляє програми та методики усієї роботи в дошкільних закладах , прагнучи забезпечити єдність виховних дій дошкільних закладів і сім'ї

2) відстежує особливості впливу соціального середовища на формування особистості дошкільника

3) розглядає закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи

Оберіть правильну відповідь:

22. Рисуночна методика, проєктивна методика, ігрові завдання - це

1) соціологічні методи вивчення сім'ї

2) психолого-педагогічні методи вивчення сім'ї

3) методи визначення положення дитини в сім'ї

Оберіть правильні відповіді:

23. Поява в ряді поколінь обдарованих людей пояснюється

1) передачею у спадок певних задатків

2) вихованням дітей в атмосфері інтересу до певного виду діяльності

3) досить раннім залученням дітей до заняття певним видом діяльності

Оберіть правильну відповідь:

24. Розвиток психіки дитини до народження, який визначається спадковістю та впливом внутрішньоутробного середовища - це

1) пренатальний розвиток

2) постнатальний розвиток

3) неонатальний розвиток

25. Оберіть правильну відповідь:

Визначте вік дитини, яку в народі називають «стрижак», «друга каша» і характеризують словами «балакуча», «нишкла», «тихоня»

- 1) перший рік життя
- 2) другий рік життя
- 3) третій рік життя
- 4) четвертий рік життя

26. Оберіть правильні відповіді:

Безпосереднє емоційне і ситуативно-особистісне спілкування

- 1) «комплекс поживлення»
- 2) прояви передумов становлення образу «Я»
- 3) криза першого року життя

27. Оберіть правильні відповіді:

Новоутвореннями раннього дитинства є

- 1) потреба у спілкування
- 2) емоційні відносини
- 3) мова
- 4) наочно-дійове мислення
- 5) потреба у суспільно значущій та суспільно оцінюваній діяльності

28. Оберіть правильну відповідь:

Самостійне встановлення і виконання вимог, норм поведінки і діяльності – це

- 1) дисциплінованість
- 2) відповідальна поведінка
- 3) слухняність

Оберіть правильну відповідь:

29. Прискорений розвиток, що охоплює його анатомічні, фізіологічні, психологічні сторони: збільшення росту і маси тіла, розширення об'єму знань і загальної інформованості дитини, розвиток логічного мислення

- 1) ампліфікація
- 2) обдарованість
- 3) акселерація
- 4) інфантилізм

30. Оберіть правильну відповідь:

Поняття «ампліфікація» першим використав

- 1) К. Д. Ушинський
- 2) В. О. Сухомлинський
- 3) Л. С. Виговський
- 4) О. В. Запорожець

31. Оберіть правильну відповідь:

Системні концепції виховання, які охоплювали виховну проблематику раннього дитинства, почали формуватись у

- 1) рабовласницьку епоху

- 2) епоху середньовіччя
- 3) епоху Відродження
- 4) епоху Просвітництва

32. Оберіть правильну відповідь:

«Материнська школа» є першою ланкою в системі освіти

- 1) Я. А. Коменського
- 2) Й. Г. Песталоцці
- 3) Ж. Ж. Руссо
- 4) К. А. Гельвеція

Оберіть правильну відповідь:

33. Визначте, хто був автором першого українського підручника

«Дошкільне виховання» з дошкільної педагогіки

- 1) Х. Д. Алчевська
- 2) С. Ф. Русова
- 3) К. Д. Ушинський
- 4) Е. Фльоріна

34. Оберіть правильну відповідь:

Думка про «необхідність ранньої соціалізації дитини – входження в суспільство, набуття соціального досвіду, опанування соціальних ролей у дошкільному закладі» була вперше висловлена

- 1) Ж. О. Декролі
- 2) Р. Штайнером
- 3) С. Френе
- 4) Ж. Піаже

Оберіть правильні відповіді:

35. Функціонування системи безперервної освіти в Україні регламентоване

- 1) Конституцією України
- 2) Конвенцією ООН про права дитини
- 3) Законом України «Про освіту»
- 4) Законом України «Про дошкільну освіту»
- 5) Законом України «Про охорону дитинства»

36. Оберіть правильну відповідь:

Рушійною силою поведінки дитини у дошкільному віці виступає

- 1) моральні судження
- 2) моральні почуття
- 3) моральні уявлення
- 4) моральна свідомість

37. Оберіть правильну відповідь:

Прояви у поведінці дитини, коли вона не хоче чогось робити лише через те, що це запропоновано

дорослим; реакція не на саму дію, а на дорослого – це

- 1) самовілля

- 2) впертість
- 3) непокірність
- 4) негативізм
- 6) самовілли

38. Оберіть правильну відповідь:

Найдоступніша і найпоширеніша форма трудової діяльності дітей, яка характеризується чіткою спрямованістю на одержання результату і наявністю конкретно значимого завдання – це

- 1) вимога
- 2) доручення
- 3) колективна праця

39. Оберіть правильну відповідь:

Форма організації трудової діяльності, при якій діти одночасно виконують індивідуальні завдання незалежно один від одного і в процесі роботи виникає безпосереднє спілкування, яке приводить до допомоги один одному, що створює сприятливі умови для виховання доброзичливих стосунків

- 1) праця поруч
- 2) загальна праця
- 3) спільна праця

40. Оберіть правильну відповідь:

Результатом естетичного виховання є

- 1) художні здібності
- 2) здатність до творчості
- 3) естетичний розвиток

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Модуль самостійної роботи № 1 з теми:

Тема . Особистість дитини як об'єкт і суб'єкт виховання

Питання для самостійного опрацювання:

Перші кроки українського дошкілля	2 год.
Теорія виховання і розвитку дитини дошкільного віку	4 год.
Концепції факторів розвитку людини	4 год.
Роль дорослого в розвитку дитини	4 год.
Вікові й індивідуальні особливості дітей	4 год.
Обдаровані діти	4 год.
Діти з проблемами розвитку	4 год.
Основні принципи соціалізації	4 год.

Короткий теоретичний коментар до теми

Виховна діяльність спрямована на сприяння індивідуальному становленню особистості, формування її рис і якостей. Виховання неефективне без знання процесу індивідуального розвитку, його рушійних сил і закономірностей. Бо, як стверджував В. Сухомлинський, найголовніше у педагогічній діяльності - знати дитину.

Виховання є головним чинником формування особистості дитини, завдяки якому реалізується програма її соціалізації, розвиваються природні задатки і здібності.

У розвитку людини взаємодіють біологічний і соціальний аспекти. Адже, народившись із певними задатками і якостями, людина протягом усього життя вдосконалюється морфологічно і функціонально: розвивається її організм, збагачуються зв'язки з навколишнім світом. Як індивіда її характеризують передусім біологічні особливості, які є передумовами соціального розвитку. Знання законів біологічних і фізіологічних змін, що відбуваються з людиною, допомагає педагогу здійснювати природовідповідну освіту дитини - забезпечення відповідних до її розвитку змісту, форм і методів навчання і виховання.

Процес розвитку є безперервним. Він пов'язаний із набуттям соціальних особливостей, що характеризують людину як суспільну істоту. Однією з перших її соціальних дій є те, що півторамісячний малюк усмішкою вітає близьких людей. Далі він оволодіває мовою, нормами спілкування, знаннями, вміннями та навичками трудових дій; розвивається його самосвідомість, формується моральна спрямованість поведінки, прагнення до самовдосконалення. У цьому процесі дитина як біологічний індивід перетворюється на людину як особистість.

Рекомендована література:

1. Лисенко Н. В., Кирста н. Р., Педагогіка українського дошкілля: у 2 ч.: навч. Посібник. Київ: Вища школа, 2006. ч.1. 302 с.
2. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи : збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд.: О. П. Долинна, А. П. Бурова, О. В. Низковська, Т. П. Носачова]. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 480 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник / Т.І. Поніманська. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.
4. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007 352 с.

Підготовка до самостійної роботи носить суто теоретичний характер.

Опрацювавши подану літературу, студенти готуються до тестування з теми.

Тести для перевірки самостійної роботи студентів з теми «Особистість дитини як об'єкт і суб'єкт виховання»

1. Закінчіть речення:

- 1) Жива істота, яка володіє мисленням і мовленням, здатністю створювати знаряддя і користуватися ними в трудовій діяльності, являє собою єдність фізичного і духовного, природного і соціального, спадкового і набутого – це...
- 2) Людина як цілісний неповторний представник роду з її психофізіологічними властивостями, що виступають як передумови розвитку особистості та індивідуальності – це...
- 3) Спільне і особливе, що відрізняє одну людину від іншої, її неповторність – це..

2. Особистість - це..

- 1) сутність людини;
- 2) людина як носій свідомості;
- 3) доросла, розумна, відповідальна і вільна людина;
- 4) індивід, який свідомо управляє своєю власною поведінкою і діяльністю.

3. Розвиток – це:

- 1) становлення людини як соціальної істоти, що здійснюється в процесі життєдіяльності;
- 2) цілеспрямований процес формування в індивіда заданих якостей;
- 3) кількісні та якісні зміни в організмі, які відбуваються під впливом різних чинників ;
- 4) процес цілеспрямованого формування людської особистості в умовах її

навчання, виховання й освіти.

4.Формування особистості – це:

- 1) цілеспрямований процес формування у вихованців необхідних якостей і переконань;
- 2) становлення людини як соціальної істоти,яке відбувається в процесі розвитку ,виховання і навчання ;
- 3) кількісні зміни в організмі;
- 4) кількісні та якісні зміни в організмі,які вв відбуваються в процесі всього життя людини як соціальної істоти.

5.Вставте пропущені слова:

- 1) Спадковість – властивість організмів повторювати у поколіннях схожі типи.....та.....розвитку в цілому.
- 2) Задатки -особливості організму, головним чином центральної нервової системи, які є....розвитку здібностей .
- 3) Здібності -особливості особистості, які є суб'єктивними....певного виду діяльності.

6.Які з перерахованих якостей передаються від батьків дітям?

- 1) способи мислення, особливості інтелектуальної діяльності;
- 2) риси характеру;
- 3) тип нервової системи, темперамент;
- 4) здатність до різних видів діяльності;
- 5) задатки, які виступають основою для розвитку індивідуальних здібностей людини;
- 6) колір очей, шкіри, група крові, резус-фактор;
- 7) соціальний досвід;
- 8) моральні якості;
- 9) особливості мови, пам'яті, уваги;
- 10) жорстокість, агресивність;
- 11) схильність до правопорушень.

7. Вставте пропущені слова:

- 1) Рушійну силу для людського розвитку утворює....
- 2) Протиріччя поділяються на.....і.....
- 3) Універсальний характер мають протиріччя міжта...
- 4) Розвиток людини детермінований.....

8. Кому належить авторство біогенетичного закону?

- 1) В.Штерну;
- 2) Е.Геккелю і Ф.Мюллеру;
- 3) І.П.Павлову;
- 4) К.Лоренцу і Ч.Ломброзо;

9. Закінчіть визначення:

Двосторонній взаємообумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему суспільних відносин

шляхом засвоєння як соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході якого формується унікальна неповторна особистість – це...

10. Соціалізацію особистості зумовлює:

- 1) культура;
- 2) освіта;
- 3) середовище;
- 4) сім'я;
- 5) виховання;
- 6) спадковість;

11. Продовжіть перелік основних чинників формування особистості:

- 1) спадковість;
- 2) виховання;
- 3)...
- 4)...
- 5)...

12. Автор вислову «Виховання може все»:

- 1) Ж.-Ж.Руссо;
- 2) К.Гельвецій;
- 3) А.С.Макаренко;
- 4) Я.А.Коменський.

13. Хто з видатних просвітителів минулого був автором теорії «вільного виховання»?

- 1) Г.Сковорода;
- 2) Ж.-Ж.Руссо;
- 3) Й.-Г.Песталоцці;
- 4) Р.Оуен.

14. Наука про дітей; сукупність анатомічних, біологічних, соціологічних концепцій психологічного, фізіологічного розвитку дітей – це :

- 1) Педологія;
- 2) Дитяча психологія;
- 3) Дитяча педагогіка;
- 4) Вікова фізіологія.

15. Ампліфікація – це:

- 1) максимальне використання можливостей кожного віку для повноцінного психічного розвитку дитини;
- 2) поєднання здібностей, від якого залужить можливість досягнення більшого чи меншого успіху;
- 3) прискорений розвиток, що охоплює анатомічні, фізіологічні, психологічні його сторони;
- 4) методика, завдяки якій можливо досягнути високого рівня розвитку здібностей дитини.

Змістовий модуль 2. Виховання та розвиток дітей у грі

Модуль самостійної роботи (12 год.)

Тема . Організація предметно-ігрового середовища

Питання для самостійного опрацювання:

Народна іграшки та їх педагогічне значення	4 год.
Проблема розвивального ігрового середовища у педагогічних	
Теорія Монтессорі	4 год.
Предметно-ігрове середовище закладу дошкільної освіти	4 год.

Короткий теоретичний коментар до теми

Іграшка завжди була пов'язана з грою. Як і гра, вона є відображенням своєї епохи. Історія іграшки є невід'ємною частиною історії культури суспільства. Для кожної історичної епохи характерні свої іграшки, оскільки розвиток матеріальної основи суспільства, його духовної культури позначається не лише на змісті дитячих ігор, а й на тематиці та формах іграшок.

Перші іграшки, знайдені під час розкопок дитячих поховань, були дуже подібними до знарядь праці, предметів побуту. Їх виготовляли з найпростіших природних матеріалів з метою оволодіння дітьми навичками майбутньої діяльності. Як стверджує дослідник історії української народної іграшки О. Найден, дитяча іграшка як предмет певного функціонального призначення з'явилася досить пізно, коли цивілізація окремих суспільств і народів досягла достатнього рівня розвитку. Відтоді іграшка, поряд з іншими речами, зробленими людиною (знаряддями праці, побутовими предметами, культовими атрибутами), починає входити до сфери культури.

Народна іграшка є специфічним витвором. Вона мусить мати пізнавальну цінність для дитини, відображати явища реального світу в доступних їй формах. Народна іграшка повинна не тільки нести інформацію, а й бути естетичною, втілювати оригінальну ідею. Використання її у дитячому садку, сім'ї збагачує, урізноманітнює ігрову діяльність дітей, розширює сферу пізнання світу і свого народу, розвиває традиційні для національної, господарської, побутової культури навички. Дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її духовному збагаченню. Отже, народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна іграшка. Існуючи поряд, вони доповнюють одна одну.

Рекомендована література:

1. Білан О. Гра весела кличе нас / О. Білан. Львів : Проман, 1995. 30 с.
2. Гурковська Т. Л. Альбом розвивальних ігор та вправ для дітей 2-3 років. Сходінками знань (в чотирьох частинах) /Т. Л. Гурковська, І. І. Карабаєва, Є. Кулачківська, Т. О. Пироженко, Л. Г. Подоляк, Л.І. Соловійова / наук, кер. Кулачківська С. Є. Харків : Ранок, 2006.

3. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва / Надія Василівна Кудикіна // Її величність ГРА: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [зб. статей] / за ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. С. 8-21.
4. Кудикіна Н. В. Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності дітей / Надія Василівна Кудикіна // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Тарасенко. К.: ВД «Слово», 2010. С. 11-25.
5. Кудикіна Н. В. Українські народні дитячі ігри малих форм / Надія Василівна Кудикіна // Палітра педагога. 2008. № 2. С. 3-5.
6. Лисенко Н. В., Кирста н. Р., Педагогіка українського довкілля: у 2 ч.: навч. Посібник. Київ: Вища школа, 2006. ч.1. 302 с.
7. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / [авт.-упоряд.: А. П. Бурова]. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 256 с.
8. Піроженко Т. О. Розвивальні ігри та вправи для дітей п'ятого року життя / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, О. О. Вовчик-Блакитна, Г.В. Гуменюк, Т. Л. Гурковська. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 64 с.
9. Піроженко Т. О. Розвивальні ігри та вправи для дітей третього-четвертого року життя / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. І. Карабаєва, Т.Л. Гурковська. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 64 с.
10. Піроженко Т. О. Розвивальні ігри та вправи для дітей шостого року життя / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. І. Карабаєва, Т. Л. Гурковська, Л. І. Соловійова. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 80 с.
11. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник / Т.І. Поніманська. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.
12. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007 352 с.
13. Скарбничка ігор і віршованої мозаїки для дітей раннього та дошкільного віку: навч.-метод, лосіб. / за ред. Г. І. Іванюк; [упор. Ю. Ю. Савченко, Н. І. Богданець-Білоskalенко, Л. Л. Порядченко, Ю. О. Волинець, Л. В. Гаращенко, А. В. Пасічник]. К.: Сім кольорів, 2009. С. 55-65.

Практичні завдання на вибір:

1. Підготувати тематичні доповіді «Історія іграшки», «Українська народна іграшка» .
2. Розробіть конспект заняття мистецтвознавчого характеру для узагальнення знань дітей по ознайомленню з певним видом української народної декоративної іграшки.

3. Підготувати мультимедійну презентацію «Ігровий матеріал, запропонований М.Монтессорі».
4. Підготувати повідомлення на тему «Дидактичні ігри в освітній системі Ф.фребеля».
5. Представте власний варіант облаштування ігрової зони у закладі дошкільної освіти. Підготуйте презентацію або фотогалерею.

Питання до екзамену з курсу «Дошкільна педагогіка з історією»

1. Дошкільна педагогіка як галузь педагогічних знань.
2. Значення дошкільного дитинства у житті людини.
3. Вікові та індивідуальні особливості дітей.
4. Педагогічне дослідження в галузі дошкільної педагогіки.
5. Джерела дошкільної педагогіки як науки.
6. Назвіть принципи державної політики в галузі дошкільної освіти.
7. Назвіть принципи національного виховання. Обґрунтуйте їх важливість.
8. Визначте завдання дошкільного виховання відповідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти.
9. Назвіть і охарактеризуйте типи дошкільних навчальних закладів.
10. Визначте професійні функції вихователя.
11. Значення передового педагогічного досвіду.
12. Назвіть і охарактеризуйте етапи педагогічного дослідження.
13. Назвіть і охарактеризуйте фактори розвитку особистості.
14. Назвіть види діяльності дитини дошкільного віку і покажіть роль кожного виду у розвитку особистості.
15. На які періоди поділяється дошкільне дитинство?
16. Як Ви розумієте поняття “Обдарована дитина”? Яким чином можна виявити обдарованість?
17. Що таке педагогічна занедбаність? Зазначте особливості роботи з педагогічно занедбанними і важковиховуваними дітьми?
18. В чому полягає мета дошкільного виховання?
19. Опишіть умови розвитку дитини дошкільного віку.
20. Визначте завдання дошкільного виховання згідно меті.
21. Назвіть функції вихователя дошкільного закладу.
22. Покажіть роль вихователя та його відповідальність за розвиток особистості дитини.
23. Становлення і розвиток науки про дошкільне виховання.
24. Які види планування вам відомі?
25. Назвіть осіб, з якими співпрацює вихователь у ході своєї професійної діяльності.
26. Які державні документи регулюють діяльність системи освіти в Україні?

27. Що таке програма виховання і навчання? Для чого вона потрібна?
28. Які програми розвитку дитини дошкільного віку Вам відомі? Презентуйте програму розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»
29. Фізичне виховання дошкільників.
30. Розумовий розвиток і розумове виховання дітей дошкільного віку.
31. Завдання та закономірності морального виховання.
32. Особливості трудової діяльності дошкільників.
33. Засоби і методи естетичного виховання дітей дошкільного віку.
34. Ідеал і мета виховання.
35. Сучасна система дошкільної освіти.

Рекомендована література

Базова (основна):

1. Дошкільна освіта: словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор.: К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 2010. 322 с.
2. Дронова О. Дошкільник у світі краси: як сприймають, розуміють і пояснюють красу діти 5–6 років. Дитина-педагог: сучасний погляд : монографія / за заг. ред. Н. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2010. С. 277–325.
3. Дуткевич Т. В. Психологія дитяча : навч. посіб. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2016. 348 с.
4. Загородня А. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
5. Зайцева Т., Юрчик Н. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку : посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 327 с.
6. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ : Освіта України, 2008. 528 с.
7. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 27.11.2023).
8. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.10.2023).
9. Інновації в дошкільлі: програми, технології, проекти, ідеї, досвід : посібник на допомогу дошкільним працівникам / авт.-упоряд.: Л. Калуська, М. Отрощенко. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 378 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Організація та оцінювання здобувачів вищої освіти регламентується «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (зі змінами та доповненнями) від 30.01.2020 р. https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-jGRbDWAegkQ58tdMxhbqQKufF/view.

Рейтингова система оцінювання (PCO) успішності навчання здобувачів вищої освіти сприяє удосконаленню системи контролю якості знань здобувачів, формуванню у них системних та систематичних знань, забезпеченню ритмічності самостійної роботи, підвищенню об'єктивності оцінювання знань.

Освоєння навчальної дисципліни передбачає обов'язкове відвідування лекційних та практичних занять; активність під час занять; здача завдань у встановлені терміни; бути терпимим, відкритим і доброзичливим; конструктивно підтримувати зворотний зв'язок на всіх заняттях; бути пунктуальним і обов'язковим. Під час відвідування всіх видів занять і консультацій очікується дотримання правил внутрішнього розпорядку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка <https://drive.google.com/file/d/1kXGZVxEIcG0Cmy33EvqF2c2E7hGHUrT8/view> та етичних норм поведінки.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає академічну доброчесність здобувача вищої освіти, відповідальне ставлення до навчання та майбутньої професії. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNzR76uxVZY3mUjBV/view та Положенням про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка <https://drive.google.com/file/d/1nVC6hDHeT4WxNS5c45xubMiWBEVDbGpb/view>.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» <https://drive.google.com/file/d/1pH30HDs7kNUokAk5KitHXkXm5q2Ik8vy/view>.

**Кількісне оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни
для здобувачів денної та заочної форм здобуття вищої освіти**

Поточний і модульний контроль (60 балів)		Екзамен	Сума
Поточний контроль	МКР	40 балів	100 балів
30 балів	30 балів		

Поточний контроль (30 балів)

Максимальний бал оцінки поточної успішності студентів на навчальних заняттях рівний 12-ти балам.

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації ним поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них відповідно до «Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями)» <https://cutt.ly/mLTb6am>.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view

Зарахування результатів неформальної / інформальної освіти регулюється «Порядком визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної / інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» <https://cutt.ly/LODbDIL>.

**Критерії оцінювання знань, умінь, навичок
здобувачів вищої освіти на практичних заняттях**

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Студент не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацювати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.

	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо студент не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульні контрольні роботи (МКР), завдання самостійної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він

вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття студент має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, практично-семінарські, нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Студенту, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Студент, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою відповідністю до навчальних занять, студент повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Модульна контрольна робота (30 балів)

Змістовий модуль завершується написанням модульної контрольної роботи.

Мета її написання – виявити рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти з дисципліни «Основи природознавства з методикою».

Виконується у письмовій формі. До її написання допускаються усі студенти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Студенти, які за результатами виконання модульних контрольних робіт отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для виконання або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

З дисципліни «Основи природознавства з методикою» студенти пишуть модульну контрольну роботу, яка виконується у тестовій письмовій формі.

Оцінювання навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Таблиці відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи:

Рівні навчальних досягнень	Характеристика знань і умінь здобувача
високий рівень	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження своїх думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень	Якщо здобувач виявляє незнання окремих частини вивченого матеріалу, вибірково не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.
недостатній рівень	Якщо здобувач виявляє незнання основ термінології, виявляє фрагментарні знання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Екзамен

Здобувачі вищої освіти, які не мають академічної заборгованості за результатами поточного контролю допускаються до екзамену. Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком навчального процесу.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» (https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view).

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи:

Рівні навчальних досягнень	Характеристика знань і умінь здобувача
високий рівень 36-40 бали	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 32-35 бали	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження своїх думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 28-31 бали	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень 24-27 бали	Якщо здобувач виявляє незнання окремих частини вивченого матеріалу, вибірково не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.
недостатній рівень 0-23 бали	Якщо здобувач виявляє знання термінології, основних фактів вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає грубі помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчальної дисципліни (певного кредитного модуля) упродовж його вивчення.

Оцінювання навчальних досягнень з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до таблиці відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

досягнень здобувачів вищої освіти Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Національна залікова оцінка
90-100	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	10	відмінно
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	25	добре
75-81	C	Добре (загалом правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	30	
67-74	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	25	задовільно
60-66	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	10	
35-59	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)		незадовільно
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	1-34	

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни передбачає складання екзамену.

ТЕЗАУРУС ІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

А

Актуальні завдання сьогодення — це: охоплення дошкільною освітою дітей, які не відвідують дошкільні навчальні заклади; сприяння особистісному зростанню кожної дитини, розвитку її компетентності; залучення до активної співпраці у вихованні та навчанні дітей практично всіх сімей на різних етапах їхнього становлення, розвитку та функціонування, з різними типами родинного середовища, різними виховними можливостями; сприяння духовному зростанню батьків, формуванню в них позитивного ставлення до себе та інших, накопиченню досвіду гуманних взаємин.

Актуальні проблеми дошкільної педагогіки — визначення мети, завдань, змісту, методів виховання дітей у сім'ї та закладах дошкільної освіти, а також підготовка їх до школи.

Погляд сучасної педагогічної науки спрямований передусім на проблеми: оптимізації засад науково-методичного забезпечення педагогічного процесу в дитячому садку в нових умовах; вивчення шляхів здійснення особистісно орієнтованого підходу у вихованні; розвитку в дитини духовності як домінуючого начала у структурі особистості; визначення наукових шляхів роботи з обдарованими дітьми; дослідження педагогічних умов повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини в дошкільні роки. Потребують розв'язання проблеми компенсаторного виховання і навчання дітей, які мають вади розвитку. Актуалізуються порівняльно-педагогічні дослідження, метою яких є вивчення зарубіжної педагогічної теорії і практики дошкільної освіти.

Б

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» - державна програма, розроблена на виконання Закону України «Про дошкільну освіту» та Базового компонента дошкільної освіти в Україні. У ній відображено вимоги щодо оновлення змісту освіти дитини від народження до шести (семи) років життя, зокрема його інваріантної частини. У програмі уніфіковано вимоги до розвиненості, вихованості й навченості дитини раннього та дошкільного віку незалежно від місця її проживання. «Я у Світі» програма нового типу. У ній подано базовий зміст дошкільної освіти, який передбачає гармонійний та різнобічний розвиток дошкільника, формування його особистості, створення в умовах дошкільного навчального закладу розвивального життєвого простору.

Базовий компонент дошкільної освіти — державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов'язковим для всіх дошкільних навчальних

закладів незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, інших форм здобуття дошкільної освіти.

Мета Стандарту — збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

Дошкільна освіта є невід’ємним складником та першим рівнем у системі освіти (нульовий рівень Національної рамки кваліфікацій), стартовою платформою особистісного розвитку дитини.

Стандарт спрямований на забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти всіх дітей раннього та дошкільного віку, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; утвердження людської гідності та гуманних взаємин між дітьми та батьками-вихователями в дитячих будинках сімейного типу; соціальну підтримку сім’ї та родинних стосунків. Виконання вимог Стандарту забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кожної дитини формі.

Стандарт, орієнтований на збагачення виховних традицій українського суспільства сучасними досягненнями та прогресивними світовими тенденціями у сфері освіти. В основу Стандарту покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини, теорії природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу, ідеї про патріотичне і громадянське виховання, ідеї про використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості та актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Цінності дошкільної освіти:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;
- щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;
- повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;
- зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров’я дитини;
- цінувати життя і благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні;
- розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;

• збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

Базові принципи реалізації Стандарту складають загальні демократичні принципи суспільного життя:

• демократичність (формування засад демократичного суспільства, де кожен / кожна можуть бути почутими, мають право на самовираження та активну участь);

• рівний доступ до якісної дошкільної освіти кожній дитини, освіти без дискримінації за будь-якими ознаками;

• забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору (основи соціальної, екологічної та економічної свідомості, відповідальності за власні дії та їх наслідки для довкілля);

• міжвідомча взаємодія (співпраця закладів освіти з психологічною, соціальною та медичною службами);

• державно-громадське та державно-приватне партнерство в організації та управлінні дошкільною освітою;

• соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу (засновників закладів освіти, батьків або осіб, які їх замінюють, керівників та працівників закладів дошкільної освіти, фахівців, що надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців).

Зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які вимагають від педагога такої організації освітнього процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій.

Становлення компетентностей дитини під час здобуття дошкільної освіти

Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини. Освітні напрями визначають зміст роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності, які збагачують досвід дитини та реалізуються як особистісне надбання дитини (результат розвитку) за підтримки батьків в умовах родинного виховання.

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини:

• емоційно-ціннісного ставлення;

• сформованості знань;

• здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності.

Педагогічні впливи забезпечують цілісність особистості, яка проявляється в розвинених емоціях, зростаючій свідомості, керованій поведінці.

Стандарт представляє взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямами освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечує освітній результат — компетентність дитини старшого дошкільного віку.

Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя.

Компетентності, що сформовані у дитини в різних видах діяльності за освітніми напрямами: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному доквіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій та середній школі. Всі напрями дошкільної освіти продовжено в початковій школі через освітні галузі: мовно-літературну; математичну; природничу; технологічну; інформатичну; соціальну і здоров'язбережувальну; громадянську та історичну; мистецьку; фізкультурну.

Освітній напрям «Особистість дитини»

Рухова компетентність - це здатність дитини до самостійного застосування життєво необхідних рухових умінь та навичок, фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях.

Результатом сформованої компетентності є задоволення природної потреби у руховій активності, що забезпечує оптимальний рівень фізичної працездатності, засвоєння та використання елементарних знань у галузі фізичної культури, сформованість умінь і навичок для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес та потребу у фізичному вдосконаленні, емоційно реагує на власні досягнення у руховій сфері (пластичність, упевненість, виразність та естетика рухів).

Демонструє стійку позитивну мотивацію до активної рухової діяльності, цінує чесність, товариську, підтримку в командних спортивних іграх, виявляє спритність, вміння боротися, вигравати і програвати.

Виявляє позитивне ставлення до загартовувальних та гігієнічних процедур.

Сформованість знань: знає назви основних рухів, предметів та спортивних знарядь, усвідомлює роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму. Здатна до пізнання основ фізичного розвитку.

Знає та свідомо дотримується правил у рухливих, спортивних іграх та вправах (зокрема з елементами змагання). Знає про індивідуальний принцип користування гігієнічними засобами.

Навички: має сформовані життєво необхідні рухові уміння та навички, розвинені фізичні якості, достатній руховий досвід, який дозволяє застосовувати адекватні фізичні зусилля відповідно до ситуації. Володіє власним тілом, свідомо реагує на елементарні потреби організму, витримує відповідно до віку фізичне навантаження. Виявляє вольові зусилля у руховій діяльності, координує рухи, уміє орієнтуватися в просторі. Здатна самостійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті, оцінює і регулює можливості власного тіла. Володіє основними рухами (ходьба, біг, стрибки, лазіння, метання).

Виконує з різних вихідних положень вправи на предметах, з предметами та без них.

Володіє елементарними навичками загартування та особистої гігієни. Прагне бути охайною. Самостійно виконує основні гігієнічні процедури. Без нагадування дорослого користується основними гігієнічними засобами та предметами догляду за тілом.

Намагається контролювати власну поставу; усвідомлює вплив постави на здоров'я, естетику рухів; виконує комплекс вправ для запобігання порушенням постави та плоскостопості.

Здоров'язбережувальна компетентність — це здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності.

Результатом розвитку цієї компетентності є потреба в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє потребу в засвоєнні способів збереження власного здоров'я, орієнтованих на самопізнання та реалізацію особистої активності в житті. З повагою ставиться до людей, незалежно від їхньої статі, віку та стану здоров'я. Виявляє позитивне ставлення до національних та сімейних здоров'язбережувальних традицій, активних форм діяльності та відпочинку, культури харчування та загартування.

Сформованість знань: усвідомлює цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності. Володіє уявленнями про основні чинники

збереження здоров'я — рухова діяльність, правильне харчування, дотримання питного режиму, безпечна поведінка, догляд за тілом. Орієнтується в основних показниках власного здоров'я (гарне самопочуття, відсутність больових відчуттів) та здоров'я людей, які її оточують. Знає про існування різних захворювань, орієнтується в елементарних видах допомоги людині, яка хворіє. Здатна встановлювати елементарну залежність між здоровим розвитком людського тіла та повноцінним харчуванням. Називає основні групи продуктів харчування, відрізняє корисну їжу від шкідливої. Оперує назвами основних корисних напоїв, знає про їхню роль для розвитку організму. Розуміє виняткове значення питної води для здоров'я, орієнтується в ознаках спраги й голоду.

Має цілісне уявлення про будову людського тіла. Визначає і правильно називає елементарні функціональні можливості людського організму. Орієнтується у призначенні та дотримується правил дбайливого ставлення до органів чуттів. Усвідомлює, що людина народжується, проходить різні етапи життєвого шляху — дитинство, юність, зрілість, старість. Має елементарне уявлення про статеву належність, орієнтується в ознаках своєї статевої належності. Диференціює поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила поведінки з незнайомими людьми, орієнтується у правилах поводження з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. Знає правила безпечного перебування вдома, у закладі дошкільної освіти, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Усвідомлює, до кого можна звернутись за допомогою в різних ситуаціях.

Навички: дотримується правил здоров'язбережувальної поведінки. Повідомляє дорослому про погане самопочуття, під його керівництвом виконує необхідні лікувально-профілактичні процедури. Уміє оцінювати поведінку власну та інших людей щодо дотримання здорового способу життя. Бере участь в оздоровчих та фізкультурно-розвивальних заходах. Дитина демонструє здатність скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, поліція). Володіє навичками безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків, інших дітей або дорослих.

Особистісна компетентність. Освітній потенціал компетентності реалізується у творчій активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій). Виявляється в особистісних якостях дитини — від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості (пізнавальної активності, емоційної

сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними переживаннями, реалістичними намірами). Особистісну компетентність характеризує сформованість самосвідомості: ідентифікації себе зі своїм «Я», позитивної самооцінки, домагання визнання іншими її чеснот, уміння співвідносити «хочу» (мотиви, наміри), «можу» (знання, вміння навички), «буду» (регуляція поведінки та діяльності), здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі; орієнтування у своїх основних правах і обов'язках. Результатом сформованої компетентності є:

Емоційно-ціннісне ставлення: приймає своє ім'я, демонструє інтерес, приналежність і повагу до своєї родини, її традицій і звичаїв. Виявляє інтерес до свого внутрішнього світу (думки, почуття, бажання, мрії, ставлення). Орієнтується в основних емоціях і почуттях, усвідомлює, чого хоче (не хоче); може обґрунтувати своє ставлення. Має позитивну самооцінку та розуміє свою соціальну відповідальність у партнерських стосунках із однолітками. Виявляє переважно оптимістичне світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього.

Сформованість знань: має позитивне уявлення про себе (Я — хороша / хороший), оперує займенником «Я», вирізняє себе з-поміж інших, орієнтується у своїх чеснотах і вадах, знає та усвідомлює свої права, права інших, обов'язки, статеvu, родинну, соціальну приналежність та саму себе в часі, просторі тощо. Розуміє своє місце в системі людської життєдіяльності — у сім'ї, групі однолітків, соціально-комунікативному просторі, у різних видах діяльності. Правильно називає основні ознаки різних вікових періодів (дитинство, юність, зрілість, старість). Диференціює добро і зло, здатна управляти собою, власною поведінкою в різних життєвих ситуаціях, оперуючи усвідомленими ціннісними орієнтаціями, позитивними мотивами.

Навички: характеризує себе як він / вона, а в майбутньому чоловік / жінка. Прагне досягати поставленої мети особистої діяльності. Має навички обходитися своїми силами, самостійно в знайомих ситуаціях. За необхідності вміє звертатися по допомогу. Здатна встановлювати причинно-наслідкові та смислові зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями.

Адекватно реагує на різні життєві ситуації, управляє собою, намагаючись стримувати негативні емоції, співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками для інших. Передбачає результати своєї діяльності, знає їхнє значення для себе і тих, хто поряд, усвідомлює свою відповідальність за вчинене. Виявляє самоповагу (Я — хороша / хороший), повагу до інших (інші також хороші), власну гідність.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування особистості дитини може відбуватися шляхом:

- **розвитку рухових навичок:**

– дотримання спільних вимог щодо розпорядку дня, який відповідає віковим особливостям дитини;

– допомоги дитині у виконанні щоденних гігієнічних процедур, загартовувальних процедур, доступних в домашніх умовах;

– заохочення дитини до активної рухової діяльності вдома та на вулиці, проведення спільних ігор, розваг, інших форм спортивного дозвілля;

– прогулянок на свіжому повітрі за різних погодних умов;

• **розвитку здоров'язбережувальних навичок:**

– створення вдома сприятливого середовища за родинними традиціями здоров'язбереження, роз'яснення користі та шкоди певних дій як для власного здоров'я, так і членів родини;

– зацікавлення і заохочення дитини до вживання корисних для здоров'я продуктів харчування;

– закріплення в різних життєвих ситуаціях навичок безпечної поведінки вдома, на вулиці, громадських місцях;

– використання художніх творів (казки, оповідання, вірші, твори живопису тощо) про здоровий спосіб життя;

• **розвитку самоствавлення / самосвідомості дитини:**

– безумовного цілісного сприйняття дитини як повноцінного члена родини, а саме: поваги до її потреб та бажань, її емоційної підтримки та заохочення; врахування вподобань та смаків, врахування думки дитини під час прийняття спільних рішень, надання їй відчуття безпеки та захищеності;

– узгодженості цінностей, виховних позицій та впливів між усіма членами родини;

– створення в родинних умовах простору для активної життєдіяльності дитини на побутовому та культурному рівнях;

– забезпечення щоденного позитивного емоційного, вербального та фізичного контакту з дитиною, вияв щирої зацікавленості та особистої участі у справах дитини (ігри, освіта, дозвілля, побут, спілкування тощо);

– забезпечення умов для набуття дитиною соціального досвіду взаємодії з однолітками та дорослими (відвідування місць громадського користування; гра та освіта з іншими дітьми; участь у культурних, мистецьких, громадських подіях тощо);

– позитивне ставлення до закладу дошкільної освіти, а також підтримка авторитету педагога, готовність включитися в розвивальну та/або корекційну роботу, ініційовану фахівцями психолого-педагогічного супроводу (педагоги, психологи, медики та інші профільні фахівці), що зумовлена індивідуально-типологічними особливостями та потребами в розвитку дитини.

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»

Предметно-практична, технологічна компетентність – здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з

використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання.

Результатом сформованої предметно-практичної, технологічної компетентностей є творче самовираження через сформовані предметно-практичні та технологічні дії в самостійній і спільній з однолітками діяльності.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес і бажання до відтворення різних об'єктів навколишнього світу різними способами (конструювання, моделювання), засобами (різні види конструкторів), природним і штучним матеріалом та інструментами; емоційно реагує, переживає почуття радісного задоволення від процесу та результату власної і колективної предметно-практичної діяльності; надає перевагу у виборі цікавих, конструктивних, предметно-практичних завдань, які передбачають участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми; виявляє інтерес і повагу до професій, демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих.

Сформованість знань: виявляє обізнаність з предметами та їхніми властивостями, зокрема з матеріалами, з яких виготовляють речі (пластик, папір, метал, тканина, гума, глина тощо); має уявлення про виготовлення предметів довкілля (елементарні способи їх обробки: пошив, вирізання, видування тощо); знає та виконує правила техніки безпеки і роботи з інструментами. Розуміє важливість раціонального використання матеріалів, обережного ставлення до продуктів праці.

Навички: володіє видами предметно-практичної діяльності: конструювання (з будівельного матеріалу, з паперу (оригамі, паперопластика), з природного матеріалу, з деталей конструкторів тощо), наочне моделювання (конструкцій, моделей, наприклад, часу: ранок-день-вечір-ніч, пів року: зима-весна-літо-осінь тощо), проектування, технічної творчості (створення конструкцій, споруд, технічних елементів). Вміє визначати мету, прогнозувати кінцевий результат, планувати послідовність дій, узгоджувати власні дії з діями партнерів.

Демонструє сформованість уміння розглядати конструкції, виокремлювати їхні основні складові, співвідносити за розмірами, формами, розташуванням, аналізувати та оцінювати результат своєї роботи та роботи однолітків, вносити корективи, виправляти помилки. Турботливо ставиться до рукотворних виробів. Вміє використовувати зразки та намагається додати самостійні знахідки та рішення у створенні виробів, проявляє фантазію, винахідливість, імпровізує, використовуючи наявні ресурси, альтернативно застосовує предмети та матеріали, зважаючи на їхні властивості, генерує ідеї

та заохочує товаришів бажанням їх реалізувати, прагне довести розпочату справу до логічного завершення.

Виокремлює потрібну інформацію про об'єкти довкілля з малюнку, плану, моделі, схеми, порівнює різні моделі одного й того ж самого об'єкта. Долучається до рукоділля (handmade) з різними матеріалами з метою удосконалення навколишнього життєвого простору.

Сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність — це здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності.

Результатом є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу, порівняння, узагальнення, здійснення самоконтролю), пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних із інтелектуальним напруженням; мотивована на дослідження об'єктів і явищ, пізнання нового; виявляє стійкий інтерес до дослідницького пошуку як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності; демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до математики, математичного матеріалу; виявляє внутрішню пізнавальну потребу виконувати логіко-математичні, дослідницькі завдання, демонструє інтерес до самостійного розв'язання цих завдань; відчуває задоволення від інтелектуальних труднощів, докладає вольових зусиль для їх подолання.

Сформованість знань: має уявлення про основні математичні поняття «число», «величина», «форма», «простір», «час»; демонструє володіння знаннями і способами діяльності, які дають змогу розв'язувати пізнавальні суперечності; виявляє сформованість логіко-математичних уявлень у предметно-практичній і дослідницькій діяльності; знає і правильно називає еталони площинних та об'ємних геометричних форм, просторові напрями, одиниці вимірювання часу, параметри величини, усвідомлює зв'язки між кількісними, порядковими числівниками, просторовими, часовими поняттями; знає і свідомо використовує термінологію елементарної математики у власному мовленні; знає і розуміє елементарні правила безпеки під час проведення простих фізичних експериментів.

Навички: встановлює залежності між числами натурального ряду, величинами, просторовими ознаками; володіє основними одиницями вимірювання часу, величини. Здатна спрямовувати сенсорні процеси відчуття, сприйняття, увагу на пізнання об'єктів довкілля; диференціювати сенсорні еталони за ознаками форми, величини, кольору, просторового розташування; здатна за допомогою власної сенсорної системи

досліджувати предмети й об'єкти дійсного світу, виявляти в них спільне і відмінне; використовувати різні способи обстеження, раціональні прийоми порівняння, набуті у процесі взаємодії з дорослими і однолітками; доцільно, усвідомлено використовувати елементарні математичні знання в знайомих та нових пізнавальних ситуаціях; знаходити різні варіанти розв'язання логіко-математичних завдань; аналізувати, узагальнювати, класифікувати, групувати предмети, об'єкти за ознаками форми, величини, кількості, кольору, здійснювати серіацію, елементарне кодування властивостей та якостей предметів, об'єктів за допомогою символічних позначень; робити висновки та узагальнення, самостійно виправляти помилки, оцінювати результати власної роботи, наполегливо досягати кінцевої мети у розв'язанні логіко-математичних, пошуково-дослідницьких завдань.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування сенсорно-пізнавального простору, предметно-практичних дій дитини може відбуватися шляхом:

• розвитку предметно-практичних та технологічних навичок:

- забезпечення дитини необхідними матеріалами (конструкторами, папером, природним матеріалом, залишковим і допоміжним матеріалами) для самостійної творчої діяльності, настільно-друкованими іграми;
- обговорення з дитиною призначення предметів та їх безпечного застосування;
- розмов та бесід з дитиною про властивості та призначення предметів;
- залучення до виконання доручень вдома (скласти іграшки, полити квіти тощо);
- залучення дитини до рукоділля (handmade) з різними матеріалами з метою удосконалення навколишнього життєвого простору;

• розвитку сенсорно-пізнавальних, логіко-математичних та дослідницьких навичок дитини:

- використання у взаємодії з дитиною різноманітних інтелектуальних ігор (лабіринти, конструктори, кубики, мозаїки, ЛЕГО) іграшками, книжками пізнавального змісту (дитячі енциклопедії, художні твори, словники);
- спільне розв'язання вправ, ігор, завдань, запитань математичного змісту під час прогулянок і спостережень у природі, пізнавальних розмов та бесід з дитиною;
- організація та планування часу для спільних сімейних справ, життєдіяльності родини у вихідні / святкові дні: проведення спільних ігор і розваг, вікторин логіко-математичного змісту;
- проведення елементарних дослідів та експериментів з матеріалами та речовинами із залученням дитини до коментування процесу дослідження та до спільного аналізу його результатів.

Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі»

Природничо-екологічна компетентність — це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави України, цікавиться об'єктами і явищами планети Земля і видимих об'єктів Космосу. Емоційно реагує на природне довкілля; демонструє повагу до різних форм життя; позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи.

Виявляє інтерес і готовність до діяльності, що забезпечує пізнання природи і формування навичок доцільної поведінки.

Сформованість знань: має загальні уявлення про природу планети Земля і Всесвіту; розуміє, що Земля є частиною Космосу, а всі його об'єкти (зорі, планети, комети, метеорити тощо) знаходяться дуже далеко; володіє елементарними уявленнями про дослідження Космосу людиною; знає, що на планеті Земля є неживі і живі об'єкти природи; усвідомлює зв'язки між рослинами і тваринами, їхні функції в природі; встановлює залежність об'єктів природи від екологічних факторів; розуміє особливості та умови розвитку рослин (фази розвитку, екологічні фактори, поживність ґрунту, догляд), існування тварин (стадії розвитку, залежність від середовища існування, реакції на сезонні зміни; усвідомлює поділ рослин і тварин на групи; знає, що є дикорослі і культурні рослини; дикі, свійські тварини; знає правила поведінки з ними; володіє знаннями про основні властивості неживих об'єктів природи (повітря, вода, пісок, глина, каміння), які може виявляти під час елементарних дослідів; усвідомлює значення назв-характеристик окремих властивостей об'єктів та фізичних явищ навколишнього світу (твердість, м'якість, сипучість, в'язкість, плавучість, розчинність; швидкість, напрямок тощо); володіє назвами штучних матеріалів, виготовлених людиною із природної сировини (метал, гума, тканина, пластик, папір тощо); знає ознаки пір року і явищ природи.

Усвідомлює, що життя людини неможливе без природи; обізнана з позитивним і негативним впливом людини на природне довкілля, проблемами довкілля, насамперед змінами клімату, і необхідністю заощаджувати енергію, воду, сортувати сміття тощо у повсякденному житті і має первинні навички такої поведінки; свідомо використовує знання про природу в різних видах діяльності та життєвих ситуаціях; орієнтується в діяльності людини, спрямованій на збереження, відтворення й охорону природи.

Навички: дитина виявляє здатність спостерігати за природними об'єктами та явищами планети Земля та видимими об'єктами Космосу; спроможна класифікувати та групувати природні об'єкти рослинного й

тваринного світу за характерними ознаками; здатна самотійно чи з незначною допомогою дорослого проводити нескладні досліди з пізнання властивостей об'єктів природи, спостерігати за явищами природи та помічати зміни у стані природи й погоди, оцінювати метеорологічні явища (температура повітря, вітер, опади тощо); здатна до адекватної поведінки на основі оцінки природних явищ та стану погоди.

Здатна з допомогою дорослого вирощувати рослини, доглядати за домашніми улюбленцями та піклуватись про них; демонструє дотримання правил природодоцільної поведінки, навички бережливого ставлення до ресурсів; відгукується на пропозиції дорослого зберігати й покращувати природне довкілля чи надавати допомогу живим об'єктам природи.

Навички, орієнтовані на сталий розвиток, виявляються у сформованості в дітей початкових уявлень про сталі дії і поведінку, усвідомленні необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього; розвиненості ефективних звичок соціальної поведінки, економного споживання ресурсів та збереження природи.

Емоційно-ціннісне ставлення: дитина мотивована на цінності сталого розвитку (дружні стосунки між людьми, раціональне використання природних ресурсів тощо). Виявляє небайдужість до природоохоронної діяльності дорослих, бажання брати участь у проведенні заходів, спрямованих на підтримку цінностей сталого розвитку. Виявляє дружнє ставлення до близьких і знайомих, що проявляється у дотриманні мовленнєвого етикету, наданні допомоги тим, хто її потребує, тощо.

Сформованість знань: має початкові уявлення про дії та поведінку, орієнтовані на сталий розвиток, в екологічній, економічній та соціальній сферах повсякденного життя; знає про необхідність зменшення марних витрат сировини й кількості відходів. Знає і називає різні формули звернення, вітання, подяки і вміє обирати одну з них у залежності від ситуації спілкування. Співвідносить жести з добрими словами.

Навички: може пояснити на елементарному рівні необхідність сталого способу власного життя, свідомо обирає дії, спрямовані на зміцнення власного здоров'я, виявляє відчуття особистої причетності до збереження ресурсів планети і власної країни. Здатна пояснити, чому потрібно економно витрачати воду, папір, електроенергію, як це пов'язано зі збереженням лісових, водних запасів планети, клімату; демонструє навички розумного споживання енергії, паперу та води. Здатна не лише усвідомлювати важливість правил у суспільному житті, смисл конкретного правила, а й уміти пояснити іншому, чому варто вчиняти так, а не інакше. Володіє і доречно вживає слова із широкої палітри мовних формул, необхідних для обслуговування різних ситуацій (вітальні слова, слова-звертання, прохання чи пропозиція допомоги, дякування, вибачення тощо); виявляє

доброзичливе ставлення до людей, які її оточують, намагається підтримувати дружні стосунки з дітьми.

Участь батьків

Залучення батьків у процес формування у дитини природничо-екологічної компетентності та навичок, орієнтованих на сталий розвиток, може полягати у:

- формуванні у дитини поняття про себе як про мешканця планети Земля, від якого також залежить життя всього живого;
- виявленні власної обізнаності та в ознайомленні дитини та інших членів родини з інформацією про те, як зберігають природні ресурси та дбають про довкілля в нашій країні та інших країнах світу;
- наданні дитині власного прикладу відповідальної, розумної та виваженої поведінки щодо збереження ресурсів у повсякденному житті родини та розв'язання екологічних проблем власної громади;
- активної власної участі та участі дитини в акціях, спрямованих на благоустрій території та збереження довкілля у власній громаді чи місцевості: висаджування рослин, звільненні території від засмічення, підтримуванні чистоти вулиць і власного приміщення;
- формуванні у різний спосіб уявлень про екологічні проблеми свого міста, селища.

Освітній напрям «Гра дитини»

Ігрова компетентність — це здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі.

Ігровий процес як зона найближчого розвитку дитини вимагає збагаченого ігрового середовища і педагогічного супроводу дорослих і тому класифікація ігор відображає ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності.

Перша група ігор: самодіяльні вільні ігри (ігри-експериментування, сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані).

Друга група: ігри, що організовані за ініціативою дорослих з метою навчання (сюжетно-дидактичні, дидактичні (словесні, з іграшками, настільно-друковані), рухливі, конструктивно-будівельні) та з метою організації дозвілля (інтелектуальні, карнавальні, обрядові, драматизації, хороводи, ігри-естафети).

Гра відіграє ключову роль у житті дитини дошкільного віку, і необхідно визнати самоцінність вільної гри дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє стійкий інтерес та захоплення ігровою діяльністю, зацікавленість до реальних та уявлених ігрових подій, ігрового перевтілення та створення ігрових задумів, ситуацій, сюжетів та ігрових ролей. Мотивована на цінності групової солідарності у грі (людяність, відповідальність, справедливість, самовладання, дружність, позитивне спілкування, терпимість). Відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі; відтворює свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби; виявляє повагу до думки іншого, емоційно реагує на зміни у правилах гри, демонструє інтерес до ігор інших дітей.

Сформованість знань: має уявлення про різні види ігрової діяльності, види та назви ігор, у які можна пограти; знає дії у творчих іграх та в іграх з правилами; вміє залучати та приймати партнерів до спільної гри; обирає безпечне місце та атрибути для гри; знає зміст сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних іграх; демонструє сформованість рольових способів поведінки; свідомо використовує норми та етикет спілкування в іграх; розуміє, як використовувати предметно-ігрове середовище для гри; знає ігри та іграшки в садочку та вдома, використовує їх у самостійних іграх; втілює свої життєві враження; встановлює причини та наслідки вдалої та невдалої гри; усвідомлює себе активним учасником ігрової діяльності.

Навички: ініціює організацію ігор з іншими дітьми за власним вибором. Самостійно обирає тему для гри, моделює явища реального життя, розвиває сюжет на основі досвіду та знань, прикладах дорослих, з літературних творів і казок, дотримується правил рольової взаємодії (узгодження, рівності, управління тощо). Разом з іншими дітьми облаштовує ігрове середовище та самостійно чи з незначною допомогою розподіляє ролі. Дотримується правил гри до її закінчення та стежить, щоб усі учасники їх виконували.

Уміє підпорядковувати власні дії ігровим задумам, приймати пропозиції інших дітей та узгоджувати їх з усіма учасниками ігрового процесу, використовувати в іграх різні іграшки відповідно до її змісту або предмети-замінники; конструювати ігрове поле за допомогою різних предметів та матеріалів згідно з темою.

Уміє налагоджувати партнерські стосунки завдяки діалогічному спілкуванню на основі ігрового задуму, рольової взаємодії або особистих уподобань, проявляє товариськість, толерантність, зважає на думку інших, стримує агресивні прояви, конструктивно розв'язує конфлікти, радіє спільному успіху, дотримується норм та етикету спілкування, висловлює у делікатній формі своє непогодження з пропозиціями ровесника, його діями із розподілу ролей, іграшок, обов'язків.

Для реалізації ролі широко використовує різні засоби виразності (емоційно-виразні рухи, міміка, пантоміміка, тембр голосу, рольове мовлення), ділиться з дорослими та однолітками враженнями після гри.

Адекватно оцінює результати власних дій та дій товаришів по команді, виявляє взаємну прихильність, надає перевагу грі як провідній діяльності; використовує власний досвід для створення ігор; здатна гратися сама та з однолітками, виявляє вміння залучити до гри партнерів; намагається творчо розвивати сюжет або придумувати ігри.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування ігрової компетентності дитини відбувається шляхом визнання самоцінності вільної гри, що потребує:

- ✓ забезпечення дитини відповідними до віку іграшками та предметами, пояснення за необхідності про призначення іграшок та правил їх безпечного застосування;
- ✓ виявлення батьками поваги до гри як провідного виду діяльності дитини, емоційної, позитивної реакції на самостійні ігри дітей;
- ✓ прояву щирого інтересу до ігор дитини в садочку й урахуванні її ігрових інтересів у домашніх умовах;
- ✓ організації спільної з дитиною гри, придумування нових ігор з іграшками;
- ✓ підтримки бажання дитини грати з іншими дітьми, створення ситуацій для ігор у колі інших дітей, спонукання дитини до обговорення ігрових вражень;
- ✓ збагачення емоційної сфери дитини враженнями від театральних, літературних творів з подальшим відображенням їх у грі;
- ✓ підтримки традиції радитися з дитиною про придбання нових іграшок.

Освітній напрям «Дитина в соціумі»

Соціально-громадянська компетентність — це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя.

Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Емоційно-ціннісне ставлення: демонструє інтерес до загальнолюдських цінностей (здоров'я, сім'я, повага і любов до батьків, роду, держави, Батьківщини, дружба, мир, доброта тощо), громадянських цінностей (обов'язки перед іншими людьми, повага прав, честі та гідності інших людей), цінностей спілкування, діяльності. Проявляє особистісні якості (самостійність, відповідальність, працелюбність, лідерство, людяність, спостережливість, справедливість, ініціативність, активність, креативність та інші) у взаємодії з іншими людьми. Виявляє зацікавленість до спілкування із знайомими дорослими, однолітками, молодшими та старшими за себе дітьми; проявляє обачливість до незнайомих людей. Демонструє інтерес до національних культурних цінностей свого народу та інших культур. Виявляє зацікавленість культурою українського народу, його історичним минулим, мовою, звичаями, традиціями. Емоційно реагує на власну участь та участь інших у різних видах діяльності: вміє співпереживати та співчувати, оптимістично ставитися до труднощів та визначати шляхи їх подолання. Виявляє почуття власної гідності як представника українського народу та громадянина; демонструє дружнє та неупереджене ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Демонструє відповідальність за свої вчинки.

Сформованість знань: має уявлення про місце кожної людини в соціальному середовищі; уявлення про себе як члена громади, суспільства; уявлення про свою сім'ю, родину, рід, рідну домівку, заклад дошкільної освіти, Батьківщину; знає і розповідає про державні та національні символи України, звичаї, традиції сім'ї та українського народу. Усвідомлює свою роль (у сім'ї, групі однолітків, місцевій громаді). Знає, що прізвище вказує на належність дитини до свого роду, родини, а ім'я — на її індивідуальність та неповторність, знає про окремі традиції і звичаї попередніх поколінь. Усвідомлює необхідність дотримання соціальних норм моралі й виявляє повагу до прав і свобод людини. Розуміє переваги розв'язання конфліктів, суперечок мирним шляхом. Демонструє відкритість до спілкування та взаємодії з представниками різних національностей і культур.

Навички: ідентифікує себе та діє відповідно до соціальної ролі: донька / син, брат / сестра, онука / онук, друг / подруга тощо; демонструє елементарні навички емоційної саморегуляції, виражає почуття за допомогою слів, міміки, жестів; пояснює причину своїх емоцій, усвідомлює те, що інші люди переживають різні емоційні стани, їм буває радісно, боляче, образливо тощо. Звертається по допомогу до однолітків та знайомих та/або надає їй, вміє отримувати задоволення від надання допомоги іншим. Дотримується соціальних правил та норм поведінки, домовленостей у щоденній життєдіяльності; бере участь у визначенні та прийнятті правил співжиття в родині, групі закладу дошкільної освіти, колі друзів. Уміє порозумітися, домовитись з іншими в конфліктних ситуаціях, вживає у

спілкуванні з дорослими й однолітками ввічливі слова. Пропонує ідеї для гри, долучається до різних видів діяльності, бере участь у прийнятті рішень щодо особистих питань та життя колективу. На рівні можливостей дошкільного віку визнає цінності демократії (готовність брати на себе відповідальність, вміння висловлювати власну думку та приймати думку іншого, вміння розв'язувати конфлікти шляхом діалогу; вміння слухати й спостерігати).

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування соціально-громадянської компетентності може відбуватися шляхом:

- ✓ реалізації в родині принципів демократії, що ґрунтуються на повазі до особистості дитини та її прав;
- ✓ створення умов для вибудовування міжособистісної, продуктивної і толерантної дитячо-батьківської взаємодії;
- ✓ розмов про права дитини, моделювання відповідної поведінки та висловлювання особистих поглядів і думок задля набуття соціального досвіду;
- ✓ залучення дитини відповідно до її вікових можливостей до участі в житті сім'ї / родини, закладу дошкільної освіти, громади в різних формах дозвілля, спільних подорожей, прогулянок тощо;
- ✓ залучення дитини до спостереження за об'єктами соціального довкілля у повсякденному житті та у процесі ігор, прогулянок, екскурсій, дозвілля, соціальних і благодійних акцій, проєктів тощо;
- ✓ розповідання дитині про важливі події в житті сім'ї / родини, міста, громади;
- ✓ обговорення різних прикладів і моделей поведінки, зокрема з власного досвіду про взаємини з іншими людьми, про повсякденну діяльність та значущі події, у яких доведеться брати участь дитині;
- ✓ заохочення дитини до спілкування й участі в спільних справах, наприклад, пошук інформації, відповідей на запитання, врахування дитячих інтересів та побажань у плануванні родинного дозвілля; надання дитині права вибору способів діяльності, дій, висловлювання власної думки тощо;
- ✓ моделювання життєвих ситуацій для формування готовності дитини до посиленої участі в демократичних процесах, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві.

Освітній напрям «Мовлення дитини»

Мовленнєва компетентність — це здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний,

діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє любов до рідної мови, повагу до державної мови, мов представників національних меншин України, мов міжнародного спілкування. Незалежно від національної належності дитина, як громадянин України, виявляє інтерес та позитивне ставлення до української мови як державної, прагнення до вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими українською мовою. Виявляє інтерес до оволодіння надбаннями української культури в її етнічному різноманітті, а також відповідними до віку зразками світової культури. Отримує задоволення від відчуття краси української мови. Коректно виявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та корегує його залежно від ситуації спілкування.

Сформованість знань: розуміє, що в Україні українська мова є державною; усвідомлює звуковий склад рідної мови, спираючись на розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання. Має збалансований запас слів із різних освітніх напрямів, що дає змогу добирати найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення; знає і називає ознаки, якості, властивості предметів, явища, події. У словнику наявні слова всіх частин мови, різного типу творення, слова різної складності, синоніми, антоніми, епітети, метафори, багатозначні слова; фразеологічні звороти; знає прислів'я, і приказки, утішки, загадки, скоромовки, форми звертання до дорослих і дітей. Має елементарні знання норм культури мовлення (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент тощо).

Навички: ефективно спілкується рідною мовою, свідомо намагається говорити виразно і правильно, чітко промовляючи звуки і слова відповідно до орфоепічних норм української мови; регулює дихання і темп у процесі мовлення; володіє силою, висотою, тембром голосу, володіє вербальними і невербальними засобами виразності. Виявляє навички звукового аналізу простих слів. Вживає всі частини мови, граматичні категорії, різні за складністю типи речень; володіє елементарними навичками корекції та самокорекції мовлення; узгоджує слова у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо). Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету. Складає різні види розповідей: описові, сюжетні, творчі (розповіді-повідомлення, роздуми, пояснення, етюди), переказує художні тексти, складає за планом вихователя і самостійно казки і різні види творчих розповідей; розповідає про події із власного життя, за змістом картини, художніх творів, на запропоновану

тему, за ігровою та уявлюваною ситуаціями, за результатами спостережень та власної діяльності; самостійно розповідає знайомі казки, переказує зміст художніх творів, користується пояснювальним мовленням (пояснити хід наступної гри, майбутній сюжет малюнка, аплікації, виробу); планує, пояснює і регулює свої дії; імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; робить елементарні узагальнення, висновки; висловлює зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів. Виявляє здатність до словесної творчості у різних видах мовленнєвої діяльності.

Комунікативна компетентність — здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до активного спілкування з іншими людьми; у різних повсякденних ситуаціях, і при безпосередньому контакті, і в телефонній розмові або спілкуванні в інтернеті. Цінує гарні стосунки з рідними, знайомими, друзями, тому намагається не конфліктувати, враховувати інтерес інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено.

Сформованість знань: знає і володіє етикетними комунікативними формулами (привітання, звертання, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо); різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій. Має початкові уявлення про способи, переваги і недоліки цифрової комунікації.

Навички: вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими, використовуючи різні форми звертання та репліки; виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між двома-чотирма дітьми; виявляє здатність домовлятися («Нумо так...»), звертатися по допомогу («Допоможіть мені, будь ласка»), пропонувати допомогу («Я можу вам допомогти»); використовує різні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо; володіє різними формами мовленнєвих висловлювань (питання, зустрічне питання, згода, уточнення, заперечення, сумнів, прохання, вимога, ігрова вимога, дозвіл, порада, відмова, спонукання, задоволення, здивування, вдячність, жаль, невдоволення, вдячність, пояснення, міркування, доказ та ін.) відповідно до різних ситуацій спілкування з дорослими та однолітками. Може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє суперечності (невідповідності) та аргументи «за» і «проти», висуває версії можливого розгортання подій («Що б сталося, якби...?», «Слід вчинити так..., тому що...» та ін). Бере участь у перемовинах. Тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно.

Художньо-мовленнєва компетентність — здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книжки, достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності.

Емоційно-ціннісне ставлення: інтерес до художнього слова, друкованої чи електронної книжки. Виявляє бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні, активне зацікавлене ставлення до мовленнєвої творчої діяльності, як організованої, так і ініціативної, у різних її формах. Охоче відтворює враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності. Виявляє бажання користуватися книжками як джерелами інформації та задоволення. Виявляє інтерес та задоволення від участі в розігруванні щедрівок, колядок, закличок, у сюжетно-рольових іграх за мотивами літературних творів, промовлянні текстів народних ігор.

Сформованість знань: знає і називає не менше трьох-чотирьох імен письменників і поетів, не менше восьми-десяти літературних або фольклорних творів. Може пояснити особливості основних літературних і фольклорних жанрів. Усвідомлює і може пояснити значення образних слів (порівняння, епітети), доцільність їх вживання в поетичному тексті та прозі.

Навички: підтримує бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору, відповідає на запитання дорослого, висловлює свої враження, переживання, оцінно-етичні судження стосовно персонажів, співвідносить оцінки літературних героїв з власною поведінкою, реальними подіями; переповідає відомі казки, оповідання; усвідомлює та пояснює зміст прислів'їв, приказок, доречно використовує їх у мовленні; відгадує описові загадки; інтонаційно передає різні почуття при виконанні літературних творів; відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту; чітко промовляє скоромовки, чистомовки, прислів'я та приказки; бере участь у мовних іграх. На основі засвоєного зразка складає невеличкі розповіді, казкові історії за змістом скоромовок, прислів'їв, власні описові та порівняльні загадки, лічилки, колісанки; придумує іншу кінцівку літературного твору, доповнює текст казки, оповідання додатковими епізодами.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мовлення дитини може відбуватися шляхом:

- **розвитку мовленнєвих навичок дитини:**

- дотримання у розмовах з дитиною правил літературної мови, своєчасного виправлення мовлення дитини;

– привертання уваги дітей до звукового складу рідної мови, регулярного залучення дітей до ігор на визначення місця звука в слові;

– розмов з дитиною, спонукання її до запитань, пояснення незнайомих дітям слів;

– використання різних життєвих ситуацій для спонукання дитини до опису предметів й об'єктів, розповідання про різні події, переказування змісту мультфільмів і прочитаних книжок;

– створення ситуацій (у магазині, у поліклініці, на дитячому майданчику тощо), які б забезпечили вправлення дитини у зверненні до дорослого чи дитини із запитанням чи пропозицією;

– організації пізнавальних бесід з дитиною як рівноправним співрозмовником, що передбачає спонукання її до висловлення своєї думки, допомогу в розмірковуванні, аргументуванні, доведенні справедливості своїх припущень;

– привчання дитини до планування власних дій, чіткого промовляння послідовності кроків до реалізації задуманого; до аналізу одержаного результату та шляхів досягнення задуманого;

• **розвитку комунікативних навичок дитини:**

– нагадування дитині про необхідність дружнього спілкування (привітання, прохання про допомогу, пропонування допомоги чи підтримки, висловлення подяки), демонстрації власного позитивного прикладу такої поведінки;

– демонстрації їй способів комунікації за допомогою гаджетів, обговорення їхніх переваг і недоліків порівняно з живим спілкуванням;

– надання можливості дитині брати участь у розмові з близькими чи знайомими по телефону, допомоги в засвоєнні базових мовних формул телефонної розмови;

– вправлення дитини у вживанні етикетних комунікативних формул з різними категоріями людей (діти / дорослі, знайомі / незнайомі, різних за статусом) у різних життєвих ситуаціях;

– обговорення з дитиною конфліктної ситуації, що трапилась, того, як можна було б їй запобігти, полегшити, якщо б побудувати суперечливий діалог по-іншому;

• **розвитку художньо-мовленнєвих навичок дитини:**

– виявлення батьками ціннісного ставлення до книжки як до джерела пізнання;

– облаштування книжкового куточка, полицки, спільного придбання книжок;

– підтримки бажання дитини збагачувати свій літературний досвід, розповіді про свої улюблені книжки, пригадування того, які з книжок були вашими друзями в дитинстві;

– запровадження ритуалу щоденного читання книжки з подальшим обговоренням особливостей характеру та поведінки різних персонажів; проведення паралелей книжкової історії з реальним життям дитини;

– запрошення дитини виразно декламувати улюблені вірші на родинних зібраннях, народних святах;

– влаштування літературно-мовленнєвих ігор із загадуванням-відгадуванням загадок, складанням інших кінцівок до знайомих текстів, ігор за змістом літературних творів.

Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»

Мистецько-творча компетентність — здатність дитини практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо.

Емоційно-ціннісне ставлення: емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація; слухання музики, співи, музична гра, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах; театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю). Отримує задоволення від мистецької діяльності.

Сформованість знань: має елементарні уявлення про види мистецтва (художньо-продуктивне, музичне, театральне). Розуміє мистецтво як результат творчої діяльності митців, виконавців. Виявляє інтерес до творів різних видів мистецтва, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення, висловлює враження від мистецтва, інтерпретує твори. Сприймає та емоційно реагує на художній образ, елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Вирізняє специфіку образу мистецтва художньо-продуктивного, декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, театрального. Розуміє призначення зображувальних матеріалів, театрального реквізиту, атрибутів для образотворчої, театралізованої, музичної діяльності; здатна до реалізації творчого задуму за їх допомогою. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику. Розуміє зміст і колективний

характер театральної вистави, знає різні види театру (ляльковий, тіньовий, настільний тощо).

Навички: пов'язує яскравість образу, зміст твору з кольорами, композицією, формою; звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами; мімікою, жестами, римами, монологами, діалогами. Здатна розрізнити основні жанри живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, казковий, анімалістичний), музики (вокальні, інструментальні), вистави різних театрів (ляльковий, музичний). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати і услуховуватися в довкілля для бачення краси у побуті та мистецтві, набувати художньо-продуктивного досвіду мистецької діяльності. Володіє доступними техніками та відображає ними життєві враження та почуття. Виявляє вміння використовувати техніки художньо-продуктивної та декоративно-ужиткової діяльності, експериментує з зображувальними матеріалами, створює художні образи. Має найпростіші навички виконавської культури (декламує, передає рухами характерні ознаки персонажу) та культури глядача (володіє елементарною культурою поведіння під час свят, концертів в освітніх та мистецьких закладах). Має домірні вікові навички співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музикальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі. Виявляє навички образного мовлення, акторські здібності. Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в театралізовані дії. Ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними. Використовує побутові речі як атрибути театралізованої діяльності. Співпрацює з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами, й дорослими заради спільного успіху під час мистецької діяльності — художньо-продуктивної, музичної, театралізованої, розваг, свят. Відгукується на пропозиції щодо оздоблення інтер'єру (на свята), долучається до дорослих під час декорування приміщення. Виявляє елементи естетичного смаку та підтримує естетичні прояви у побуті (доцільність вибору одягу до ситуації, культура прийому їжі, сну, відпочинку та праці, культура поведінки й дотримання елементарних правил етикету під час святкування). Демонструє за власним бажанням досвід мистецьких дій у самостійній художній діяльності. Виявляє елементарні навички рефлексії — обмірковує з іншими свій мистецький досвід, враження, ставлення до мистецької діяльності.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мистецько-творчих навичок дитини може відбуватися шляхом:

- заохочення бажання дитини займатися мистецькими видами діяльності;

- спостережень, позитивної оцінки та підтримки мистецьких вподобань дитини;
- схвалення вільного самовираження дитини в самостійній художній діяльності;
- ігор в акторів, ляльководів, оповідачів, ведучого і учасників концерту;
- участі в експериментуванні з різними зображувальними матеріалами, звуками, рухами, словами;
- слухання з дитиною дитячого пісенного репертуару, інструментальної музики, виконання колискових;
- заохочення дитини до словотворчості, римування, виявлення акторських здібностей;
- позитивної реакції на дитячі малюнки, вироби, співи, музично-ритмічні рухи, фрагменти театралізації, створення портфоліо творчих робіт;
- долучення до спільного перегляду мультфільмів з красивою народною і сучасною музикою, яскравими дитячими образами, підспівування, відтворення персонажів у пластиці, малюнку, сценках;
- влаштування сімейних свят, розваг з використанням мистецьких видів діяльності;
- відвідування з дитиною, зокрема й онлайн, театрів, виставок, музеїв, галерей, концертів;
- активної участі у мистецьких проєктах, святах, розвагах, конкурсах, майстер-класах, інших формах мистецької діяльності, що організовує заклад дошкільної освіти;
- створення умов для виявлення мистецької компетентності у житті й побуті (уміння одягатися зі смаком, створювати затишок у приміщенні, надавати зіпсованим речам друге життя, декорувати, виявляти здатність до оздоблювання кулінарних виробів).

Освітній напрям «Особистість дитини. Спортивні ігри»

Варіативний складник Стандарту не є вичерпним і може бути доповнений додатковими освітніми напрямами та змістом через збагачення досвіду дитини іншими видами діяльності відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків вихованців, відповідних умов розвивального середовища.

Спортивно-ігрова компетентність — це здатність дитини до пізнання та усвідомлення власної приналежності до обраного виду спортивної гри; спрямування психомоторної діяльності на досягнення умовної мети, дотримання єдиних правил спортивної діяльності як індивідуально, так і в команді, які спрямовані на досягнення найкращого результату; вміння грати в спортивну гру за спрощеними правилами.

ШАХИ

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє стійкий інтерес до гри в шахи. Демонструє позитивне ставлення до успіхів інших дітей, виявляє повагу і толерантність до партнера по грі.

Сформованість знань: має уявлення про історію виникнення шахів. Знає основні правила гри, шахові терміни, назви шахових фігур. Володіє основними способами вирішення простих (елементарних) шахових задач, комбінацій.

Навички: орієнтується на шаховій дошці, правильно розташовує шахову дошку між партнерами, безпомилково виставляє фігури перед грою. Виявляє вміння грати кожною фігурою окремо і в сукупності з іншими фігурами згідно з правилами гри. Здатна планувати свої ігрові дії, обмірковувати їх, будувати логічні ланцюжки, знаходити правильну відповідь під час гри.

Виявляє творчі здібності, цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість, терпіння, повагу і толерантність до партнера. Здатна об'єктивно оцінювати власні ігрові можливості. Демонструє вміння спокійно реагувати на свої невдачі в грі, прагнення самостійно діяти та досягати успіхів.

ФУТБОЛ

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє стійкий інтерес до спортивної гри з м'ячем — футболу. Виявляє позитивне ставлення до атрибутів гри (форма футболіста, ворота, розмітка поля тощо). Має сформоване позитивне емоційне ставлення до участі в спортивних розвагах, змаганнях з однолітками, діях у команді.

Сформованість знань: демонструє загальне уявлення про історію футболу, знає про відомих вітчизняних футболістів, команди. Може назвати основні елементи та атрибути гри. Ознайомена з правильним розташуванням гравців на футбольному полі. Має уявлення про тренувальний процес. Знає основні правила гри у футбол.

Навички: виявляє сформованість навичок у діях з м'ячем: володіє прийомами ведення, передачі м'яча, ударами по м'ячу, зупинки м'яча, діями воротаря. Демонструє вміння грати у футбол командами за спрощеними правилами.

Дотримується техніки безпеки під час гри у футбол. Виявляє вміння групових дій, узгодження рухових дій із гравцями власної команди та команди супротивників, спрямовані на перемогу.

Уміє застосовувати в самостійній руховій діяльності набуті навички гри у футбол.

БАСКЕТБОЛ

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до гри в баскетбол. Мотивована на цінності спортивно-ігрової діяльності. Має пізнавальну

потребу в поглибленні уявлень про різні спортивні ігри. Виявляє повагу до учасників гри, судді, вболівальників. Цінує внесок кожного учасника команди у спільний результат гри. Позитивно емоційно реагує на перемогу своєї команди, емоційно адекватно реагує на програш як результат спільної гри. Демонструє спрямованість на отримання найкращого результату. Демонструє інтерес до вдосконалення техніко-тактичних навичок, що складають основу гри в баскетбол.

Визначає ціннісну перевагу у виборі чесних способів отримання переваги на ігровому полі та загальної перемоги.

Сформованість знань: має уявлення про баскетбол як один із видів командної гри з м'ячем.

Демонструє сформованість основних понять, які використовуються в гри баскетбол. Усвідомлено використовує набуті рухові уміння та навички підвищення ефективності ігрових дій. Встановлює залежність між використаними способами вирішення простих тактичних комбінацій і отриманим результатом у грі. Володіє навичками командної гри, виявляє толерантне ставлення до гравців. Обізнана з основними правилами гри.

Має елементарні уявлення про спортивну поведінку в баскетболі.

Навички: демонструє навички володіння технічними прийомами (від рухів без м'яча до рухів з м'ячем, від вправ, стоячи на місці, до вправ у русі, від простих одиночних рухів до складних комбінованих, від рухів ритмічних повільних до неритмічних швидких). Має розвинуті навички зорового орієнтування. Дотримується правил чесної гри, проявляє відповідальність у їх дотриманні. Уміє самостійно грати в баскетбол, об'єднуватися в команди, розподіляти ролі.

Проявляє лідерські навички, уміння об'єктивно оцінювати свої дії в грі та партнерів по грі, спрямована до навичок чесної спортивної поведінки.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування спортивно-ігрової компетентності дитини засобами спортивних ігор може відбуватися шляхом:

- залучення дитини за бажанням до спортивного гуртка для активізації спортивно-ігрової діяльності дітей;
- підтримки позитивного ставлення дитини до спортивно-ігрової діяльності, прагнення грати в спортивну гру;
- ознайомлення дитини з доступним для них спортивними подіями, спільний перегляд спортивних ігор як професійних, так і аматорських команд;
- допомоги дитині в забезпеченні тренувального процесу, виховання відповідального ставлення до виконання занять, догляду за спортивною формою та інвентарем;

- спрямування дитини на участь у спортивних змаганнях на рівні закладу дошкільної освіти, району та міста.

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота»

Цифрова компетентність — це здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмій, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до комп'ютерної та цифрової техніки (телефон, комп'ютер, планшет). Мотивована на цінності добрососудної взаємодії в інтернет-просторі. Бажає брати участь у дитячому медіасередовищі. Має пізнавальну потребу в розмірковуванні під час комп'ютерних ігор (навчальні, розвивальні). Виявляє повагу до інших учасників інформаційного простору (користувачів), позитивне ставлення до сучасних цифрових технологій, емоційно реагує на сюжет комп'ютерних ігор, зміст інтернет-контенту, демонструє інтерес до спілкування з іншими через технічні засоби під час гри та поза нею, визначає ціннісну перевагу у виборі навчальних та розвивальних ігор тощо.

Сформованість знань: має уявлення про інформаційно-комунікаційні та цифрові технології як сучасні технічні засоби, що розширюють інформаційні обрії та допомагають орієнтуватись у світі в умовах високої технізації життя. Демонструє обізнаність у межах вікових можливостей про сучасні технічні засоби навчання, способи керування ними за допомогою периферійних пристроїв (клавіатура, миша / тачпад). Правильно називає їхні частини (системний блок, монітор, миша, клавіатура, клавіша), знає призначення додаткових пристроїв (принтер — роздруковує, колонки — відтворюють звук). Свідомо їх використовує (за призначенням). Володіє навичками пошуку, передачі інформації, обізнана з основними ресурсами інтернету та правилами інформаційного світу та вміє за потреби захистити себе від різних інформаційних загроз (заблокувати, видалити небажаний контакт та знає, куди та до кого звернутись по допомогу, якщо зазнала образ в мережі інтернет-звернення до батьків, до педагога), практично володіє цифровими інструментами, вміє використовувати інтерактивні вправи, виконує операції й алгоритмічні дії початкового користувача, які становлять одну з істотних складових освітньої діяльності, усвідомлює, що цифрові технології сприяють розвитку навичок, необхідних для вирішення проблем, аналітичного мислення, креативності, включаючи співпереживання, співпрацю, соціальне усвідомлення.

Навички: здатна самостійно або з частковою допомогою дорослого вмикати комп'ютерну техніку та використовувати під час гри, малювання,

конструювання, моделювання. Уміє здобувати необхідну інформацію, свідомо споживати медіапродукцію, здатна до перенесення активного практичного пізнання у площину поширення досвіду. Дотримується правил безпеки щодо застосування комп'ютерної техніки. Управляє собою під час спілкування в інтернеті та комп'ютерних іграх, виявляє вміння поводитися безпечно із незнайомими в мережі. Проявляє відповідальність щодо бережного ставлення до комп'ютерної техніки. Може свідомо диференціювати та вибирати пізнавальний та ігровий контент, характеризує його зміст. Виявляє вміння вчасно завершити заняття за пристроєм (комп'ютер, планшет).

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування інформаційно-комунікаційних навичок дитини може відбуватися шляхом:

- відповідального й помірнього використання батьками комп'ютера як сучасного засобу діяльності дитини старшого дошкільного віку;
- добору ігрових і пізнавальних програм, сприятливих для навчання дитини, вміння свідомо обирати спосіб дії, спрямований на розв'язання завдання;
- ознайомлення дитини з можливостями використання цифрових технологій у повсякденному житті та дозвіллі;
- створення сприятливих умов для формування цифрової компетентності;
- пояснення дитині правил поведінки за комп'ютером, роз'яснення про небезпеки і правила поводження в інтернеті.

Освітній напрям «Мовлення дитини. Основи грамоти»

Мовленнєва компетентність у площині оволодіння основами грамоти — це здатність дитини до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовність до письма, друкування і читання свого імені, простих слів.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до друкованого тексту, бажання навчитися читати, складати, друкувати склади і слова. Мотивована оволодіти грамотою як важливою ознакою дорослої культурної людини.

Сформованість знань й умінь: виявляє обізнаність з буквами як знаками передачі звуків на письмі. Знає звукові назви букв. Правильно вживає терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква». Має поняття про склад як частину слова, утворену із одного чи кількох звуків, про складоутворювальну роль голосних звуків у словах. Усвідомлює залежність значення слова від порядку складів у ньому.

Навички: виокремлює з мовленнєвого потоку речення, сприймає його як кілька пов'язаних змістом слів, що висловлюють завершену думку. Здатна здійснювати звуковий і складовий аналіз слів, самостійно складати

звукові схеми слів відповідно до порядку й характеристики звуків у словах (голосний чи приголосний, твердий чи м'який приголосний); виокремлювати наголос у словах; складати речення, виділяти послідовність слів у реченні, складів та звуків у словах. Виявляє здатність ділити слова на склади з орієнтацією на голосні звуки, визначенні кількості та послідовності складів; записувати друкованими літерами своє ім'я і короткі прості слова. Демонструє готовність до письма: здатність координувати рухи очей і кисті руки та впевнено рухатися по площині, вздовж рядка під час виконання графічних завдань. Здатна розрізняти усне і писемне мовлення, розповідь і друкований текст.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу розвитку мовленнєвої компетентності дитини в оволодінні основами грамоти може відбуватися шляхом:

- підтримки інтересу дитини до друкованого слова через влаштування обміну записками, спонуканням дитини до читання друкованих слів і коротких фраз;
- звертання уваги дітей під час прогулянок до надписів і вивісок на магазинах, будівлях, транспорті; спонукання запам'ятовувати їх, впізнавати знайомі надписи, виокремлювати в них букви, промовляти злито;
- вправлення дитини у виконанні звукового аналізу слів, ініціювання гри з відгадуванням і добором слів на заданий звук у будь-якій ситуації;
- підтримки інтересу дитини до письма, друкування букв і слів, підтримкою її в цьому бажанні;
- вправлення дитини в читанні і писанні друкованими літерами свого імені, імені рідних та інших коротких простих слів; прочитуванні знайомих букв, слів на сторінках книжки під час читання;
- переконання дитини в перевагах уміння читати і писати як ключової до пізнання людиною таємниць світу.

Освітній напрям «Мовлення дитини. Іноземна мова»

Мовленнєва компетентність у сфері іноземної мови — це оперування дитиною на базовому рівні основами іншомовних фонетичних, лексичних і граматичних знань у процесі аудіювання, діалогічного та монологічного мовлення.

Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до іноземної мови як засобу комунікації; мотивована на цінність іншомовного спілкування з однолітками та дорослими. Свідомо демонструє позитивну (вербальну та/або невербальну) реакцію на присутність іноземної мови в довіллі. Проявляє почуття поваги до національної культури інших народів; дотримується мовленнєвого етикету під час спілкування іноземною мовою, зокрема притаманного народу-носію мови.

Сформованість знань й умінь: диференціює на слух звуки іноземної мови, фонетично правильно оформлює власне мовлення. Ситуативно

зумовлено застосовує іншомовні лексичні одиниці. Граматично правильно поєднує слова у словосполучення та нескладні речення. Демонструє базову сформованість умінь сприймати на слух та розуміти зв'язне іноземне мовлення, включаючи пасивний мінімум. Ініціює та активно бере участь у нескладних діалогах з однолітками та дорослими в межах пізнавальних інтересів. Розуміє та свідомо відтворює доступні приклади іншомовних римованих та прозових творів.

Навички: розуміє існування багатомовності та полікультурності в сучасному світі. Свідомо сприймає іноземну мову як інструмент отримання нової інформації та контактування. Виявляє здатність застосовувати набуті знання та вміння іншомовного спілкування в нових умовах. Активно включається у комунікативні дії іноземною мовою та правильно використовує невербальні засоби спілкування.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мовленнєвої компетентності у площині оволодіння іноземною мовою може відбуватися шляхом:

- підтримки інтересу дитини до опанування іноземною мовою завдяки розширенню знань про інші країни, народи тощо;
- заохочення дитини до активізації набутих іншомовних знань в розважальних і пізнавальних заходах (безпосередньо та через технічні засоби);
- забезпечення помірно обмеженого доступу до навчальних і розвивальних комп'ютерних ігор з елементами іноземної мови;
- використання аудіо- та відеоматеріалів іноземною мовою.

Освітній напрям «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність»

Прояв соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності означає здатність дитини усвідомити, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей.

Формується у предметно-практичній, предметно-ігровій, ігровій з правилами (дидактичні ігри), комунікативній, господарсько-побутовій, пізнавальній діяльності дитини.

Емоційно-ціннісне ставлення: має інтерес до дослідження соціально-фінансових взаємозв'язків, виявляє інтерес до грошей. Мотивована на цінності відповідального (бережливого) ставлення до себе, до інших людей та природного оточення, цінує і захищає як матеріальні, так і нематеріальні цінності. Має пізнавальну потребу у використанні грошових коштів. Виявляє повагу до соціальних та природних ресурсів, емоційно реагує на нецільове використання природних ресурсів, демонструє інтерес до світу

фінансів, визначає ціннісну перевагу у виборі заощаджувати над витрачанням тощо.

Сформованість знань: має особистісне розуміння соціально-фінансових взаємозв'язків, має уявлення про планування бюджету в родині, демонструє сформованість уявлень про заощадження. Правильно називає та аналізує витрати, знає походження та назви грошових одиниць. Свідомо використовує доступні ресурси. Встановлює залежності між витратами та грошовими коштами, усвідомлює важливість ощадливості, практичності, дбайливості. Розуміє необхідність заощаджувати.

Навички: здатна брати участь у плануванні бюджету родини, дотримується економічно доцільної поведінки, культури споживання доступних ресурсів, раціонально використовує кошти та виявляє вміння помірковано їх витрачати. Може вибирати між витрачанням та заощадженням грошових коштів. Самостійно (у присутності або із незначною допомогою дорослого) робить невеликі покупки, вміє планувати власний бюджет.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування соціальної компетентності й навичок соціальної та фінансової грамотності у дитини може відбуватися шляхом:

- спонукання дитини до більшого самопізнання і впевненості у собі, власних можливостях;
- використання різних виховних дій з метою навчання дитини цінувати і захищати матеріальні та нематеріальні цінності, виховання заощадливості;
- залучення дітей до планування витрат, сімейного бюджетування як засобу формування свідомого і відповідального ставлення до фінансів;
- проведення розмов, бесід, спрямованих на розвиток дитячої соціальної і фінансової ініціативності та лідерських якостей.

Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва. Хореографія»

Хореографічна компетентність — це здатність дитини радіти своїм хореографічним досягненням, естетично насолоджуватися музикою і танцем, визначати красу танцю за власними критеріями. По-партнерськи взаємодіяти з дорослими і дітьми, застосовувати творчий танцювальний досвід у повсякденних ігрових, побутових, святкових, життєво різноманітних умовах.

Емоційно-ціннісне ставлення: любить, цінує танець як джерело позитивних емоцій і образів, шляхетної взаємодії, патріотичних почуттів, експресивних музичних рухів. Емоційно вибірково ставиться до українських танців, національних танців свого корінного народу, меншини, танців інших народів світу.

Сформованість знань: має уявлення про хореографію як музично-рухове мистецтво, розрізняє його види (народний, класичний, бальний, сучасний), орієнтується в основних жанрах (гопак, гуцулка, галоп, полька, вальс, полонез). Називає з танцювальної абетки позиції, свої улюблені рухи.

Навички: виконує танцювальні рухи, привітання, руханки, вправи, хороводи, танці за показом педагога і самостійно, типово і варіативно. Відтворює рухами танцю характер, темп, ритм, динаміку музики, форму твору. Узгоджує рухи з музикою і одночасно приязно взаємодіє з партнером / партнеркою, гуртом дітей. Втілює танцювальний образ пластикою і рухами свого тіла, інтерпретує їх. Обирає музику і танець за власним смаком, з національності, до якої належить, творчо імпровізує в індивідуальному і спільному танці.

Участь батьків

Підтримка з боку батьків процесу набуття дитиною хореографічної компетентності може відбуватися шляхом:

- перегляду разом з дитиною відеозаписів танців козаків з репертуару Національного ансамблю танцю України імені Павла Вірського, Національного українського народного хору імені Григорія Верьовки (YouTube), висловлення свого ставлення до краси рухів;
- запису танців у виконанні дитини на відео з подальшими його переглядами у сімейному колі;
- заохочення практичних дій дитини з наслідування традиційних рухів танцю;
- регулярних переглядів фрагментів балетних вистав («Лускунчик», «Буратіно», «Білосніжка та семеро гномів») з подальшим обговоренням змісту, сюжету, музики, образів, танців;
- добору дитячих пісень з української естрадної та народної музики для руханки, творчих танців у народних і сучасних ритмах у колі сім'ї.

Участь сім'ї в розвитку дитини

Побудова освітнього процесу з дітьми дошкільного віку здійснюється на основі формування досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками в усіх видах діяльності, які реалізуються в дошкільному віці (предметно-практичній, ігровій, образотворчій, пізнавальній та інших) в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного принципів організації освітнього процесу.

Сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього.

Відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє батьків або осіб, які їх замінюють від виховання й розвитку їх дитини (закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенція про права дитини та інші нормативно-правові акти).

Участь батьків або осіб, які їх замінюють, у розвитку компетентностей дитини, залучення сімей до освітнього процесу закладу дошкільної освіти утверджує позиції про те, що кожен з батьків є відповідальним за виховання, розвиток і навчання дитини, за збереження її життя, зміцнення здоров'я та усвідомленого ставлення до здорового способу життя, формування почуття людської гідності.

Взаємодія закладів дошкільної освіти з сім'ями дітей як учасниками освітнього процесу

Сім'я виступає дієвим, моделюючим, соціальним, комунікативним, культурним інститутом виховання, навчання і самореалізації особистості.

Зазначена тенденція збільшує роль партнерської взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців. Підвищення культури відповідального батьківства посилює необхідність педагогічного просвітництва сімей, які опинились перед численними соціальними, духовними, екологічними викликами сьогодення. Взаємодія закладів дошкільної освіти з родинами дітей як учасниками освітнього процесу спрямована на формування високого рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу і на рівні знань та настанов, і на рівні повсякденного спілкування.

У цих умовах педагогічний колектив закладу дошкільної освіти ініціює різні форми участі батьків в освітньому процесі, управлінні та громадському самоврядуванні закладу дошкільної освіти, а також соціально-педагогічний патронат сімей вихованців.

Зміст та організація освітнього процесу

Удосконалення змісту дошкільної освіти передбачає запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці дитини, вихователя і батьків або осіб, які їх замінюють, забезпечення рівного доступу всіх дітей до закладів дошкільної освіти, втілення особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, соціокультурного та інтегрованого підходів, реалізації самостійної творчої діяльності дитини в освітньому процесі з урахуванням вікових особливостей психофізичного розвитку дітей, ігрової діяльності як провідної та принципу навчання через гру як наскрізного у взаємодії з дитиною.

Упровадження зазначених підходів до організації освітнього процесу передбачає повагу до дитини, пріоритет щасливого проживання дитиною сьогодення. Це є передумовою її повноцінного подальшого життя, визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості, збереженні дитячої субкультури.

Діяльнісний підхід до організації освітнього процесу є наріжним для забезпечення прояву активності дитини. Він передбачає пріоритет набуття особистого досвіду дитини та процесу його формування у всіх видах діяльності, які реалізуються в дошкільному віці: руховій, ігровій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій, господарчо-побутовій; спрямовує організацію освітнього процесу на отримання його результатів — відповідних компетентностей.

Компетентнісний підхід до організації освітнього процесу передбачає увагу до збагачення досвіду дитини та використання комплексних психолого-педагогічних впливів (педагогічних технологій, методів, способів), що сприяють становленню компетентності. У компетентностях збалансовано бажання, інтереси, наміри, мрії дитини в єдності з набутими знаннями, уміннями, навичками та вольовими зусиллями, які вказують на її здатність до регуляції своєї поведінки та діяльності. У такий спосіб компетентність, яку набуває дитина в умовах дошкільної освіти, розглядається в Стандарті як результат виховання та навчання.

Інтегрований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти забезпечує формування цілісної реалістичної картини світу дитини, основ світогляду. Основними характеристиками інтегрованого освітнього процесу виступають: радісне проживання подій, смислове наповнення, активне залучення дитини до спільної з дорослими та однолітками діяльності, взаємозбагачення соціальних контактів. Особистісно орієнтований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти передбачає визначення базових якостей особистості, розвиток її активності, самостійності, ініціативності та креативності як індикаторів ефективності освітнього процесу.

Освітній процес та навчальне навантаження на дитину в закладі дошкільної освіти регулюється відповідно до норм і положень Закону України «Про дошкільну освіту» та інших нормативно-правових актів.

Гранично допустиме навчальне навантаження на дитину в закладах дошкільної освіти затверджується в установленому порядку.

Надзвичайно важливим в організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку є єдність зусиль педагогічного колективу закладу дошкільної освіти, інших закладів та установ, батьків або осіб, які їх замінюють, у формуванні відповідних життєвих компетентностей дитини, зокрема дитини з особливими освітніми потребами, враховуючи рекомендації інклюзивно-ресурсного центру. Це передбачає психолого-педагогічне просвітництво батьків, психолого-педагогічний супровід та підтримку розвитку дитини в умовах родинного виховання, активне залучення батьків вихованців в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Універсальний дизайн у закладі дошкільної освіти

Створення сучасного універсального дизайну в закладі дошкільної освіти (доступного, безпечного, розвивального, максимально придатного навколишнього середовища) дає змогу ефективно використовувати потенціал різних моделей організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, що відповідають особливостям розвитку всіх дітей дошкільного віку, зокрема з особливими освітніми потребами чи які належать до корінних народів, національних меншин України, а також створюють передумови забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

Наступність між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини

Наступність та перспективи розвитку дитини в закладах дошкільної та початкової освіти забезпечується завдяки:

- узгодженості та цільовій єдності в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти;
- визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видам діяльності, які спрямовують розвиток дитини;
- використанню форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей;
- послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збереження субкультури дошкільного дитинства передбачає активне використання провідної для дошкільного періоду ігрової діяльності та збагачення індивідуального досвіду, який здобула дитина у всіх специфічно дитячих видах діяльності, зокрема у комунікативній, мовленнєвій, здоров'язбережувальній, господарчо-побутовій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій.

Дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає взаємодоповнювальний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної / тілесної та психологічної зрілості. Це надає дитині можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку — перехід до систематичного шкільного навчання, оволодіння новою соціальною роллю учня та відповідними функціями та діями, які сприяють формуванню навчальної діяльності.

Саме зрілість особистісних якостей та психічних процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах шкільного життя. У молодшому шкільному віці розгортається навчальна діяльність,

яка спирається на вікові надбання дитини дошкільного віку та потребує належних педагогічних форм та методів роботи.

Безпечна поведінка дитини — це поведінка дитини, яка відображає її відповідальне ставлення до своїх вчинків та дій. Компетентність дитини у безпечній поведінці виявляється у піклуванні про власну безпеку та безпеку інших людей, дотриманні правил безпеки у різних життєвих ситуаціях, обізнаність про ризики та запобігання їх.

Гра — це провідний вид діяльності дитини до шести (семи) років, який характеризується емоційно насиченою, спонтанною активністю дитини, фантазуванням, неординарністю мислення, швидким переключенням уваги, зміною дій, які в скороченій узагальненій формі відображають знання дитини про світ та супроводжуються мовленням (внутрішнім та зовнішнім).

Дитина дошкільного віку — особа віком від трьох до шести (семи) років з притаманними її віку фізіологічними, психологічними особливостями, картиною світу, потребами, життєвим досвідом.

Дитяча субкультура — це особлива система уявлень про світ, цінності, що існують у дитячому середовищі тощо, яка частково стихійно складається всередині панівної культурної традиції цього суспільства й займає в ній відносно автономне місце.

Інклюзивно-ресурсний центр — це установа, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, зокрема у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини (далі — комплексна оцінка), надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу (постанова КМУ від 12.07.2017 № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»).

Компетентність — динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (постанова КМУ від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»).

Освітнє середовище — сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Результати навчання — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, особистісні якості, набуті у процесі навчання, виховання, розвитку, які можна ідентифікувати, оцінити і виміряти та які дитина здатна

продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Синергія — це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їхня дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їхньої суми.

Стандарт освіти — державний документ, що визначає вимоги до основних компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня, загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти, інші складники, передбачені спеціальними законами.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», інших нормативно-правових актах.

В

Валеологічне виховання — формування культури здоров'я особистості, прищеплення розуміння пріоритету здорового способу життя, надання ґрунтовних знань про основи здоров'я, починаючи з раннього віку. Виховання валеологічної культури передбачає оволодіння дітьми первинними знаннями про свій організм і здоров'я, уміннями дотримувати доцільного режиму життя і діяльності, харчування, сну, відпочинку, систематичне та якісне здійснення гігієнічних процедур, заходів запобігання хворобам. Вихователі й батьки повинні привернути увагу дитини до її самопочуття, загального стану організму. Вона мусить уміти аналізувати свою надмірну збудливість або пригніченість, які можуть свідчити про початок захворювання. Це є основою формування здорового способу життя, елементарних умінь самостереження і самоаналізу власного стану здоров'я.

Виховання — залучення дитини до системи вироблених людством цінностей, організація умов для її духовного зростання, формування основ ціннісного ставлення до дійсності, створення фонду “Хочу”. Виховання — процес цілеспрямованого формування особистості в умовах спеціально організованої виховної системи.

Виховання дітей дошкільного віку ґрунтується на його загальних особливостях. Головними напрямками виховання є: фізичний розвиток дитини, охорона і зміцнення її здоров'я; розвиток діяльності, пізнавальної активності, формування різних видів мислення, пам'яті, уяви; вироблення моральної спрямованості особистості; навчання спілкуванню і стосунків з людьми; формування готовності до систематичного шкільного навчання. Виховання дитини дошкільного віку має орієнтуватися на особливостях її розвитку в молодшому, середньому і старшому дошкільному віці. У вихованні молодших дошкільників важливо створити сприятливі умови для розширення кола предметів і явищ, які вони пізнають, допомагати в ознайомленні з ними,

для розвитку спілкування з дорослими й однолітками. Це особливо актуально перед вступом дитини до дошкільного навчального закладу, оскільки полегшує її адаптацію в ньому. У вихованні дітей середнього дошкільного віку треба розвивати дослідництво, експериментування, самостійний пошук відповідей на різноманітні питання, цілеспрямованість поведінки і діяльності, заохочувати до довірливих стосунків і вчити усвідомлювати свою роль у спілкуванні. Старших дошкільників ознайомлюють з моральними цінностями: вчать правильно поводитися, спрямовують їхню творчу активність, інтереси до різних видів діяльності, які у цей період набувають значного розвитку. У дітей на 6-7 роках життя потрібно виховувати психологічну готовність до навчання в школі, розвивати навички вільного спілкування.

Виховання дітей дошкільного віку — виховання дітей від народження до 6 (7) років. Це: а) організований і цілеспрямований процес формування в дітей дошкільного віку фізичних, моральних, духовних, інтелектуальних, естетичних, громадянських і патріотичних якостей особистості під педагогічним впливом батьків і вихователів; б) процес соціалізації дитини, її адаптації до життя, становлення і розвиток її як особистості, майбутнього громадянина своєї країни в процесі взаємодії власної активності дитини і впливу природного, соціального, культурного середовища, сім'ї і педагогічного колективу дошкільного навчального закладу; в) формування в дітей загальноприйнятих суспільством соціальних цінностей (загальнолюдських і національних), моральних і правових норм, зразків поведінки, правил і норм спілкування, мовленнєвого етикету в процесі взаємодії дитини, її внутрішньої і зовнішньої активності й цілеспрямованих педагогічних впливів батьків і педагогів дошкільного навчального закладу; г) формування основ духовності особистості дитини в контексті національних традицій, рідної культури, мови як емоційного природного середовища дитини, що відповідає її етнопсихології.

У дошкільному навчальному закладі здійснюються такі види виховання: фізичне, моральне, розумове, естетичне, духовне, трудове, екологічне. Результатом виховання є певний рівень вихованості дитини, що виявляється в її поведінці.

Виховання особистості — збагачення моральної свідомості й поведінки дошкільника; його залучення до світу вироблених людством цінностей; формування ціннісних основ ставлення до навколишнього світу та самого себе; закладання фонду його “хочу” (потреб, прагнень, намірів, мрій, інтересів, життєвих планів, мотивів, цілей).

Виховання у душі миру — поєднується із формуванням у дітей патріотичних почуттів і має на меті забезпечити: любов і повагу до ближнього, щирість, співпереживання, привітність, розуміння, вміння

допомагати тим, хто потребує допомоги; дотримання прийнятих у суспільстві моральних норм, протидію злу без виявлення агресивності; почуття солідарності та відповідальності щодо інших. Його напрями: формування позитивного і дружнього (ставлення до навколишнього світу; розвиток самостійності та формування павичок взаємодії з іншими людьми; виховання в дусі діалогу, підготовка до діалогічного спілкування; виховання почуття національної належності; виховання міжнародної солідарності.

Виховний потенціал сім'ї — сукупність характеристик, які відображають різні умови і фактори життєдіяльності сім'ї, що визначають її виховні передумови і забезпечують успішний (або неуспішний) розвиток дитини

Вік дошкільний — базовий етап фізичного, психологічного та соціального становлення особистості дитини. Періоди дошкільного віку: новонароджений, немовляти, ранній, молодший дошкільний, середній дошкільний, старший дошкільний.

Дошкільний вік — це період життя дитини в широкому розумінні від народження до початку навчання у школі, у вузькому — від 3 років до 6 (7) років. Виокремлюється молодший дошкільний вік (від 3 до 5 років) і старший (від 5 до 6 років). У цьому віці закладаються досконаліші форми соціальної компетентності, формується підґрунтя для майбутньої шкільної зрілості.

Вік психологічний — новий для того чи іншого відрізка життєвого шляху дитини тип будови її особистості, вид діяльності, яких не існувало на попередньому етапі і які визначають характер свідомості малюка, систему його ставлень до світу та власного “Я”, особливості його внутрішнього і зовнішнього життя, співвідношення в його розвитку потенційного (резервного) і актуального (реалізованого). Основними складниками триєдиного утворення під назвою “психологічний вік” виступають: соціальна ситуація розвитку (специфічні для кожного віку зв'язки дитини з дорослим як значущою особою, авторитетом, носієм суспільних функцій і вимог); діяльність (характер, структура, ієрархія видів діяльності, провідна діяльність); новоутворення (особливості свідомості та особистості, яких не було раніше).

Психологічний вік — інтегрована характеристика специфічних для кожного етапу стосунків дитини з дорослими, ієрархії видів діяльності, новоутворень свідомості та особистості. Оскільки, на думку провідних фахівців, паспортний вік не є надійним критерієм визначення реального рівня, якого досягла у своєму розвитку дитина: діти однієї й тієї самої вікової категорії можуть істотно різнитися в цьому між собою. Власне психологічний вік орієнтує педагогів не стільки на хронологічні рубежі,

скільки на перехід дошкільника від зовнішньої регуляції його поведінки дорослим до саморегуляції.

Вік ранній — період життя дитини в широкому розумінні від народження до трьох років, у вузькому — від двох до трьох років. Сучасна психологія виділяє стадію немовляти (від народження до одного року), яка містить фазу новонародженості (один місяць від дня народження). Кожен період завершується кризою та новоутвореннями.

Вік соціальний — визначається основними соціальними характеристиками розвитку дошкільника такими, як зрілість виконуваних ним соціальних ролей, відповідальність як базова якість особистості, вміння спілкуватися з різними людьми.

Г

Гендерне виховання — засвоєння дитиною знань про соціальні особливості буття статей.

Готовність до навчання у школі — інтегративна характеристика психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Дане поняття розглядається у двох взаємопов'язаних аспектах: загальна готовність і спеціальна готовність, складові загальної (психологічної) готовності — мотиваційна, емоційно-рольова, розумова і власне психологічна.

Гра в дошкільному віці — діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, у якій дитина відтворює враження від її пізнання.

Готовність до шкільного навчання — цілісне структурне утворення, що включає мотиваційні, розумові, емоційно-вольові та соціальні компоненти. Рівнем сформованості цих компонентів визначаються особливості включення дитини в навчальну діяльність, її ставлення до школи, взаємини з учителем і учнями. Мотиваційний компонент включає готовність дитини зайняти нову соціальну позицію, тобто позицію школяра. Розумова готовність дитини до школи насамперед виявляється в загальному рівні її розумового розвитку. Дитина повинна мати певний запас конкретних знань про навколишній світ, володіти основними поняттями, розуміти найпростіші принципи класифікації, вдаватися до смислового запам'ятовування... Важливим компонентом готовності до навчання є така самооцінка дитини, яка ґрунтується на її реальних успіхах, та образ самої себе як такої, що багато чого може. Соціально-психологічна готовність до шкільного навчання передбачає сформованість у дітей якостей, завдяки яким вони здатні діяти спільно з іншими, підкорюючись вимогам дитячої групи, уміють поступатися партнерам спілкування і, разом із тим, у разі потреби, захищати свої інтереси та гідність власного "Я".

Готовність психологічна дітей до школи має такі складові: мотиваційна, емоційно-вольова, розумова готовність, соціальна (готовність до взаємодії і спілкування з учителем та однокласниками).

Гра будівельно-конструктивна — різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самотійно зводячи споруди й обігруючи їх.

Дитяча гра зумовлена віковими особливостями особистості і має такі ознаки: універсальні — активна форма пізнання навколишньої дійсності; свідома і цілеспрямована діяльність; специфічні — вільна, самотійна діяльність, що здійснюється за особистою ініціативою дитини; наявність творчої основи; емоційна насиченість.

Гра в дошкільному віці є провідною діяльністю, у процесі якої відбуваються важливі зміни в психіці дошкільника й розвиваються психічні процеси, що готують його перехід до нового, вищого щабля розвитку; створюються умови для соціалізації дитини, становлення й саморозвитку її особистості; у цей період у контексті гри виникають та диференціюються нові види діяльності, зокрема трудова, естетична, навчальна тощо.

Дитяча гра — це вид діяльності, що склався історично і полягає у відтворенні дітьми дій дорослих і їхніх взаємин (стосунків) в особливій умовній формі. Розвиток дитячої гри відбувається в кілька етапів. За Д. Ельконіним, спочатку з'являється предметна (коли дитина відтворює предметні дії дорослих), згодом — головне місце посідає сюжетно-рольова (відтворення дітьми взаємин (стосунків) дорослих).

Гра дидактична — спрямована на формування в дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Структура дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання, правила гри, ігрові дії, результат.

Види дидактичних ігор: за характером матеріалу — ігри із предметами (дидактичними іграшками та матеріалами, реальними предметами, природним матеріалом); настільно-друковані ігри (лото, доміно, парні картинки, розрізні картинки, кубики); словесні; за характером ігрових дій — ігри-подорожі; ігри-доручення; ігри-припущення; ігри-загадки; ігри-бесіди; ігри з відшукуванням предметів; сюжетно-рольові дидактичні ігри; ігри у фанти або в заборонений “штрафний” предмет (картинку).

Гра-драматизація — особливий вид ігрової діяльності дітей дошкільного віку, який передбачає зображення, розігрування в особах будь якого літературного твору при збереженні послідовності епізодів.

Гра комп'ютерна — один із сучасних засобів інтелектуального розвитку дітей. У дошкільних навчальних закладах комп'ютерні програми для ігор і занять використовуються з 5-ти років, що стає

можливим завдяки розвитку в дошкільників цього віку символічної функції мислення. Основними завданнями при цьому є: формування в дітей елементарних уявлень про комп'ютер як сучасний технічний засіб, можливості його використання в різних сферах життя; озброєння початковими знаннями, вміннями та навичками самостійного оволодіння комп'ютером для ознайомлення з довкіллям, конструювання, малювання, експериментування тощо; сприяння розвиткові передумов теоретичного мислення та інтересу до дій з комп'ютерною технікою. Основи комп'ютерної грамотності та ознайомлення з навколишнім світом за допомогою комп'ютера входять до варіативної частини змісту дошкільної освіти. Основною формою організації роботи з комп'ютером є заняття, які проводяться двічі на тиждень тривалістю для дітей шостого року життя — 7-10 хвилин, сьомого року — 10-12 хвилин. Вони організуються з невеликими підгрупами дітей, що забезпечує змогу персональної роботи дошкільників з комп'ютером та здійснення індивідуального і диференційованого підходів до кожного вихованця. Заняття будують на основі бесід і практичних дій (спеціальних вправ, ігор дидактичного характеру з математичним, мовленнєвим, природничим, людинознавчим, образотворчим змістом та ін.), із чітким дотриманням встановлених санітарно-гігієнічних норм.

Гра на тему літературного твору — ігрове втілення дітьми літературного твору, який їм сподобався. У цих іграх зв'язок з тим чи іншим твором менш стійкий і визначений, ніж в іграх-драматизаціях: можливе поєднання подій з різних літературних джерел, введення нових дійових осіб, вільне, нерегламентоване передання змісту, тощо.

Гра режисерська — різновид ігор дитини з іграшками та їх заміниками за створеним нею сюжетом. Можуть бути індивідуальними і спільними.

Гра сюжетно-рольова — образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей. Структура сюжетно-рольової гри: ролі, ігрові дії, ігрове використання предметів, реальні стосунки між дітьми.

Гра творча — різновид ігор, які придумують самі діти, відображаючи в них враження від пізнання навколишнього світу. Особливості творчих ігор: уявлювана ситуація, творчий характер, наявність ролей, довільність дій, специфічні мотиви, соціальні відносини.

Гра театралізована — розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виражальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів. До театралізованих ігор належать ігри-драматизації та ігри на теми літературних творів.

Громадянське виховання — прищеплення почуттів любові й поваги до рідних та близьких, інших людей, батьківської домівки, дитячого садка, свого села, міста, інтересу та пошани до державних символів (Прапора, Герба, Гімну), історичної і культурної спадщини українського народу, гордості за його досягнення та бажання долучитися до суспільно корисних справ і значущих суспільних подій.

Гуртки (студії, секції) — це додаткова організаційна форма освітнього процесу. Можливе різне профільне спрямування гуртків: естетичного циклу (образотворчої діяльності, художньої праці, гри на музичних інструментах, хореографічні, вокальні, театральні), спортивні (гімнастики, акробатики, ритмічної гімнастики, плавання, настільного тенісу тощо), іноземної мови тощо. Вони організуються з урахуванням інтересів та здібностей самих вихованців, запитів батьків, наявних матеріальних умов та кадрового забезпечення. Зміст гурткової роботи визначається авторськими програмами, які складають керівники гуртків на основі власної педагогічної діяльності, вивчення досвіду інноваційної діяльності й обов'язково узгоджується з освітньою програмою, затвердженою МОН України, за якою працює заклад, і відображається в річному плані роботи. Якщо гурткова робота організується як додаткова освітня послуга (платна), її програма затверджується на рівні місцевого органу управління освіти в установленому порядку. Гурткові заняття проводять у другій половині дня, у час, відведений для ігор та самостійної художньої діяльності дітей. Тривалість їх для дітей молодшого дошкільного віку — від 15 до 25 хвилин, для старшого — від 25 до 35 хвилин, періодичність проведення становить 1-2 рази на тиждень. Оптимальними є наповнюваність гурткових груп — 10-12 осіб на одному занятті та відвідування однією дитиною одного гуртка на день. У загальному розкладі гурткових занять раціонально узгоджуються заняття гуртків різних профільних напрямів для дітей різних вікових груп, уникається дублювання тих видів діяльності, на яких ґрунтуються навчальні заняття в першій половині дня.

Д

Джерела дошкільної педагогіки — народна педагогіка (емпіричні педагогічні знання, педагогічний досвід народу); ідеї видатних педагогів минулого (пам'ятки вітчизняної педагогічної культури, класична спадщина педагогів-гуманістів); експериментальні дослідження проблем розвитку і виховання; передовий педагогічний досвід; дані суміжних наук (особливо людинознавчих).

Діяльність у дошкільному дитинстві — емоційне та емоційно-предметне спілкування з дорослими, яке збагачує дитину новими враженнями, формує перші уявлення про найближче оточення;

предметна діяльність, яка істотно впливає на розвиток усіх пізнавальних процесів, сприяє формуванню цілей та мотивів поведінки, засвоєнню початкових знань про предмети та дії з ними; гра, у якій динамічно розвивається соціальна, пізнавальна активність дошкільника, засвоюються різні способи дій, знання про властивості й ознаки предметів, зв'язки між предметами і явищами, набуваються соціальні навички міжособистісних стосунків, розвивається творча уява; продуктивні види діяльності (малювання, ліплення, конструювання), які дають багатий матеріал для розвитку конструктивного мислення, уяви, художніх здібностей, уміння ставити мету і досягати її, обирати засоби здійснення задуму; праця як чинник розвитку наполегливості, суспільної спрямованості особистості, почуття власної гідності та обов'язку, вміння аналізувати корисність своєї роботи; навчальна діяльність, у процесі якої збагачуються розумові та практичні уміння.

Діяльність образотворча у дітей є таких видів: ліплення (пластична форма зображення); малювання (графічна і живописна форма зображення); аплікація (декоративно-силуетна форма зображення).

Діяльність самостійна дошкільників — діяльність, яка організується в усіх вікових групах щодня в першій та другій половині дня. Протягом дня поєднують різні за змістовою спрямованістю її види (художня, рухлива, мовленнєва, ігрова, трудова, дослідницька тощо) та поступово залучаються до участі в них усі діти групи. Зміст та рівень самостійної діяльності дітей залежить від їхнього досвіду, запасу знань, умінь та навичок, рівня розвитку творчої уяви, самостійності, ініціативи, організаторських здібностей, а також від наявної матеріальної бази та якості педагогічного керівництва. Організоване проведення цієї форми роботи забезпечується як безпосереднім, так і опосередкованим керівництвом з боку вихователя.

Дослідження у сфері дошкільної педагогіки характеризується такими суттєвими особливостями, які зумовлені його об'єктом: особистість дитини перебуває на стадії становлення, тому дослідження повинно сприяти її розвитку; оскільки кожне досліджуване явище, що розвивається, пов'язане з іншими, то його необхідно вивчати послідовно, зважаючи не лише на окремо взяті параметри, а й на їх зв'язок з іншими аспектами розвитку; дослідження проблем дошкільної педагогіки, як правило, здійснюється в умовах реального педагогічного процесу; вивчення особливостей виховання і розвитку дитини має відбуватися з відома батьків і педагогів.

Дошкільна дидактика — теорія навчання дітей дошкільного віку, яка визначає мету, розробляє зміст, методи й форми організації навчання дітей.

Дошкільна освіта — цілісний процес, спрямований на: забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування в дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

Дошкільна педагогіка — наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи. Ядром зацікавлення дошкільної педагогіки є дитина віком до 6-7 років і чинники, що впливають на її розвиток у сім'ї, дошкільних навчальних закладах, суспільстві загалом. Об'єктом дошкільної педагогіки є виховання дітей дошкільного віку як цілеспрямований процес, а її предметом — закономірності, суперечності стосунків, технології організації та здійснення виховного процесу, що визначають розвиток особистості. Дошкільна педагогіка вивчає педагогічні факти (відомості про педагогічну діяльність, які засвідчують зміни в розвитку, вихованні та навчанні дитини) та педагогічні явища (те, що відбувається у процесі взаємодії педагогів і вихованців, відображає вирішення певних педагогічних завдань).

Дошкільна педагогіка — педагогічна галузь, що досліджує закономірності розвитку, формування особистості та навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку (від народження до 6-7 років); розробляє концепції, програми, інноваційні технології, методи виховання та навчання дітей дошкільного віку в різних типах дошкільних навчальних закладів у єдності виховних впливів вихователів і сім'ї.

Дошкільне виховання — вихідна ланка у системі безперервної освіти, становлення і розвитку особистості. Воно здійснюється в родині, дитячих дошкільних виховних закладах в тісній взаємодії з сім'єю і має на меті забезпечення фізичного та психічного здоров'я дітей, їх повноцінного розвитку, готовності до школи, набуття життєвого досвіду. Дошкільне виховання спрямовується на практичне оволодіння рідною мовою в сім'ї та дошкільному виховному закладі, забезпечення пізнавальної активності, творчих і художніх здібностей в ігровій та інших видах дитячої діяльності; виховання культури спілкування, поваги й любові до батьків, родини, Батьківщини; започаткування основ трудового виховання, екологічної культури, моральної орієнтації в національних і загальнолюдських цінностях. Дошкільне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, національної культури, сучасних досягнень науки, надбань світового педагогічного досвіду. Воно органічно поєднує родинне і суспільне виховання.

Дошкільний навчальний заклад (ДНЗ) — навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту. ДНЗ задовольняє потреби громадян відповідної території у здобутті дошкільної освіти; забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти; створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, запроваджує відповідний режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання; формує в дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки; сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному й фізичному розвитку дітей; здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію із сім'єю; є посередником поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку; додержує фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу; здійснює інші повноваження відповідно до Статуту дошкільного навчального закладу.

Дошкільний навчальний заклад є юридичною особою і діє на підставі Статуту, який затверджується засновником (власником) за погодженням з відповідним органом управління освітою і реєструється місцевим органом виконавчої влади.

Дошкільний навчальний заклад не є “школою для маленьких”, де дітей вправляють у знанні математики, читанні й письмі. Він відповідальний за процес соціального розвитку особистості, покликаний полегшити її входження у широкий світ і розвинути внутрішні сили. Дошкільний навчальний заклад виступає своєрідним посередником між вузьким родинним колом, з якого виходить малюк, і незнайомим світом, до життя в якому він має незабаром прилучитися.

Дошкільний навчальний заклад — інститут соціалізації. Його основне призначення — навчати дитину основ науки життя, а не подавати знання з окремих предметів.

Е

Економічна освіта дошкільників — озброєння певною системою знань, засобів діяльності, застосування їх у трудовій діяльності, формування культури спілкування у процесі економічної діяльності.

Економічне виховання дошкільників — цілеспрямований педагогічний вплив з метою засвоєння дітьми елементарних економічних знань, навичок та формування початкових морально-економічних якостей особистості, основ економічної культури.

Мета початкового економічного виховання — розкриття дитині предметного, наочного світу, який оточує, як світу духовних і матеріальних цінностей, як частини загальнолюдської культури в процесі пізнання, навчання її відповідним нормам поведінки, правильному користуванню тим, що дають дітям дорослі для ігор і занять, усвідомленню того, що в кожен рік, предмет вкладено працю людини або багатьох людей.

Екскурсія — форма організації навчання, суть якої полягає в можливості безпосереднього ознайомлення дітей із предметами, явищами природи, діяльністю дорослих у природній обстановці.

Екологічне виховання має на меті формування основ екологічної культури дитини, навичок природоохоронної діяльності.

Виховання екологічної культури здійснюється за такими напрямками: формування реалістичних уявлень про явища природи, елементів екологічного світорозуміння, розвиток позитивного емоційно-ціннісного, дбайливого ставлення до природного довкілля, прищеплення практичних умінь доцільного природокористування. Ознайомлюючи дітей з природою, необхідно враховувати, що кожен регіон України має специфічні природо-географічні особливості.

Естетичне виховання — це організація життя і діяльності дітей, що сприяє розвитку естетичних почуттів дитини, формуванню уявлень і знань про прекрасне в житті і мистецтві, естетичних оцінок та естетичного ставлення до світу.

Естетичне виховання сприяє розвитку природних нахилів, творчих здібностей, обдарувань, творчої уяви, фантазії, також розглядається в контексті становлення дитячої особистості напередодні шкільного життя. Реалізація його завдань відбувається на основі широкої інтеграції, охоплюючи різні форми роботи з дітьми (заняття, самостійна художня діяльність, свята, розваги, гуртки). У цих формах комплексно використовують твори музичного, театального, літературного, образотворчого мистецтва в контексті загальнолюдської і національної культур. При цьому організують цілеспрямоване педагогічне спілкування в середовищі мистецтва з метою введення дитини в певну історичну епоху, ознайомлення з національним колоритом, засобами художньої виразності, притаманними різним видам мистецтва (живопис, скульптура, архітектура, музика, хореографія, театр, література). Завершальним етапом інтегрованого процесу естетичного пізнання стає творча художньо-практична діяльність дошкільників (образотворча, театралізована, музична, літературно-художня).

Естетичний розвиток — процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості.

3

Завдання валеологічного виховання дітей дошкільного віку — формування мотиваційних установок на здоровий спосіб життя як на основну умову збереження і зміцнення здоров'я; формування бережного ставлення до власного здоров'я; прищеплення навичок особистої гігієни; ознайомлення дітей зі способами профілактики захворювань і запобігання травматизму; формування культури діяльності, дотримання гігієнічно обґрунтованих вимог до організації життєдіяльності загалом.

Завдання щодо надання дошкільникам знань про основи здоров'я: формувати в дітей знання про будову тіла, призначення та дію органів; стимулювати навички громадської та особистої гігієни; розвивати уявлення про ознаки здоров'я і хвороби та шляхи її запобігання; знайомити з помічниками і друзями здоров'я — природними і соціальними чинниками, які допомагають, а які можуть і шкодити здоров'ю; розкривати поняття про вікові зміни в організмі, його розвиток; виховувати в дошкільників позитивне ставлення до антропометрії, медичних обстежень, профілактичних щеплень; знайомити дітей з історією значення здоров'язберігальної поведінки.

Завдання виховання дітей дошкільного віку — виховання любові до своєї Батьківщини, народу, рідної мови, традицій, звичаїв, культури; поваги до батьків, дорослих; початків національної світогляду, почуття патріотизму, національної гордості; мовленнєвої культури і культури спілкування; культури задоволення життєвих потреб; почуття прекрасного; моральних і естетичних почуттів; любові до праці, працездатності; охорона і зміцнення фізичного і психічного здоров'я.

До головних завдань виховання дітей дошкільного віку належать: повноцінний і всебічний розвиток дітей на засадах національної культури і духовності; забезпечення фізичного та психічного здоров'я дітей, своєчасне виявлення тих, хто потребує поліпшення стану здоров'я; започаткування основ трудового виховання, екологічної культури, моральної орієнтації в національних і загальнолюдських цінностях, набуття життєвого досвіду; виховання поваги і любові до батьків, родини, Батьківщини, людей праці; створення сприятливих умов для розвитку моральної самооцінки, яка має відображати ставлення дитини до себе як суб'єкта гуманних, доброзичливих взаємин з людьми; прилучення дітей до народної культури, мистецтва, традицій, обрядів українського народу, виховання шанобливого ставлення до культурних надбань, звичаїв, традицій інших народів; своєчасне виявлення ранньої обдарованості, забезпечення умов для розвитку талановитих дітей; соціалізація дитячої особистості; організація спілкування як особливої діяльності, що допомагає дітям пізнати довкілля, світ людських взаємин і себе; інтеграція родинного та суспільного дошкільного виховання на засадах народної педагогіки, національної культури, сучасних

досягнень науки, надбань світового педагогічного досвіду; психологічна підготовка дітей до навчання в школі, оволодіння рідною мовою; забезпечення пізнавальної активності, творчих і художніх здібностей в ігровій та інших видах дитячої діяльності.

Завдання дошкільного виховання — пробудити в дитини духовне навчання, розвинути його як провідне в структурі особистості; формувати особистість у контексті рідної культури, мови як емоційно природного середовища дитини, що відповідає її етнопсихології; відновити престиж української мови — материнської мови дітей, державної мови суверенної України, мови корінної нації як засобу соціалізації особистості; сформувати творчу індивідуальність на національній основі і водночас розвинути на рівні сучасності, яка живе активно, цікаво, відповідно до вікових соціальних та фізіологічних потреб і готова фізично та психічно до подальших вимог сім'ї, життя, школи; прищеплювати дитині безкорисливість як вищу цінність у шкалі цінностей культури і водночас елементи економічної обізнаності, діловитості.

Завдання дошкільної освіти — це збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання в дітей любові до країни, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів; свідомого ставлення до себе, докільця; формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду; виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї.

Завдання дошкільної освіти — створення належних умов для реалізації дитиною свого природного потенціалу (фізичного, психологічного, соціального); формування механізмів саморозвитку дошкільника, розширення свідомості, сприяння його свідомому існуванню; розвиток базових якостей особистості; навчання жити в злагоді з докільцям та собою, адекватно реагувати на події, оптимістично ставитися до життя, довіряти людському оточенню, відчувати себе захищеним, орієнтуватися в ньому; підтримка дитячої субкультури, збагачення дитячих видів діяльності; створення культурного середовища, сприяння становленню в дитини основ особистісної культури, залучення до світу національної та світової культур; вироблення оптимістичної гіпотези розвитку кожної конкретної дитини; опанування дошкільником навичками практичного життя; забезпечення гармонійного та особистісного розвитку, формування ціннісного ставлення до природи, культури, людей і до себе.

Завдання дошкільної педагогіки — обґрунтування парадигм педагогічної теорії і практики, серед яких чільне місце посідає

гуманістична, спрямована на особистісний розвиток кожної дитини; виявлення закономірностей навчання і виховання дитини дошкільного віку; дослідження особливостей розвитку дитини в процесі навчання і виховання. Завдання дошкільної педагогіки — визначення потенційних можливостей маленької дитини і тих оптимальних умов, які необхідні для реалізації цих можливостей і формування особистості; виявлення закономірностей навчання й виховання дітей дошкільного віку; розробка наукових засад (концепцій) подальшого вдосконалення дошкільної освіти в сучасних умовах; визначення державного стандарту дошкільної освіти; розробка програм (базової і варіативних, тематичних тощо); наукове обґрунтування технологій і методик, використання варіативних програм у навчально-виховній роботі з дошкільниками різних вікових груп; розробка змісту і технологій гуманістичної парадигми освіти, особистісно орієнтованого підходу в навчанні й вихованні дітей на кожній віковій сходинці розвитку; здійснення системного аналізу дитячої особистості в її становленні й розвитку під педагогічним впливом і за різними варіативними програмами і технологіями; характеристика морально-етичних, духовних і вольових якостей, які можна сформулювати в дитини в період дошкільного дитинства в умовах дошкільного навчального закладу, сім'ї та сучасного соціуму; наукове обґрунтування наступності й перспективності освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів і початкової школи; розробка змісту і методів розвитку екологічної культури в дітей; розробка наукових засад і технологій роботи з обдарованими дітьми; визначення і наукове обґрунтування педагогічних умов фізичного і психічного розвитку дітей дошкільного віку.

Завдання естетичного виховання — формування естетичного ставлення до дійсності (здатності до емоційного переживання, до активного засвоєння художнього досвіду, самостійного навчання, пошукових дій), естетичних уявлень і суджень; освоєння дітьми естетичної діяльності; розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей дітей.

Завдання науково-методичного забезпечення системи дошкільної освіти — це розроблення та впровадження програмно-методичної бази дошкільної освіти; створення навчально-виховних програм, навчально-методичних та навчально-наочних посібників; узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду; організація співпраці з іншими навчальними закладами для підвищення ефективності програмно-методичного забезпечення; аналіз стану освітньої роботи та рівня розвитку дитини відповідно до завдань дошкільної освіти, Базового компонента дошкільної освіти; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи дошкільної освіти; пропаганда просвітницької діяльності в засобах масової інформації.

Завдання національного виховання — виховання громадянської й соціальної відповідальності; вивчення і пропаганда культурних надбань свого й інших народів; озброєння знаннями про пріоритети загальнолюдських цінностей, ознайомлення з проблемами, які набувають життєвого значення для долі цивілізації (охорона навколишнього середовища, атомне роззброєння), готовність жити і діяти за принципами гуманізму; оволодіння народною мораллю, етикою; ознайомлення з родинною педагогікою; виховання поваги до батька, матері, бабусі, дідуса, свого роду.

Завдання морального виховання — формування моральної свідомості (уявлень, понять, суджень про моральні норми); розвиток навичок моральної поведінки (мотивів, навичок, звичок виховання моральних почуттів і відношень).

Завдання початкового економічного виховання — формування в дітей уявлень про потребу й можливості первісних економічних знань; формування початків економічних умінь і навичок; формування соціально-економічних якостей; розвиток інтересу до різних видів праці; розвиток інтересу до професій, пов'язаних з економічною діяльністю; формування основ економічної культури.

Завдання розумового виховання дошкільників — набуття елементарних знань про навколишнє середовище, життя і працю людей, суспільні явища, формування умінь і навичок розумової діяльності (певних способів сприймання — вміння спостерігати, розглядати й обстежувати предмети тощо, розвиток пізнавальних процесів — мовлення, мислення, уяви, пам'яті, уваги); розвиток розумових здібностей; формування пізнавальних інтересів і допитливості.

Завдання сенсорного виховання дошкільників — формування в дітей системи перцептивних (обстежувальних) дій; формування системи сенсорних еталонів; розвиток уміння самостійно використовувати сенсорні еталони увласній діяльності.

Завдання трудового виховання — формування мотивації (потреб, інтересу почуття обов'язку і відповідальності), позитивно емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації; формування системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення; формування досвіду і суспільно корисної виробничої діяльності. Уміння використовувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості.

У практичному аспекті трудове виховання реалізує такі завдання, виховання інтересу до праці дорослих, бережного ставлення до їх результатів, поваги до людини-трудівника; формування навичок трудової діяльності; виховання особистості дитини в процесі її трудової діяльності.

Основним завданням трудового виховання є формування емоційної готовності до праці, прищеплення елементарних умінь і навичок з різних видів праці, інтересу до світу праці дорослих людей. Важливим аспектом є індивідуальний та диференційований підходи до дитячої особистості (врахування вмінь та інтересів, уподобань, здібностей, засвоєних умінь та особистісних симпатій при постановці трудових завдань, об'єднанні дітей у робочі підгрупи і моральна мотивація до праці).

Завдання фізичного виховання дошкільників — зміцнення здоров'я; забезпечення гармонійного розвитку організму; розвиток рухливих умінь, навичок і фізичних якостей (сили, спритності, витривалості, гнучкості ніщо); підвищення фізичної та розумової працездатності; загартування організму, прищеплення культурно-гігієнічних навичок, формування уявлень про здоровий спосіб життя; виховання потреби в заняттях фізичною культурою і спортом. Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку поділяють на три групи: оздоровчі завдання (охорона і зміцнення здоров'я дітей, загартування організму, підвищення його опору шкідливим впливам зовнішнього середовища, своєчасний розвиток усіх систем організму, підвищення їх функціональних можливостей, формування правильної постави і стопи); освітні (формування рухливих навичок і умінь, виховання фізичних якостей, розвиток життєво необхідних видів рухів: ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, плавання, їзди на велосипеді; рухів рук, ніг, тулуба; шиккування і перешиковування); виховні (формування таких фізичних ознак організму, як спритність, сила, гнучкість, швидкість, загальна витривалість; виховання в дітей культурно-гігієнічних навичок і вмінь здорового способу життя).

Завдання художнього виховання — систематичний розвиток естетичного сприймання, почуттів і уявлень дітей; прилучення дітей до діяльності у сфері мистецтва, виховання прагнення вносити елементи прекрасного в побут, природу, власну діяльність; розвиток художньо-творчих здібностей у різних видах діяльності.

Закон України “Про дошкільну освіту” — юридична основа, нормативна база функціонування українського дошкілля. У ньому визначено правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку системи дошкільної освіти (до неї належать: дошкільні навчальні заклади, наукові й методичні установи, органи управління освітою та освіта й виховання в сім'ї), яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні.

Заняття — форма дошкільного навчання, за якої вихователь, працюючи із групою дітей у встановлений режимом час, організовує і

спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

Заняття в дошкільному навчальному закладі — форма організації навчально-виховного процесу, здійснювана в певному місці з певною групою дітей (або з однією дитиною) в обмеженій (за тривалістю), визначений режимом час, у межах якого педагог спрямовує пізнавальну діяльність дітей і урахуванням їхніх вікових та індивідуально-психологічних особливостей. Заняття є обов'язковими для всіх дітей в усіх вікових групах. Заняття як основну і провідну форму навчання в дошкільному закладі вперше запропонувала і теоретично обґрунтувала О. Усова. За змістом заняття поділяють відповідно до програми (з розвитку мовлення, ознайомлення дітей з довкіллям, художньо-мовленнєвою діяльністю, музичні, з математики тощо). За дидактичною метою — на заняття повідомлення нових знань, на закріплення, систематизацію і узагальнення набутого досвіду, знань, умінь і навичок; комбіновані заняття; інтегровані; комплексні; підсумкові; тематичні; контрольні-перевірні.

Засоби естетичного виховання — дібрані дорослими і спеціально організовані предмети і явища навколишньої дійсності: естетика побуту; твори мистецтва; природа; спеціальне навчання; самостійна художня діяльність.

Засоби морального виховання — спілкування з дорослими й однолітками; приклад поведінки дорослих; етичні бесіди; природа; діяльність (гра, праця, учіння, художня діяльність); художні засоби (художня література, образотворче мистецтво, музика, кіно, діафільми та ін.); розвивальне виховне середовище.

Засоби розумового виховання — ознайомлення із предметами та явищами навколишнього світу (природою, предметним світом, працею дорослих, явищамисупільного життя тощо); спілкування з дорослими й однолітками; різні види діяльності (предметна, ігрова, продуктивна, образотворча, трудова); навчання.

Засоби трудового виховання — ознайомлення дітей з працею дорослих; трудове навчання; самостійна праця дітей.

Засоби фізичного виховання — фізичні вправи (гімнастика, ігри, елементи спорту й туризму); оздоровчі сили природи (повітря, сонце, вода); гігієнічні чинники (режим харчування, занять і відпочинку, гігієна одягу, взуття, обладнання та інше). Засоби здійснення фізичного виховання поділяють на дві групи: засоби, спрямовані на охорону здоров'я дітей (створення гігієнічних умов життя і діяльності та організація раціонального харчування, сну, перебування на свіжому повітрі) і засоби активного впливу на організм дитини з метою фізичного розвитку (загартувальні процедури, спеціальні фізичні вправи, гігієнічна гімнастика, режим дня).

Зміст дошкільної освіти визначається Базовим компонентом дошкільної освіти, який передбачає формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини; виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля; утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини; розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей. Зміст дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, врахування її вікових можливостей.

Зміст естетичного виховання — формування знань про прекрасне в житті, природі, вчинках людей; розвиток естетичних умінь і навичок; формування естетичного ставлення; розвиток творчої діяльності.

Зміст розумового виховання — формування в дітей певного обсягу знань про навколишні предмети і явища (суспільне життя, природу, людину тощо), способів мислительної діяльності (уміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати).

Зміст фізичного виховання полягає в оволодінні дитиною основами фізичної культури: опанування основ особистої гігієни (звичка до охайності, чистоти тіла, одягу, взуття), гігієна приміщення, режиму життя (сну, харчування, раціональної організації активної діяльності та відпочинку); загартування організму природними засобами (сонцем, повітрям, водою); виконання фізичних вправ, що є головним засобом фізичного виховання.

I

Іграшка для дошкільників має відповідати таким вимогам: педагогічна доцільність; художня досконалість; висока гігієнічна культура.

Ігрова діяльність у дошкільному віці — різновид активної діяльності дітей дошкільного віку, що складає основний зміст їхнього життя, є провідною діяльністю, тісно пов'язаною з подальшим навчанням і працею. Ігровій діяльності притаманні характерні риси, як і будь-якій діяльності: наявність мети, мотивів, засобів реалізації, планомірність дій, результату. У процесі ігрової діяльності задіяна вся особистість дитини: її психічні пізнавальні процеси, воля, почуття, емоції, потреби та інтереси. Поєднання суб'єктивної цінності гри для дитини та її об'єктивного розвивального значення роблять гру найефективнішою формою життя дошкільника.

Індивідуальна робота — самостійна організована форма діяльності, яку проводять з вихованцями всіх вікових груп у вільні години (під час ранкового прийому, прогулянок тощо) в приміщеннях і на свіжому повітрі. Її організують з метою активізації пасивних дітей, додаткових занять з окремими дітьми (новенькими, тими, що часто пропускають заняття через

хворобу, гірше засвоюють програмовий матеріал під час фронтальної роботи, інші причини).

Індивідуальний підхід — принцип педагогіки, згідно з яким у навчально-виховній роботі з колективом дітей досягається вплив на кожного, враховуються множинність і різноманітність характеристик кожної конкретної дитини — статевих особливостей, темпераменту, характеру, здібностей тощо. Індивідуальний підхід є запорукою ефективності педагогічного процесу, ґрунтується на тому, що будь-який освітній вплив заломлюється крізь призму індивідуальних особливостей конкретної дитини. Отже, реалізувати індивідуальний підхід означає брати до уваги індивідуальну своєрідність, неповторність кожної окремої дитини як особистості. Це підхід дорослого до дитини та її особливої сутності. Індивідуальний підхід — орієнтація на обов'язкове врахування в педагогічному процесі індивідуальної історії життя кожної конкретної дитини (біографії, умов життя родини, кількості в ній дітей, освітнього рівня батьків, їхньої етнічної належності, віросповідання тощо) та індивідуальних особливостей зростаючої особистості (типологічних, ліво-, правопівкульних, характерологічних статевих, здібнісних, одно-, двояйцевих близнюків тощо).

Індивідуальність — особистість у своїй неповторності, своєрідності, унікальності, тож виникає необхідність орієнтуватися на кожну дитину, враховувати її темперамент, характер, здібності тощо. Отже, реалізувати індивідуальний підхід — означає ставитися до кожної дитини як до своєрідної, неповторної особистості, усвідомлюючи: кожна дитина не краща і не гірша за іншу. Діти просто різні.

К

Класифікація ігор—творчі ігри (сюжетно-рольові: сімейні, побутові, суспільні; будівельно-конструктивні; ігри на теми літературних творів: драматичні, інсценування); ігри за правилами (рухливі — великої, середньої, малої інтенсивності руху; сюжетні, ігри із предметами; з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети та дидактичні ігри — словесні, з іграшками, настільно-друковані). Окрему групу становлять народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові).

Класифікація іграшок — залежно від використання їх у різних видах ігор (запропонувала російський педагог Є. Фльоріна): моторно-спортивні і розвивальні іграшки (м'яч, обруч, кеглі, пірамідки, мозаїка та ін.); сюжетні іграшки-образи (люди, тварини, транспорт, меблі тощо); творчо-трудова іграшки (напівфабрикати, різноманітні будівельні матеріали, конструктори і, розбірні моделі); технічні іграшки (сюжетні, іграшки, які демонструють дію фізичних законів і процесів та які передбачають дитяче конструювання і технічне винахідництво); настільні ігри (парні картинки, лото, шахи, ігри-

подорожі тощо); веселі іграшки (іграшки-забави); музичні іграшки (пташки, що співають, брязкальця, цимбали, ксилофони та ін.); театральні іграшки (персонажі тіньового і лялькового театрів, набори для ігор-драматизацій, іграшкові прикраси тощо). Також класифікують іграшки за: станом готовності (готові, збірно-розбірні, заготовки і напівфабрикати для іграшок-саморобок, набори різних матеріалів для створення іграшок-саморобок); видом сировини (дерев'яні, пластмасові, металеві, з тканини, гумові, з паперу і картону, з кераміки, порцеляни і фаянсу, з дерев'яних матеріалів, пап'є-маше, з нових синтетичних матеріалів); розміром (дрібні, середні, великогабаритні); функціональними властивостями (прості, без рухомих деталей, з рухомими деталями, механічні, у т.ч. із заводними та інерційними механізмами); гідравлічні; пневматичні; магнітні; електрифіковані, зокрема електротехнічні, електромеханічні, радіофіковані, на електронній елементній основі; електронні (на комп'ютерній основі); набори іграшок або деталей, пов'язаних між собою за призначенням або функціональною ознакою; ігрові комплекти, поєднані спільною темою; художньо-образним вирішенням (реалістичні, умовні, конструктивні).

Колектив у дошкільників має такі ознаки: об'єднання дітей у спільній грі, роботі, що приносить їм радість, виховує в них елементи самоорганізації, уміння взаємодіяти в грі; усвідомлення спільних обов'язків, відповідальності за спільні справи; спрямування зусиль для досягнення спільної мети; наявність думки колективу, яка засуджує негідний вчинок і схвалює все добре (товаришування, дружбу, взаємодопомогу).

Компетентність — особистісна якість, що засвідчує достатню її обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань. Поняття «компетентність» як інтегральна характеристика особистості уособлює цілісний підхід до дошкільника, його розвитку, виховання та навчання. Компетентність — це обізнаність дитини в усіх сферах життя, ціннісні ставлення дошкільника до себе, людей, довкілля, речей тощо. Закладання основ компетентності дитини — це набуття досвіду, який допомагатиме розв'язувати проблеми, здобувати нову інформацію; формування здатності діяти адекватно, конструктивно, ефективно в різних життєвих ситуаціях, приймати свідомі рішення, задовольняти свої соціальні та індивідуальні потреби.

Компетентність життєва — обізнаність дошкільника у сферах життя «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам», його здатність поводитися адекватно — відповідно до вимог середовища та не всупереч власній природі. Увага дорослого зосереджується на збалансованості в дитини таких життєвих тенденцій, як прагнення до самореалізації (актуалізації закладеного природою потенціалу), саморозвитку (здатності до саморегуляції), самозбереження і самопомоги (вміння чинити опір шкідливому, небезпечному, руйнівному; підтримувати себе в складній

ситуації). Організуючи життєдіяльність дитини, батьки і педагоги мають навчити її орієнтуватися в житті (виділяти головне — другорядне, нове — відоме, схоже — відмінне, корисне — шкідливе), пристосовуватися до нього (брати до уваги його особливості, виявляти гнучкість, адаптуватися до несхожого на попередній досвід). Показниками життєвої компетентності є насамперед активність дитини в ігровій, предметно-практичній діяльності, спілкуванні, сформованість у неї базових якостей особистості.

Компетентність соціальна — це вміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі, незнайомі, різної статі, віку, роду занять та ін.); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати інших людей, допомагати, турбуватися про них; здатність обирати відповідні ситуації спілкування і спільної діяльності; здатність відчувати своє місце в системі стосунків людей і адекватно поводитися.

Креативність — формування в дошкільника інтересу до парадоксів; почуття новизни; вміння відходити від стереотипів; творчої уяви; здатності відкривати аналогії; можливості прогнозувати; дотепності, сміливості суджень; здатності вдаватися до різних форм доказів; неординарності рішень; кмітливості; почуття гумору.

Культура поведінки — сукупність корисних, стійких форм щоденної поведінки в побуті, спілкуванні, різних видах діяльності. Норми, які повинні стати звичними формами культури поведінки дитини, мають у своїй основі такі моральні цінності, як гуманність, милосердя, доброзичливість, працелюбство, правдивість, чесність. Зміст культури поведінки дошкільників охоплює: культурно-гігієнічні навички (акуратність, охайність тіла, зачіски, одягу, взуття, культура вживання їжі, поводження за столом); культуру діяльності (вміння тримати в порядку місце для роботи, ігор, навчання, звичка доводити до кінця почату справу, бережне ставлення до речей, іграшок, книг та ін.); культуру спілкування (дотримання норм і правил спілкування з дорослими й однолітками на основі доброзичливості, поваги, ввічлива поведінка у громадських місцях тощо).

Культура праці — узагальнююче поняття, яке включає в себе вміння ставити мету (спочатку з допомогою дорослого, а потім — самостійно), планувати й організувати хід роботи, користуватись обладнанням, здійснювати трудові дії в певній послідовності, застосовувати раціональні прийоми роботи, підтримувати порядок на робочому місці тощо.

Культурно-гігієнічні навички — це навички їжі (акуратно їсти, користуватися посудом, серветкою та ін.); навички догляду за тілом (умивання, чищення зубів, розчісування волосся та ін.); навички утримання одягу в чистоті й порядку, дотримання порядку в приміщенні, його прибирання; навички здійснення різних видів діяльності (гри, праці, навчання) з дотриманням культурно-гігієнічних вимог.

М

Мета виховання дітей дошкільного віку — всебічний розвиток дитини; формування базису її особистісної культури. Реалізується вона в єдності і складових виховання дітей дошкільного віку.

Мета дошкільної освіти — сформувати базис особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності як сукупність чотирьох сфер життєдіяльності — «Природи», «Культури», «Людей», «Я». (Кінцева мета дошкільної освіти — виховання життєздатної, самостійної, природної у своїй поведінці, життєво компетентної особистості, формуванням в дитини самосвідомості, виховання ціннісного ставлення особистості до самої себе тощо. З дітьми старшого дошкільного віку ця робота також спрямована на формування шкільної зрілості (розумової, соціальної, емоційної), психологічної та фізичної готовності малюка до навчання у школі. Головна мета дошкільної освіти на сучасному етапі — розвиток дитини як особистості, що передбачає турботу про її здоров'я, духовний й соціальний добробут тощо.

Мета національної дошкільної освіти — створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до світу Природи, Культури, Людей, Самої Себе.

Методи вивчення сім'ї — інструменти, за допомогою яких збирають, аналізують, узагальнюють дані, що характеризують сім'ю, а також розкриваються взаємозв'язки та закономірності домашнього виховання.

Методи ігрові — методи навчання, які дають змогу зробити дидактичну задачу зрозумілою, доступною і привабливою для дитини, а процес навчання — цікавим.

Методи морального виховання — способи педагогічної взаємодії, за допомогою яких здійснюється формування особистості відповідно до мети і завдань морального виховання і вікових особливостей дітей. До найпоширеніших методів морального виховання належать: методи формування моральної поведінки (практичне залучення дитини до виконання конкретних правил поведінки, показ і пояснення, приклад поведінки дорослих і однолітків, оволодіння моральними нормами в спільній діяльності, вправлення в моральній поведінці, створення ситуацій морального вибору); методи формування моральної свідомості (роз'яснення конкретних моральних норм і правил, навіювання моральних норм і правил, етичні бесіди); методи стимулювання моральних почуттів і мотивів поведінки (приклад інших, педагогічна оцінка поведінки і вчинків дитини, колективна оцінка поведінки і вчинків дитини, схвалення моральних учинків дитини, заохочення дитини до моральних учинків, осуд негідних учинків дитини).

Моральне виховання — цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини і метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки.

Моральне виховання полягає у пробудженні гуманних почуттів, формуванні морально-вольових якостей, ознайомленні зі змістом і значенням вимог, норм і правил поведінки, морально-етичними цінностями.

Моральне виховання — це цілеспрямований процес оволодіння дітьми моральними категоріями, цінностями, принципами, ідеалами, виробленими людством і прийнятими суспільством на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки. Моральне виховання має свою специфічну мету, яка визначається домінуючими суспільними відносинами і духовними цінностями. Мета виховання — становлення морально-стійкої, цілісної особистості.

Моральний розвиток — поступальний процес свідомого оволодіння гуманістичними моральними цінностями. Метою морального розвитку особистості є моральна культура — усвідомлено вироблений на основі гуманістичних традицій і постійно вдосконалюваний особистістю індивідуальний досвід морально цінного ставлення до світу, людини, до самої себе. В ідеалі йдеться про гармонійний максимум усіх морально-духовних цінностей у структурі особистості та міжфункціональний зв'язок між ними.

Моральний розвиток — рівень засвоєння уявлень про моральні норми, сформованості моральних почуттів і моральної поведінки. Рівні морального розвитку: уявлення про моральні норми; моральні почуття і мотиви поведінки (розвиток моральних якостей — почуття власної гідності, почуття сорому, почуття обов'язку); звички моральної поведінки; основи соціальної компетентності.

Н

Навчання — засвоєння дитиною знань, оволодіння вміннями й навичками, здатність використовувати їх у житті, формування культури пізнання, створення фонду «Можу».

Навчання — спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності.

Навчання дошкільне — засіб прямого і безпосереднього впливу вихователя на дітей. Основні його завдання — дати конкретні відомості про навколишню дійсність; виховати правильне ставлення до неї; навчити дітей конкретних прийомів та дій; на основі всебічного розвитку готувати їх до школи.

Навчання дошкільника розглядається як передача йому дорослими вироблених людством і зафіксованих у культурі засобів і способів переживання, пізнання і конструктивного перетворення світу.

Навчання особистості — спрямування педагогічної діяльності на розвиток у дошкільника пізнавальної активності, творчого ставлення до дійсності; розумовий розвиток дитини: формування вміння виділяти проблему, аналізувати її, встановлювати зв'язок причин і наслідків, знаходити адекватні засоби її розв'язання, приймати конструктивні рішення, обґрунтовувати й відстоювати їх, переносити набуті знання у нові умови; закладання фонду їм нічого «можу» (здібностей, знань, умінь, навичок, кмітливості, розсудливості, допитливості).

Навчання у дошкільній дидактиці — двобічний процес взаємодії вихователя і дітей, спрямований на засвоєння дітьми знань, умінь і навичок та розвиток їх особистості.

Народознавство — напрям патріотичного виховання дітей. Це вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Наступність — один з найголовніших психолого-педагогічних принципів, який передбачає встановлення взаємозв'язків між дошкільною ланкою освіти і початковою школою за напрямками:

- а) психофізичного розвитку дітей;
- б) завдань формування особистості;
- в) змісту освіти; г) методів навчання і виховання.

Така взаємозалежність і взаємна орієнтація двох послідовних освітніх ланок забезпечує процесам навчання й розвитку неперервний і перспективний характер.

Національний дитячий садок — заклад, що забезпечує етнізацію особистості, тобто природне входження дитини в духовний світ і традиційне життя рідного народу, в культуру нації як складову загальнолюдської культури. Він будується на ґрунті загальнолюдських ідей гуманізму й демократизму, органічного взаємозв'язку народного й національного, збереження національних та прилучення до загальнолюдських духовних цінностей, орієнтується на перспективу розвитку особистості.

О

Обдарована дитина — дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки для таких досягнень у певному виді діяльності. До ранніх виявів

обдарованості дитини належать: потужна енергійність, значна фізична, розумова і пізнавальна активність, порівняно низькі втомлюваність і потреба у відпочинку; раннє навчання ходьби та інших рухів; інтенсивний розвиток мовлення; допитливість, прагнення до експериментування; легке і швидке засвоєння та використання нової інформації; ранній інтерес до читання, часто — самостійне опанування його. Обдаровані діти наділені високим творчим потенціалом і високим рівнем розвитку здібностей. Здебільшого найважливішими характеристиками обдарованих дітей вважають: надзвичайно ранній вияв високої пізнавальної активності й допитливості; швидкість і точність виконання розумових операцій, що зумовлене стійкістю уваги та оперативною пам'яттю; і формованість навичок логічного мислення; багатство активного словника, швидкість і оригінальність вербальних (словесних) асоціацій; виражена установка на творче виконання завдань; розвиток логічного мислення й уяви; володіння основними компонентами уміння вчитися. Важливою характеристикою обдарованості є креативність — здатність до творчості.

Обов'язки педагогічних працівників дошкільного навчального закладу — виконувати Статут, Правила внутрішнього розпорядку, умови Трудового договору; дотримуватися педагогічної етики, норм загальнолюдської моралі, поважати гідність дитини та її батьків; забезпечувати емоційний комфорт, захист дитини від будь-яких форм експлуатації та дій, які шкодять її здоров'ю, а також від фізичного та психологічного насильства.

Ознайомлення з навколишнім — формування з подальшим розширенням, конкретизацією уявлень дітей про свої родини, рідне місто (село), традиції, звичаї, культуру, державні і народні символи, обереги рідного краю і України, про предметний світ найближчого і більш віддаленого оточення, професії дорослих, громадські заклади та з інших тем і розвиток на цій основі первинних ціннісних орієнтацій, прагнення до доцільної, бережної поведінки у докільці, виховання основ соціальної активності, громадянськості, духовної культури.

Ознайомлення з природою — формування узагальнених цілісних уявлень та системи знань про об'єкти і явища природи, причинні взаємозв'язки та взаємозалежності в ній, природне докільця як цілісний організм. Виховання в дітей екологічної свідомості та культури, прищеплення їм навичок екологічно-доцільної поведінки.

Освіта — процес набуття особистістю в ході виховання й навчання духовного обличчя під впливом моральних цінностей, вироблених людством і зафіксованих у культурі.

Освіта — сукупність знань, умінь, навичок, поглядів і переконань, а також певний рівень розвитку пізнавальних сил та практичної підготовки, що досягаються в результаті цілеспрямованої навчально-виховної роботи.

Освіта особистості — забезпечення збалансованого розвитку в дошкільника фондів його «хочу» і «можу» (виховання та навчання); узгодженість у його житті трьох основних тенденцій — до самореалізації, саморозвитку та самозбереження; сформованість базису особистісної культури; визначеність морально-духовного обличчя, сформованість життєвої компетентності як домірності дошкільника власній природі та вимогам сучасного життя.

Особистісно орієнтована взаємодія вихователя з дітьми передбачає врахування індивідуальних особливостей дошкільнят, визначення та простеження динаміки їхнього розвитку: обізнаність вихователя про систему цінностей конкретної дитини, її інтересів, самооцінку, соціальні почуття, полю, базові якості, світогляд; розв'язання проблеми формування дошкільника як активного діяча, творчої особистості, індивідуальності.

Особистісно орієнтована модель дошкільної освіти висуває найвищі вимоги до сформованості у дитини механізмів самосвідомості — ідентифікації, диференціації, узагальнення, децентрації, рефлексії, совісті.

Особистісно орієнтована модель спілкування дорослого з дитиною має на меті формування на кінець дошкільного віку ціннісних основ ставлення дитини до дійсності, систематизацію й уточнення її уявлень про сенс людського життя, розширення її інструментальних можливостей за рахунок використання сучасних навчальних і виховних технологій, сприяння становленню життєвих компетентностей.

Особистісно орієнтоване виховання — тип виховання, сутність якого полягає в подоланні суперечності між вихованням “для всіх” і вихованням для кожного” на основі повороту до особистості, її індивідуальної свідомості, життєвого досвіду, індивідуально творчого потенціалу,

Особистісно орієнтований підхід — актуалізує проблему становлення дитячого «Я», суб'єктивних сил дошкільника (не лише його діяльності й поведінки, а й самосвідомості, внутрішнього життя, внутрішніх етичних інстанцій). Особистісно орієнтований підхід ґрунтується на визнанні дитини найвищою цінністю і спрямований на створення відповідних умов для становлення дошкільника як особистості, що їй притаманна елементарна позиція «Я у Світі», яка живе повноцінним життям, у якій збалансовані тенденції до самореалізації, саморозвитку і самозбереження. Основними способами спілкування дорослого з дитиною в такому разі є: запрошення, співпраця, розуміння, визнання дитини такою, якою вона є, уміння стати на її позицію, розширення ступенів свободи вихованця. Найважливішими завданнями навчально-виховної роботи, яка реалізує особистісно орієнтований підхід до дитини, є: навчити жити в змінному, плінному світі, адаптуватися до змін; відчувати смак свободи, самоактивності, власної творчості; розвинути базис особистісної культури; навчити бути частиною спільності.

II

Патріотичне виховання дошкільників спрямоване на виховання любові до Батьківщини, передбачає: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; ознайомлення з явищами суспільного життя і краєзнавством; формування знань про історію держави, державні символи, ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство в душі миру і взаєморозуміння з іншими народами.

Педагогізація родин відбувається через консультативно-рекомендаційну (батьківські збори, усні і письмові консультації, бесіди, практикуми, тренінги тощо), лекційно-просвітницьку (батьківські лекторії, конференції, педагогічні читання) діяльність, залучення батьків до освітнього процесу ("дні відкритих дверей", участь у підготовці та проведенні свят, розваг, окремих занять, в оснащенні педагогічного процесу та упорядкуванні приміщень, території разом з дітьми та педагогами).

Педагогічна культура батьків — компонент загальної культури, який акумулює накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім'ї. Компоненти педагогічної культури батьків: педагогічні знання; педагогічна і психологічна компетентність; педагогічна рефлексія (уміння аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини і моїх педагогічних помилок); педагогічна емпатія (співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей).

Педагогічна рада дошкільного навчального закладу — колегіальний орган управління дошкільним навчальним закладом, який діє постійно й оцінює результативність реалізації Державної базової програми та хід якісного виконання програм розвитку, виховання і навчання дітей; розглядає питання вдосконалення організації навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі; визначає план роботи дошкільного навчального закладу та педагогічне навантаження працівників; обговорює питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвитку їхньої творчої ініціативи, впровадження в навчально-виховний процес досягнень науки і передового педагогічного досвіду; аналізує проведення експериментальної діяльності в дошкільному навчальному закладі; визначає шляхи співпраці дошкільного навчального закладу із сім'єю; розглядає питання морального та матеріального заохочення працівників дошкільного навчального закладу; заслуховує звіти педагогічних працівників, які проходять атестацію; затверджує план підвищення педагогічної (фахової) майстерності працівників; розглядає інші питання, визначені Положенням про дошкільні навчальні заклади.

Педагогічний працівник дошкільного навчального закладу — особа з високими моральними якостями, яка має відповідну вищу педагогічну освіту, забезпечує результативність та якість роботи, а також фізичний і психічний стан якої дозволяє виконувати професійні обов'язки.

Педагогічний процес — спеціально організована, динамічна взаємодія педагога і дітей, спрямована на забезпечення їх навчання, виховання і розвитку. Особливості педагогічного процесу в дошкільній педагогіці: вирішення завдань виховання і навчання у їх єдності; врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей; гуманістична взаємодія вихователя і вихованців; опора на потреби й інтереси дітей; єдність різноманітних видів діяльності дітей; створення розвивального середовища для дитини та ін.

Педагогічні вимоги до режиму дня — відповідність природному ритму основних фізіологічних процесів дитячого організму, чергування активної діяльності з відпочинком; постійність головних елементів, стійкість і визначеність; гнучкість (врахування природних біоритмів дитячого організму, стану здоров'я, самопочуття, характеру попередньої або наступної діяльності); врахування бажання, індивідуальних особливостей дитини.

Педагогічні вимоги побудови режиму для дітей раннього віку — забезпечення тривалості неспання, відповідної межі працездатності; забезпечення необхідної кількості денного та нічного сну; дотримання відповідних віку інтервалів між годуванням; забезпечення раціонального чергування сну, годування і неспання.

Педагогічні правила виховання дітей раннього віку — принцип єдності оздоровчої і виховної роботи; єдність підходу педагогів і батьків до виховання дитини; індивідуальне звертання до дітей; врахування вікових та індивідуальних особливостей і можливостей дітей; виховання позитивного ставлення до пропозицій і доручень дорослих; шкідливість частих заборон, тривалих пасивних очікувань; своєчасне формування навичок самостійності та їх ускладнення; психологічна підготовка дитини до виконання вимог дорослих; поведінка дорослого — зразок для наслідування.

Передовий педагогічний досвід — це досвід, завдяки якому досягаються кращі, ніж у масовому досвіді, результати. Досвід може бути масовим, раціоналізаторським і новаторським (останній є інноваційним).

Положення про дошкільний навчальний заклад — акт, що регламентує діяльність однієї зі складових системи дошкільної освіти — дошкільного мінімального закладу. Цей документ визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування дошкільних навчальних закладів різних типів ясел-садків загального розвитку, компенсуючого і комбінованого типів, центрів розвитку дитини.

Права дитини у сфері дошкільної освіти на безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних дошкільних навчальних закладах; безпечні та нешкідливі для здоров'я умови утримання, розвитку, виховання і навчання; захист від будь-якої інформації, пропаганди та агітації, що завдає шкоди її здоров'ю, моральному та духовному розвитку; безоплатне медичне обслуговування в державних і комунальних дошкільних

навчальних закладах; захист від будь-яких форм експлуатації та дій, які шкодять здоров'ю, а також від фізичного та психологічного насильства, приниження її гідності; здоровий спосіб життя.

Права педагогічних працівників дошкільного навчального закладу—на вибір педагогічно доцільних форм, методів і засобів роботи з дітьми; честь у роботі органів самоврядування закладу; на підвищення кваліфікації, участь у методичних об'єднаннях, нарадах тощо; проведення в установленому порядку науково-дослідної, експериментальної, пошукової роботи та внесення пропозицій щодо поліпшення роботи закладу; на соціальне й матеріальне забезпечення відповідно до законодавства; на об'єднання у професійні спілки та членство в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством; на захист професійної честі та власної гідності.

Правила поведінки — педагогічні вимоги, що висувуються до поведінки дітей і засвоюються в процесі морального виховання. Поділяються на групи: культурно-гігієнічні правила; правила поведінки на заняттях; правила, пов'язані із ставленням до своїх обов'язків, до речей особистого і суспільного користування; правила взаємодії з дорослими й однолітками в процесі спілкування і спільної діяльності; правила поведінки в громадських місцях.

Праця дітей дошкільного віку обумовлена такими особливостями: результативність, яка сприяє вихованню цілеспрямованості, звички доводити почату справу до кінця; творчий характер, що розвиває налаштованість дитини на пошук, удосконалення своєї праці і себе в праці. Дитяча праця характеризується: умовністю (відсутністю суспільно значущого результату); поступовим виробленням здатності мотивувати трудову діяльність; динамічним розвитком компонентів трудової діяльності (трудова навичка, постановка мети, мотивація, планування роботи та ін.); виховною значущістю; тісним зв'язком з грою.

Основні види дитячої праці: самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, ручна (художня) праця.

Принципи дошкільної освіти — доступність для кожного громадянина освітніх послуг, що надаються системою дошкільної освіти; рівність умов для реалізації задатків, нахилів, здібностей, обдарувань, всебічного розвитку кожної дитини; єдність розвитку, виховання, навчання і оздоровлення дітей; єдність розвитку виховних впливів сім'ї і дошкільного навчального закладу; наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою; світський характер дошкільної освіти; особистісно орієнтований підхід до розвитку особистості дитини; демократизація та гуманізація педагогічного процесу; відповідність змісту, рівню й обсягу дошкільної освіти, особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку.

Пріоритети державної політики в розвитку дошкільної освіти— її особистісна орієнтація; формування гуманістичних цінностей; оновлення принципів, змісту та освітніх технологій; орієнтація на формування життєвої компетентності дитини; забезпечення фізичного, психологічного та морального здоров'я; пріоритет інтересів дитини перед усіма іншими; формування свідомого, відповідального ставлення до життя; творча самореалізація педагогів; інтеграція науки та освіти; соціально-педагогічний патронат сім'ї; відтворення індустрії освітніх засобів; інтеграція національної дошкільної освіти у світовий освітній простір.

Програма виховання і навчання — державний документ, який визначає цілі, завдання і зміст роботи з дітьми з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей. Науково, методично обгрунтована програма покликана синтезувати історичні надбання, нові досягнення теорії та практики дошкільної освіти, актуальні суспільні вимоги до неї, відповідати особливостям пізнавальної діяльності дітей, забезпечувати їхній гармонійний розвиток.

Р

Режим руховий— сукупність різних засобів та організаційних форм роботи з дітьми в достатньому обсязі, раціонально поєднаних і послідовно використовуваних залежно від віку дітей, місця в режимі дня, сезону тощо. У межах активного рухливого режиму щоденний обсяг рухливої активності, рекомендований для дітей молодшого дошкільного віку, становить 3-4 години, для старших дошкільнят — 4-5 годин.

Розвиток — це становлення дитини як суб'єкта життєдіяльності, соціальної істоти, здатної ціннісно ставитися до природи, людей, що її оточують, предметного світу, творів мистецтва, самої себе.

Розвиток дошкільника— у ранньому віці (1-3 роки) розвиваються мовлення, ходьба, з'являються перші уявлення про зв'язки в навколишньому світі. Граючись із предметами, дитина вивчає їх властивості, вчиться їх використовувати. У цей період першочерговим є розвиток предметно маніпулятивної діяльності, через яку дитина пізнає світ, розвиває свідомість і самосвідомість. Дошкільний вік (3-6 років) пов'язаний з домінуванням ігрової діяльності. На нього припадають головні досягнення дитини в пізнавальному (формується уявлення про зв'язки різних сфер дійсності, початки логічного мислення, сенсорні та інтелектуальні здібності), емоційно-вольовому розвитку (окреслюються прийоми саморегуляції, і постійність поведінки, розвиваються усвідомлена дисциплінованість, ініціативність дій, здатність до спілкування, формується почуття обов'язку, відповідальності тощо). На межі 6-7 років життя формується передумови для успішного переходу до шкільного навчання.

Розвиток креативний— формування в дітей здатності до творення нового в усіх видах діяльності. Враховуючи схильність малюків до дослідництва, експериментування, творчості, освітня робота з ними максимальнорямована на виявлення творчої ініціативи, надання дітям можливостей для самостійного вибору, пошуку та апробації різних варіантів і способів дій, відмови від заданого шаблону, зразка, стандарту. Під час виконання навчальних, ігрових, трудових завдань у самостійній художній діяльності підтримуються намагання дітей робити по-своєму, конструктивно, нарівні.

Розвиток особистості — процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті її соціалізації та виховання. Маючи природні анатомо-фізіологічні передумови до становлення особистості, дитина в процесісоціалізації вступає у взаємодію з довкіллям, оволодіваючи досягненнями людства. Це оволодіння відбувається за допомогою дорослих, які організують і спрямовують її діяльність і спілкування. Таким чином, провідним у розвитку особистості є процес виховання.

Розвиток особистості — набуття дошкільником протягом дитинства дедалі якіснішої визначеності; наявність прогресивних змін у його прагненні задовольнити основні потреби, реалізувати свої здібності, відстояти права, здійснити вибори, прийняти власні рішення й відповісти за їх наслідки, вчинити по совісті — тобто в умінні відповідально самовизначатися.

Розвиток особистості гармонійний — співрозмірний (збалансований) розвиток розумових, фізичних і духовних сил людини, поєднання різних сторін і функцій її свідомості, поведінки та діяльності. Порушення гармонійності розвитку є дисгармонією особистості.

Розвиток пізнавальний — забезпечення формування систематизованих знань про природне довкілля, предметне середовище, соціум, себе самого, причинно-наслідкові зв'язки та залежності у світі; розвитку пізнавальних психічних процесів і логіко-математичний розвиток; оволодіння дітьми узагальненими способами розумової роботи, засобами побудови власної пізнавальної діяльності; виховання допитливості; оптимізації пізнавальної активності малюка. Пізнавальний розвиток здійснюється через формування загальної обізнаності дітей в усіх сферах дитячого буття на основі активної практичної діяльності.

Розумове виховання — систематичний, цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання

Розумове виховання здійснюється як у повсякденному житті дитини, так і в процесі спеціально організованої навчальної діяльності у формі занять з розвитку мовлення, ознайомлення з навколишнім і природою,

навчання елементів грамоти і математики, на яких варто поєднувати пізнавально-розвивальну роботу з різних розділів програми. Важливо активізувати мислення дітей, робити сприймання і засвоєння ними матеріалу свідомим, заохочувати дітей до постановки питань, висування гіпотез, пошуку самостійних рішень, перевірки їх правильності та ін. Арсенал дидактичних методів і прийомів треба розширити за рахунок розвивальних ігор і вправ, проблемних запитань логічних задач, пошукових ситуацій, елементарних дослідів, систематичних спостережень, розгадування ребусів, кросвордів тощо.

Розумовий розвиток — ступінь розвитку в дитини пізнавальних процесів (відчуттів і сприймання, мислення та мовлення, пам'яті й уяви), сформованість уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, вибудовувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями. Основна особливість розумового розвитку дитини дошкільного віку — переважання образних форм пізнання: сприймання, образного мислення, уяви. Показники розумового розвитку дитини: запитання, які вона ставить дорослому; судження, у яких виявляється розуміння різних явищ, подій та їх причин; продукти діяльності (малюнки, різноманітні вироби та ін.); зміст і форми ігор; характер спілкування з дорослими й однолітками; способи виконання завдань, розв'язання розумових задач; рівень розумової активності — здатності дитини самостійно ставити пізнавальні завдання та знаходити способи їх вирішення.

С

Сенсорне виховання — система педагогічних впливів на дитину, спрямованих на формування в неї способів чуттєвого пізнання, вдосконалення відчуттів і сприймань.

Сенсорний розвиток — розвиток відчуттів і сприймань дитини, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їх форму, колір, розмір, положення в просторі тощо. Він становить фундамент загального розумового розвитку.

Середовище — це оточення, сукупність природних, предметних та соціальних умов, у яких малюк зростає, опановує науку життя, стає компетентною особистістю із притаманними їй індивідуальними особливостями... Усе, що оточує дошкільника, довкілля як цілісність або певна частина цієї цілісності... Створюючи розвивальне середовище, не треба випускати з поля зору найважливіші для особистісного зростання дошкільника параметри — світогляд дитини, її самосвідомість, переживання, прояви довільної поведінки, базові особистісні якості,

інтереси і потреби. Складові розвивального середовища — природне, предметно-ігрове, соціальне, середовище власного «Я» дитини.

Середовище — простір, у якому перебуває, живе, діє, радіє, сміється дитина. Середовище розвивальне — це єдність соціальних і предметних засобів збагачення різноманітної діяльності дитини.

Створюючи середовище (природне, предметно-ігрове, соціальне), необхідно забезпечити його розвивально-виховну спрямованість.

Середовище розвивальне — комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі.

Система дошкільної освіти — це дошкільні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; наукові й методичні установи; органи управління освітою; освіта та виховання в сім'ї.

Аспекти функціонування системи дошкільної освіти — забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти; визначення змісту дошкільної освіти; визначення органів управління дошкільною освітою та їх повноважень; формування прав і обов'язків учасників навчально-виховного процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про дошкільну освіту; створення умов для благодійної діяльності у сфері дошкільної освіти.

Соціально-педагогічний патронат сім'ї — здійснюється дошкільним навчальним закладом з метою забезпечення умов для здобуття дошкільної освіти дітьми дошкільного віку, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, але не відвідують дошкільних навчальних закладів, та надання консультаційної допомоги сім'ї. Патронат здійснюється педагогами та соціальними педагогами. Тривалість роботи з кожною дитиною становить не менше п'яти годин на тиждень. Фінансується така діяльність з різних джерел: відповідних місцевих бюджетів, коштів підприємств, організацій, спонсорів.

Статеве виховання — це формування усвідомленого ставлення до своєї та протилежної статі, навичок відповідної поведінки, ознайомлення з елементами статевої гігієни; засвоєння знань про взаємини статей, формування культури статевої поведінки.

Т

Технологія професійної підготовки педагогів — складається зі способу конструювання змісту навчання, адекватного завданням часу, ефективної системи методів підготовки фахівців, форм організації навчального процесу, взаємодії викладача й студента на основі особистісно орієнтованої моделі.

Типи дошкільних навчальних закладів — дошкільний навчальний заклад (ясла) для дітей віком від двох місяців до трьох років, де забезпечуються догляд за ними, а також їх розвиток і виховання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти; дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, де забезпечуються догляд за ними, розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти; дошкільний навчальний заклад (дитячий садок) для дітей віком від трьох до шести (семи) років, де забезпечують їх розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти; дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) компенсуючого типу для дітей віком від двох до семи (восьми) років, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації. Дошкільні навчальні заклади (ясла-садок) компенсуючого типу поділяють на спеціальні та санаторні. Спеціальні дошкільні заклади функціонують для дітей з порушеннями слуху, зору, мови, опорно-рухового апарату, інтелекту, затримкою психічного розвитку. Санаторні дошкільні навчальні заклади функціонують для дітей з ранніми проявами туберкульозної інфекції, малими формами туберкульозу, хронічними неспецифічними захворюваннями органів дихання, серцево-судинної, ендокринної систем, хворобами органів травлення, психоневрологічними захворюваннями; будинок дитини — дошкільний навчальний заклад системи охорони здоров'я для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також для дітей з вадами фізичного та (або) розумового розвитку від народження до трьох (для здорових дітей) та до чотирьох (для хворих дітей) років; дошкільний навчальний заклад (дитячий будинок) інтернатного типу забезпечує розвиток, виховання, навчання та соціальну адаптацію дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дошкільного та шкільного віку, які перебувають у родинних стосунках та утримуються за рахунок держави; дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) сімейного типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, які перебувають у родинних стосунках і де забезпечуються їх догляд, розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог

Базового компонента дошкільної освіти; дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, у складі якого можуть бути групи загального розвитку, компенсуючого типу, сімейні, прогулянкові, короткотривалого перебування в різних поєднаннях, у яких навчають з урахуванням стану здоров'я дітей, їх розумового, психологічного, фізичного розвитку; дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини), у якому забезпечують фізичний, розумовий і психологічний розвиток, корекцію психологічного і фізичного розвитку, оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються

вдома; дитячий будинок сімейного типу — дошкільний навчальний заклад, у якому виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, віком від двох до вісімнадцяти років.

Трудове виховання — цілеспрямований процес формування в дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Трудове навчання — формування в дітей умінь, необхідних для цілісного здійснення трудових процесів як основних одиниць трудової діяльності. Передбачає формування загальнотрудових і спеціальних умінь. Загальнотрудові вміння це вміння, пов'язані з організацією, плануванням і здійсненням будь-якого трудового процесу і виду праці (вміння прийняти і самостійно поставити мету праці, спланувати основні етапи роботи, організувати робоче місце, контролювати й аналізувати свою діяльність тощо). Спеціальні вміння — специфічні трудові дії з різними інструментами та матеріалами (уміння намилювати, споліскувати, відчищати бруд та ін., а також уміння перевірити правильність трудової дії та якість результату праці).

У

Умови виховання дисциплінованості у дітей — чіткий режим; порядок і організованість дитячого життя та навколишньої обстановки; організована і дисциплінована поведінка дорослих, які виховують дитину; визнання дітьми авторитету дорослих; правильна організація всіх видів дитячої діяльності; системність вимог дорослих до поведінки та діяльності дитини, що постійно ускладнюються, забезпечення їх свідомого прийняття дітьми і закріплення в досвіді поведінки.

Умови виховання організованості у дітей — чіткий режим; продумана організація дитячої діяльності і взаємин; наявність конкретних вимог і правил поведінки дітей у побуті, на заняттях, у трудовій діяльності, в іграх; контроль за виконанням вимог і правил.

Умови організації естетичного виховання — відповідно організоване виховне середовище; використання в оформленні приміщення дошкільного навчального закладу творів мистецтва; залучення дітей до активної художньої діяльності; індивідуальний підхід (врахування інтересів, нахилів та створення індивідуальних можливостей для естетичного розвитку відповідно до задатків).

Умови організації фізичного виховання — охорона нервової системи дитини, раціональне чергування активної діяльності та відпочинку; гігієна денного і нічного сну; наявність сприятливих умов для постійного позитивного емоційного стану, відсутність чинників, які пригнічують нервову систему дитини; планування й утримання відповідно до санітарно-гігієнічних норм приміщень дитячого садка і майданчика, обладнання

фізкультурної зали, достатня кількість необхідного для кожного віку дітей спортивного інвентарю та іграшок.

Умови формування відповідальної поведінки дитини — приклад дорослого (дотримання обіцяного); вправлення дітей у позитивних вчинках з метою створення емоційного випередження ситуації безвідповідальної поведінки; використання ефекту власного задоволення внаслідок відповідального виконання дорученої справи чи самостійно визначеного обов'язку; використання жартівливої форми роз'яснення дітям правил поведінки (“правила навпаки”); педагогічна оцінка, яка може бути попереджувальною, супроводжувальною, підсумковою, серйозною, жартівливою, але неодмінно — справедливою, вмотивованою і заохочувальною до поліпшення поведінки.

Умови формування вольової поведінки дитини — поступове посилення вимог до дитини, сприяння досягненню нею успіху в діяльності; заохочення прагнення і готовності дитини виявляти самостійність та ініціативу; поступовий перехід від завдань, пов'язаних з виконанням вимог дорослого та його прямими інструкціями, до творчих завдань за власним бажанням дитини; створення умов для реалізації провідної позиції дитини у творчій діяльності й на заняттях.

Управління дошкільною освітою — здійснює система державних органів управління та органи громадського самоврядування, а саме: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі освіти і науки, у даному випадку Міністерство освіти і науки України; інші центральні органи виконавчої влади, що у своєму підпорядкуванні мають дошкільні навчальні заклади. Органом громадського самоврядування в дошкільній освіті є загальні збори (конференція) колективу дошкільного навчального закладу, батьків або осіб, які їх замінюють, представників громадськості. У період між загальними зборами (конференціями) діє рада дошкільного навчального закладу. Як орган самоврядування в дошкільному навчальному закладі може створюватися піклувальна рада. Колегіальним постійним органом управління дошкільним навчальним закладом є педагогічна рада.

Ф

Фізичне виховання дітей дошкільного віку — систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухливих навичок і фізичних якостей.

Сутність фізичного виховання полягає в правильній організації режиму дня, рухливого, санітарно-гігієнічного режимів, усіх форм роботи з дітьми та інших чинників. Уся робота з фізичного виховання має здійснюватися з урахуванням стану здоров'я, самопочуття, рівня фізичного розвитку та

підготовленості дітей, реальних умов роботи дошкільного навчального закладу.

Фізичний розвиток — процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і виховання. Показниками фізичного розвитку є антропометричні та біометричні дані: зріст, маса тіла, життєва ємкість легень, об'єм грудної клітки; розвиток основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння та ін.); рівень фізичних якостей (швидкості, спритності, сили, витривалості, гнучкості); рівень показників формування постави (вигинів хребта, відстані між кутами лопаток та ін.).

Фізичний розвиток спрямовується на збереження та зміцнення здоров'я, своєчасний розвиток та належне функціонування всіх органів і систем, підвищення працездатності й запобігання фізичній і психічній втомлюваності дитячого організму, залучення малюків до здорового способу життя. Це передбачає формування міцних життєво важливих рухових, культурно гігієнічних умінь і навичок, правильної постави, ігрових дій, розвиток фізичних якостей, навичок безпечної поведінки в довіллі, системи знань про власний організм та здоров'я, значення режиму харчування, діяльності та відпочинку, фізичних вправ, загартування водою, повітрям і сонцем, гігієни та інших засобів.

Форми активності дитини дошкільного віку — фізична (вправність, конструктивність, продуктивність, витривалість дій); соціально-моральна (суспільні відносини, спільна діяльність, міжособистісні стосунки, вектор виміру яких — відповідність нормам моралі); емоційно-ціннісна (емоційне ставлення дитини до людей і подій, яке свідчить про її особистісні орієнтації, інтереси, потреби, мотиви, переваги, вибори, бажання, незалежні від дорослого); пізнавальна (прагнення отримати нову інформацію, встановити закономірності та залежності, засвоєння системи знань); мовленнєва (вербалізація думок, словесне їх оформлення, вдосконалення вміння розповідати, вести розмову, формулювати судження, повідомляти іншому інформацію тощо); художня (мистецька діяльність, творення образів; наявність образотворчих, музичних, літературних, танцювальних, театральних умінь, наявність естетичного смаку, тяжіння дитини до прекрасного); креативна (прагнення до фантазування, вигадки, вияву оригінальності; намагання відійти від шаблону, зразка, зробити по-своєму; схильність до відкриттів, сприйнятливність до нових ідей, здатність самостійно розв'язувати проблеми).

Форми залучення дітей, які не відвідують дошкільні навчальні заклади, до дошкільної освіти — це організація короткотривалих, прогулянкових, консультативних груп, груп вихідного дня, груп з підготовки дітей до навчання в школі, гуртків, центрів і т. інше, що

розміщуються на базі приміщень загальноосвітніх навчальних, позашкільних закладів, клубів, сільських рад тощо, які відповідають санітарно-гігієнічним вимогам.

Форми методичної роботи з педагогічними кадрами — конференції, семінари-практикуми, методичні об'єднання, тренінги, ділові ігри, конкурси, виставки, консультації, школи передового досвіду тощо.

Форми організації естетичного виховання — за принципом управління діяльністю дітей (під прямим керівництвом дорослого, під непрямим керівництвом).

Форми організації фізичного виховання — заняття з фізичної культури; фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, загартувальні процедури); різні форми організації рухливої активності у повсякденні (заняття фізичними вправами на прогулянках, фізкультурні свята й розваги, дитячий туризм, рухливі ігри, самостійна рухова діяльність, дні та тижні здоров'я, індивідуальна робота з фізичного виховання).

Форми організації навчання в дошкільному закладі — спільна навчальна діяльність педагога і дітей, що здійснюється в певному порядку і встановленому режимі. За провідною діяльністю розрізняють такі форми організації навчання дошкільників: дидактична гра, екскурсія, заняття.

Форми організації навчання — це зовнішній вираз спільної діяльності вихователя і дітей щодо засвоєння дітьми знань, умінь і навичок з різних розділів програми. Провідною формою навчання дітей у дошкільному закладі є обов'язкове заняття, яке відрізняється від шкільного уроку тривалістю, структурою, рівнем вимог, що ставляться до дітей.

Форми організації трудової діяльності дітей — трудові доручення (за складністю — складні та прості; за тривалістю — короткочасні, епізодичні та тривалі; за характером організації дітей — індивідуальні та групові); чергування (по їдальні, у куточку живої природи, на заняттях); спільна трудова діяльність (колективна праця) дітей (праця поруч, загальна праця, спільна праця).

Форми роботи з батьками — розрізняють: колективні — батьківські збори (групові та загальні), зустрічі з батьками, вечори запитань і відповідей, засідання “круглого столу” з дискусійних проблем, заняття-тренінги, семінари-практикуми, спільні з дітьми свята і розваги, виставки, дні відкритих дверей, школи для батьків, сімейні (домашні) педради, батьківські конференції; індивідуальні — індивідуальні бесіди і консультації, відвідування дітей вдома, залучення батьків до життя дитячого садка; наочно-інформаційні — виставки дитячих робіт, реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет, записи бесід з дітьми, відеофрагменти, світлини.

Форми співпраці дошкільного навчального закладу з родинами — батьківські збори, консультації, бесіди та дискусії, «круглі столи», тренінги, вікторини, «дні відкритих дверей», перегляди батьками окремих форм роботи з дітьми, гуртки, «школи молодих батьків (бабусь, дідусів)», застосовуються засоби наочної пропаганди (інформаційні бюлетені, батьківські куточки, тематичні стенди, фотовиставки та ін.), батьки залучаються до проведення свят, розваг, походів, екскурсій та ін. При виборі форм роботи дошкільного навчального закладу з родинами вихованців враховуються життєва компетенція, соціальний та освітній рівні батьків, батьківський досвід, матеріальні статки сімей, кількість дітей у сім'ях та їхня стать, віковий склад і повнота родин, домінуюча роль матері чи батька та інші фактори. Батьки виступають не як експерти чи спостерігачі роботи педагогів, а їхні рівноправні партнери та союзники. Стосунки з ними будуються на засадах відвертості, взаєморозуміння, гуманності.

Функції гри — гра виступає засобом виховання; формою організації навчання; формою організації виховання; методом і прийомом навчання дітей.

Функції методів навчання — мотиваційна, навчальна, розвивальна, виховна, організаційна.

Х

Художнє виховання — виховання особистості засобами мистецтва; процес формування в дітей здатності відчувати, розуміти, оцінювати, любити мистецтво; потреби в художньо-творчій діяльності та створенні естетичних цінностей.

Художня діяльність — різновиди: образотворча діяльність (сприймання творів образотворчого мистецтва, малювання, ліплення, виготовлення аплікацій); музична діяльність (сприйняття музики, співи, ігри, танці, хороводи, гра на музичних інструментах); художньо-мовленнєва діяльність (слухання казок, розповідей, читання віршів, творчі розповіді тощо); театралізована діяльність.

Художня освіта — процес засвоєння мистецтвознавчих знань, умінь, навичок, розвиток здатності до художньої творчості.

Художньо-естетичний розвиток — передбачає сформованість у дітей уяви, фантазії, сенсорних відчуттів, естетичного сприйняття, образного мислення. Він ґрунтується на формуванні вміння відчувати, бачити гарне в об'єктах довкілля, порівнювати й оцінювати їхні естетичні ознаки та вносити елементи прекрасного в життя. Невід'ємна його складова — ознайомлення з творами образотворчого і музичного мистецтва, залучення дітей до національної та світової культури.

Художньо-мовленнєва діяльність — організовується на засадах полікомпонентності й включає: сприймання на слух і розуміння дітьми

змісту художніх творів; відтворення змісту й виконавчу діяльність (відповіді на запитання, переказ, бесіди за ілюстраціями, переказ за ролями, декламування тощо); елементи театралізацій (інсценізації, вистави); творчо-імпровізаційну діяльність (драматизації, ігри за сюжетами творів, початки словесно-поетичної творчості).

Ц

Ціннісне ставлення — вибіркове, відносно стаłe ставлення, яке визначається потребами та інтересами дитини, системою її ціннісних орієнтацій та визначає для неї особистісний сенс у ставленні до когось-чогось. Дошкільник із ціннісним ставленням характеризується компетентністю у відповідних сферах життєдіяльності.

Ш

Шкільна зрілість — передбачає формування:

а) розумової зрілості, показником якої є диференційоване сприймання, довільна увага, елементарні форми аналітичного мислення; знання про природу, культуру, людей, самого себе; здатність висловлювати елементарні судження, обґрунтовувати свої думки;

б) соціальної зрілості, пов'язаної з умінням спілкуватися з дорослими та однолітками, ініціювати контакти, налагоджувати спільну взаємодію, домовлятися, узгоджувати свої дії з партнерами, допомагати іншим людям, мобілізуватися на долавання труднощів, виявляти відповідальність, виробляти само оцінні судження, поважати себе та інших;

в) емоційної зрілості, яка виявляється в певній емоційній стабільності дитини, її здатності адекватно реагувати на ситуації та події, орієнтуватися в настроях та станах людей, що навколо, брати їх до уваги, контролювати та регулювати свою емоційну поведінку, утримуватися від імпульсивних проявів.

Орієнтир — особистість: відповіді працівників відділу дошкільної, початкової та спеціальної освіти МОН України.

Я

Якість дошкільної освіти — цілісна характеристика системи як першої ланки освіти з боку її відповідності потребам зростаючої особистості, сім'ї як споживачів соціальних послуг і держави як соціального замовника. Якість дошкільної освіти характеризується сукупністю властивостей та мірою корисності, які зумовлюють її здатність повно задовольняти особисті та суспільні потреби.

Ідеальною моделлю сучасної дошкільної освіти є висока за якісно-кількісними показниками, теоретико-методологічними засадами,

організаційно-методичними умовами, результатами навчально-виховної роботи освіта. Інструментом здійснення високоякісної освітньої моделі є моніторинг якості дошкільної освіти, основними складниками якого, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні, є моніторинг:

а) компетентності дитини у сферах життєдіяльності «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» — не тільки її знань, а й їх критичне застосування, досвід творчої діяльності;

б) сформованості базових якостей особистості — самостійності, працелюбності, людяності, самолюбності, спостережливості, відповідальності, розсудливості, справедливості, самовладання, креативності;

в) розвитку різних форм активності дитини — фізичної, соціально-моральної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, художньої, творчої;

г) сформованих згідно з віковою нормою основних видів діяльності — сюжетно-рольової гри, спілкування, предметно-практичної та елементів навчальної діяльності.

Саме комплексна модель моніторингу якості дошкільної освіти дозволить систематично, прозоро й ефективно відстежувати динаміку розвитку особистості дошкільника, встановлювати причини існуючих проблем і розробляти прогноз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Науковий керівник: Піроженко Т.О., доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; Авторська група: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнеєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С.. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
3. Бобир В. Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 1. С. 10–13.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
6. Гордійчук М. С., Мартіна О. В., Третяк Н. В. Вступ до спеціальності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2020. 136 с.
7. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження : навч.-метод. посіб. / упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.
8. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / авт. кол.: Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
9. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 492 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
11. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: практикум : навч. посіб. Київ : Слово, 2013. 448 с.
12. Дошкільна освіта: словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор.: К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 2010. 322 с.
13. Дронова О. Дошкільник у світі краси: як сприймають, розуміють і пояснюють красу діти 5–6 років. *Дитина-педагог: сучасний погляд* : монографія / за заг. ред. Н. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2010. С. 277–325.

14. Дуткевич Т. В. Психологія дитяча : навч. посіб. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2016. 348 с.
15. Загородня А. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
16. Зайцева Т., Юрчик Н. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку : посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 327 с.
17. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ : Освіта України, 2008. 528 с.
18. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 27.11.2023).
19. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.10.2023).
20. Інновації в дошкільній освіті: програми, технології, проекти, ідеї, досвід : посібник на допомогу дошкільним працівникам / авт.-упоряд.: Л. Калуська, М. Отрощенко. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 378 с.
21. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Київ : Право, 1996. 64 с.
22. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації : практикум. Київ : Знання-Прес, 2003. 429 с.
23. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник. Київ : Знання-Прес, 2007. 447 с.
24. Левківський М. В., Пащенко Д. І. Історія педагогіки : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 377 с.
25. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкільця : у 2 ч. Київ : Слово, 2006. Ч. 1. 302 с.
26. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкільця : у 3 ч. Київ : Слово, 2010. Ч. 2. 360 с.
27. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 670 с.
28. Малятко : програма виховання дітей дошкільного віку / наук. кер. авт. кол. З. П. Плохій. 2-ге вид., доопр. і допов. Київ : Пед. думка, 1999. 286 с.
29. Меленець Л., Гончаренко А., Дятченко Н. Налагодження освітнього процесу в умовах війни: експрес-поради для педагогів закладів дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2022. № 3–4. С. 12–13.
30. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» : наук. ред. Г. В. Беленька та ін. Київ : АКМЕ ГРУП, 2021. 568 с.

31. Нерянова С. Дошкільна освіта: досягнення та перспективи. *Дошкільне виховання*. 2022. № 1. С. 3–5.
32. Організація освітнього процесу від вересня до травня : 6-й рік життя / упоряд.: А. М. Щербак. Харків : Основа, 2018. Ч. 1. 366 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).
33. Організація освітнього процесу від вересня до травня : 6-й рік життя / упоряд.: А. М. Щербак. Харків : Основа, 2018. Ч. 2. 314 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).
34. Організація освітнього процесу від вересня до травня : 6-й рік життя / упоряд.: А. М. Щербак. Харків : Основа, 2018. Ч. 3. 336 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).
35. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2016. 496 с.
36. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-є вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 447 с.
37. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка: практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2004. 351 с.
38. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. I : Від народження до трьох років. 204 с.
39. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. / [О. П. Аксьонова ; наук. кер. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. Ч. II : Від трьох до шести (семи) років. 452 с.
40. Рудік О. А., Березюк В. С. Інноваційні технології в ДНЗ. Харків : Основа, 2017. 224 с.
41. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 139 с.
42. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.
43. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.
44. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.
45. Щербань П. М. Пам'ятай ім'я своє: заповіді сімейної педагогіки : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 191 с.

ЛІТЕРАТУРА ДОДАТКОВА

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика : навч. посіб. / за заг. ред. проф. С. О. Нікітчиної. Київ : Слово, 2014. 368 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.
4. Бесєдіна Л. М., Сторубльов О. І. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах : метод. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Логос, 2009. 204 с.
5. Бурова А., Долинна О. Інтеграційні процеси в освіті. *Палітра педагога*. 2001. № 1. С. 6.
6. Буряк В. Викладач університету: вимоги до особистісних і професійних рис. *Вища школа*. 2010. № 3–4. С. 11–35.
7. Васьков Ю. Особистісно зорієнтоване навчання – нова освітня парадигма. *Сучасні педагогічні технології* : навч.-метод. посіб. Ніжин, 2006. Ч. 1. С. 19–21.
8. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1(1). С. 16–20.
9. Гавриш Н. Інтеграція – питання не тактики, а стратегії. *Дошкільне виховання*. 2005. № 4. С. 8–10.
10. Гальчинський А., Гаєць В., Кінах А., Семіноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ : Знання України, 2004. 336 с.
11. Гоцкало Н. В. Особистісно зорієнтований підхід у творчій спадщині видатних педагогів. *Рідна школа*. 2002. Спец. вип. С. 61–63.
12. Гоцкало Н. В. Особистісно-орієнтований підхід у навчальному процесі як педагогічна проблема. *Теоретичні питання освіти та виховання* : зб. наук. пр. / за ред. М. Б. Євтуха та ін. Київ : КНЛУ, 2001. Вип. 18. С. 20–23.
13. Гуревич Р. С. Інноваційні педагогічні технології в підготовці магістрів. *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2013. № 2. С. 100–105.
14. Даниленко Л. І. Педагогічні інновації та інноваційні педагогічні технології: сутність і структура. *Нові технології навчання*. Київ, 2005. С. 270–276.
15. Даниленко Л. І. Теоретичні аспекти освітньої інноватики. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. праць / ред. кол. Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. Київ : Логос, 2001. Вип. 5. С. 3–11.
16. Державна національна програма «Освіта» : Україна ХХІ століття. Київ : Радуга, 1994. 61 с.

17. Довга Т. Ми вибираємо особистісно зорієнтоване навчання та виховання. *Школа*. 2011. № 6. С. 11–18.
18. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / упоряд.: В. В. Бакуленко, К. Л. Крутій, Н. В. Погрібняк. Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 2007. 356 с.
19. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф., Мирошник О. Г. Педагогічна майстерність : підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
20. Зязюн І. А. Проективний аналіз технологій педагогічної дії : [поняття, завдання освітньої технології]. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 2. С. 22–33.
21. Князян М. О. Педагогічна технологія формування самостійно-дослідницької діяльності студентів. *Проблеми освіти*. Київ, 2007. С. 64–69.
22. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 244 с.
23. Коцур В. Найвищий педагогічний ідеал – виховання людяності. *Вища освіта України*. 2005. № 2. С. 72–78.
24. Лаба Н. До розвитку у шляхом інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С. 6–8.
25. Лаврінченко О. А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917–1919). *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2010. № 4. С. 101–110.
26. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця : Нова книга, 2002. 512 с.
27. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Київ : Науково-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 40. 279 с.
28. Онокович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія. *Вища освіта України*. 2011. № 4. С. 42–48.
29. Подмазін С. Технологічне забезпечення особистісно орієнтованого навчання. *Завуч*. 2006. № 6. С. 2–8.
30. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. Харків, 2001. 256 с.
31. Старченко В. Реалізуємо принцип інтеграції. *Дошкільне виховання*. 2009. № 7. С. 4–5.
32. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://www.mon.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства освіти та науки України.
2. <http://www.ednu.kiev.ua/> – EducationalNetworkUkraine. На цьому сервері представлені всі українські інформаційні ресурси, пов'язані з освітніми – організаціями, вищі навчальні заклади, докладна інформація про системи освіти найбільш розвитих країн, гранти, преса, виставки, конференції, фірми й ін.
3. <http://www.uchobe.net.ua> – каталог навчальних закладів України.
4. http://ebooktime.net/book_162_glava_39_%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD..html
5. http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vduer_pp/2011_1/4.pdf – педагогічна культура
6. <http://conferences.neasmo.org.ua/node/87> педагогічна культура вихователя та її формування
7. <http://900igr.net/prezentacii-po-pedagogike.html> – презентації з педагогіки
8. <http://www.mon.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства освіти та науки України.
9. http://ebooktime.net/book_162_glava_39_%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD..html
10. <http://o-svit.iatp.org.ua> – каталог освітніх ресурсів О-СВІТ – інформація для учнів, студентів, педагогів, науковців.
11. <http://900igr.net/prezentacii-po-pedagogike.html> – презентації з педагогіки.
12. <http://vvpk.at.ua/load>
13. http://pedagogika.at.ua/load/navchalna_programa_quotvstup_do_spezialnostiquot/14-10-11
14. <http://46.4.100.140/referat-219357.html> – євроінтеграція
15. <http://www.dls.kherson.ua/> – презентації до тем 1–3
16. http://krotov.info/lib_sec/shso/71_slas1.html-педагогіка

Навчальне видання

**М. С. ГОРДІЙЧУК
І. Л. ПУКАС**

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 05.06.2024 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний
Ум.друк. арк. 10,8. Зам. 129

Видавець Ковальчук О.В.
32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 25.05.2020 р.